

რ ე ო ლ რ ა ჭ ი უ ლ ი

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

ახლისა აღთქმისა,

მ ჰ ე რ ო ბ ე ლ ი

თჳს შორის

ანბანთაშებრ დაწეობილადითა

29751

აღწერისა ქუჩუანათა, სამთავროთა, ქალაქთა, მდინარეთა, ჭალაკთა და სხუათა ლეოღრაფიულთა საგანთა წერილთა ახალსა შინა აღთქმასა ხუჩუნებითა მუწლისა და ახლისა მდგომარეობისა მათისათა.

რუსულისაგან გარდმოღებული ცარასის მიერ
მღუჭელმონოხონისა.

ს ა ნ კ ტ ჯ ე ტ ე რ ბ უ რ ლ ს

ს ტ ა ნ ბ ა ს ა შ ი ნ ა ო ა ს ე ბ ო თ ა ნ უ ს ლ ო ჳ ი ს

წ ე ლ ს ა 1824.

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ:

Декабря 7 дня 1823 года.

Докторъ Богословія Казанскаго Собора

Священникъ Герасимъ Павскій.

Будетъ издано въ Казани

въ 1823 году

у
Губернскаго
Печатнаго
Дѣла

კინადგან უქმისაგანცა მიწისა სათანადო
არს აღმოცენებდ ნაყოფნი რადმენი სახმარად ვა-
ცთა საგსებისა: ამის გამო ვადნიერქმნილმან,
ესე ვიგულს მოდგინე მეცა, მით, რადცა თვსეუოდა
უწყრთელობასა ჩემსა სახმარად სწავლათა შეძი-
ნებისა: დაბეჭუდადცა არა მრიდმან ნადუაწითავე
ჩემითა ქარტებითურთ თვსით ზირველ გამოცე-
მულთ ქართულსა ენასა ზედა: რომელსაცა
ვქსდღუნი სიმდაბლით ნიჭად სიუყარულისად თა-
ნამომქეთა ჩემთა, ძეთა საქართუმლოდსა ვეთილ
ვრმალოლთა მღუდელთასა, რათა ექმნასთ მათ
ლამპრად ადვლმოსამიებელად სადმართთა ჩე-
რილთა შინათლექსთა ღეოდრადიულთა, და შე-
სამეცნებელად მდგმარეობათაცა მათთა. ხოლო
უკეთუ უხამსობდეს სადამე შრომა ესე ჩემი,
ვითხოვ მოეცეოს ზირუმლსა კვლხებასა ჩემსა.
მ. მ. ც.

წინასიტყუთაობა.

ამას შინა არცაღა მცირედ რაჲმე საიჭუწლ
 არს, რომელ სწავლას ისტორიისა სათანადო არს.
 და ვინაჲგან სწავლასა მისსა თვნიერ ლეოდ-
 რაჭიის ცოდნისა, რომელიცა შერაცხილ არს ლამ-
 რად ისტორიისად, მრავლად ექმნებიან სიძნელენი
 და დაბრკოლებანი ცხადად სმენისათვის მისისა; მა-
 შა თანასწორად სწავლისა თვისცა სამღუდელთსა
 ისტორიისა საჭირო სადაჲმე არს სამღუდელთცა
 ლეოდრაჭია. იგი, წარმომადგინებელი აღსურვისა
 მუწლთა და აწინდელთა თვის მდგომარეობათა სამ-
 ღუდელთსა ისტორიისა შინა მოხსენებულთა ად-
 გილთასა, ჰყოფს მათ სასიამოვნოდ საკითხუწლ
 სასმენელად, და თვით ამითცა მსწრაფლად და აძ-
 ლად დაბეჭუდად მისსა შესაძლო არს ხსოვასა
 შინა.

და ამისთვის შესაბამიყო ქონებად ანუ სრუ-
 ლისა სამღუდელთსა ლეოდრაჭიისა, ანუ სრუ-

ლისა ლეოდრაჭიულის ლექსიკონისა. ღაგინადგან
 თხზულება ესე ვითარისა წიგნისა, მიხეცის გამო-
 მრავალთა შემთხურულებათა, მურღლისა აღთქმისა
 ლეოდრაჭიულთა საგანთა შორის, -ითხრავს შრო-
 მასა, ღრმად ცნობისა და გრძლად გამოძიებისასა
 მურღლთა მათ ადგილთასა; ამისთვის ზირურღლისა ამის
 შემთხურვისამებრ დაიბეჭდების მხოლოდ ლეოდ-
 რაჭიული ესე ლექსიკონი ახლისა აღთქმისა.

ესე ვითარი თხზულება კეთილად შევრაცხე მე
 ამისთვის, რომელ შემთხურული ახლისა აღთქმისა
 ისტორიასა შინა ლექსი ლეოდრაჭიული, ანბანთა-
 მებრ დაწყობილებათა შორის მსწრაულად შესამ-
 ლთ არს მოხრებად. გარნა, ვინადგან ლექსიკონ-
 ნი, თავით თვისით ვერ შემძლებელარს მოცემად
 სისტემატიკებისა ხსოვისა ლეოდრაჭიისათვის ახ-
 ლისა აღთქმისა; ამაღ უკუნქცევისათვის მისისა,
 დაიბების დასაწყისსა შინა ამის წიგნისასა მოვლედ
 დასახუა სამღურველთსა ლეოდრაჭიისა
 ახლისა აღთქმისა, რთამცა მის მიერ ხილურად
 შესამლო იყოს დაწყობილება ლეოდრაჭიისა ახლი-
 სა მისვე აღთქმისა.

აღწერასათანა თითოეულია ადგილისა,
 ვინწრაფე მე დაცუა შემდგომთა ამთ წესთა: 1)
 აღნიშუნა, სადაცა მოიხსენებინ სსხელნი მათნი
 ახალსა აღთქმასა შინა; 2) რადთაცა ხინებულ
 არიან იგინი სამღუდელთსამებრ იხგორიისა
 3) უითართა ღირს-სახსოვართა ცუდილქებათა შინა
 შთავრდომილ-ქმენ ვიდრე ჩუენ დროდმდე; 4)
 უითარსა მდგომარეობასა შინა იპოებინ აწ, და
 5) რომელსა ღრადუსსა ქუენზე მდებარებენ ლე-
 თღრაფიულისა სივრძისა და სივრცისასა.

ვარნა მათ უოველთა ძალისამებრ ჩემისა მე-
 ცადინობათა თანა დაცვსათვს ნანძულ სრულებასა
 შინა წემო-ხსენებულთა მათ წესთასა, ვერ უძლე მე
 დაცვა მათი უოველცან; ვინაღვან იგინიცა, რომელ-
 თაცა ნაკადულთა მებრ მსსახურეს მე შეწუობასა
 შინა ამა ლექსიკონისასა, ვითარ იგი, კალმეცა,
 ფილიპე, კლუვერი, პრიტი, ანვილო, იო-
 სებ, ჟოლო, სტაფენდენ, და კრიგორე-
 ვიჩი, იუენენ რომელთათვსმე ადგილთა არა სავ-
 მათფ მომთხრობნა.

სხუებრ უცხადესისათვს გულის-ხმის-უოფი-
 სსა ლექსიკონსა ამას შინა აღწერილთა ადგილთასა,

დაიძვების მათ თანა ძვილის შიშ შემცირებულის
 ზომისაშებრ 1) ქარტა წარმომადგინებელი
 ახალსა ადთქმასა შინა მოხსენებულთა
 ქუჩუანათა, სამთავროთა, ქალაქთა, ჭა-
 ლაკთა და სხუათა: 2) ქარტა ადთქმის ქუჩუ-
 ვანისა ანუ პალესტინისა, და 3) სახე ქა-
 ლაქისა იერუსალიმისა დახასულებათამ-
 ებრ ლოფმანხოვისათა შიშუწებელი ადგი-
 ლთა ღირს სახსოვრად შერაცხილთა დრო-
 სს შინა ქრისტიანთა.

სასურველარს ჩემდა, უვეთუ შრომა ესე
 ჩემი კმასაყოფელ იქმნას რიოდლითამე სახითა
 გამოძიების მოუწყარებით მკითხულთაჲნი ჩინე-
 ბულთა ქუჩუანისა ოსტორიითასა, და მსურველთა
 ცხადად ცნობისა მათ ქუჩუანათა და ადგილთასა
 სადაცა აღსრულებულ იქმნენ აღწერილნი ამას შინა
 ჩინებულნი შემთხუწულებანი. ესე ვითარივეთილად
 აღსრულება ამისი განმადგებდა მე უადრესისადმი
 დუაქლისა მსგავსთა ამათ სავანთასა.

მ თ კ ლ ე ღ ღ ა ს ა ხ ე ა

სამღუჭელო-სა ღეო-ღრიაქიისა.

ახლისა ადთქმისა.

1.

სახელითა სამღუჭელო-სა ღეო-ღრიაქი-
ისათა გულის-სმა-იუო-ფეების აღწერა მათ ქუჭ-
ყანათა, სამთავროთა, ქალაქთა და სხუათა ღეო-ღ-
რიაქიულთა საგანთა, რომელთა თვსცა სამღუჭე-
ლო-სა წერილსა შინა მოხსენებულ-არის.

2.

არამედ ვითარ იგი სამღუჭელო წერილი გა-
ნუო-ფილ-არს ქუჭ-ღსა და ახალსა ადთქმასა სედა;
გვრეთვე სამღუჭელო-ცა ღეო-ღრიაქის შესამლო არს

განყოფილ ღვთაებად და ღვთაებად და სხვისა აღთქმისად. პირუტყვი თანამდებარს შეცუად თვს შორის ღვთაებად და სხვისა აღთქმისად. განსათანადო არს ცნობად, რომელ, ვითარ იგი პირუტყვი, ეგრეთუ მყოფეა არს სრულებით განსხვავდებიან ურთიერთარს: ვინადაც თორთავუ შინა მრავალნი იპოვიან საგანნი სასოგადონი, მაგალ, ეგიპტე, ასურასგანი, ფინიკია, იერუსალიმი და სხუანი.

3.

ვინადაც ახალსა შინა აღთქმასა მოიხსენებდებიან მხოლოდ შემდგომნი ესე ქუჩუანანი ანუ ვერძონი, ევროპისა; 1) სპანია, 2) იტალია, 3) ილირიკია, 4) მაკედონია, 5) ელლად ანუ საბერძნეთი; ასიისა, 1) ასია საკუთრად ესრეთ წოდებული, ანუ სხუტბრ, მცირე, 2) ასურასგანი, 3) იუდია ანუ აღთქმის ქუჩუანა, 4) მესოპოტამია, 5) ქალდეა, 6) პართი, 7) მიდია, 8) ელამიტი; და აფრიკისა; 1) ეგიპტე, და 2)

ღიბია: მაშა სადამე ლეოღრაფიასა ახლისა აღ-
თქმისასა მხოლოდ ესე ქუზუანნი თვსითა სამთავ-
როებითა, ქალაქებითა და სხვთა მათდამი შეერთე-
ბულითა ადგილებითა, რომელნიცა მოიხსენებიან
ახალსაშინა აღთქმასა აქუს საგანად თვსად.
რომლისათვსცა შემდგომსაცა ამას ჰინაქსსა ში-
ნა, რომელიცა წინარე დაიდების უადვილსისათვს
გულის ხმის უოფისა მათისა, წარმოდგომილ არიან
იგინი სისტემატიკებრსა ხედუასა შინა, შეერთე-
ბულებითა რომელთამე მათ სამთავროთათა, რომ-
ელნიცა არ მოხსენებულ არიან ახალსა შინა აღ-
თქმასა; ამისთვს რომელ ანუ განკუთვნილთა მათ-
დამი ქალაქათათვს რომელნიცა მათ შინა მოიხსენ-
ებიან, ანუ რომელ ესე ვითაროი შერთულობითი
აღწერა სასარგებლო არს გულის ხმის უოფისათვს
ლეოღრაფიულის მოვიდებულობისა: გარნა ესე ვი-
თარანი საგანნი, ვითარცა კერძობით განკუთვნილ-
ნი ლეოღრაფიისადმი ახლისა აღთქმისა, დანიშ-
ნულ არიან ვარსკუთავითა.

4.

უმთავრესნი სამთავრონი, რლსა წა ქალაქნი მათ
ქუზუანანი. უმთავრესნი ქუზუანანი შინა ყოფილ
ვანიყოფებოდენ. ნი.

ე ვ რ თ ვ ა ს ა შ ი ნ ა.
სვანია.

იგალია . . . . . { რომი, აწიოფო-
რესავაჭრო, პონ-
ტო-ღლე, რეკონ.

ილირ- { 1) * ლიბურნია.
იკია. { 2) დალმაცია.

შაკელონია. { თესალონიკე, იე-
რანოლი, ფილიპე,
ამფიპოლი, ანთ-
ლონის, ბერია,

საბერ- { 1) * ეპირ - - ნიკოპოლი.
ძნეთი. { 2) * თესალია.
ანუ { 3) * ელლადა. - ათინა
ელლად- { 4) * პელოპონი.
და. { სადაცაიყო აქაია.

უძთავრესნი სამთავრონი, რღსა ზა ქალაქნი მათ
ქუჭუანანი, უძთავრესნი ქუჭუანანი შინა ყოფილ-
განიყოფებოდენ. ნი.

ა ს ი ა ს ა შ ი ნ ა.

ასია.
წოდებუ-
ლი მცო-
რედ.

- 1) შისია. { გროადა, ასსონ,
თვატირი, პერლამ.
- 2) ფრიგია. { იერაპოლი, კოლა-
სე, ლათრიკია.
- 3) * ლუდია. { ფილადელფია, სარ-
დია, სმირინი, ეფე-
სო, გრონგულია.
- 4) * კარია. { მელიტონ, კნიტონ.
- 5) ლუკია. { შირო-ლუკიისა,
პატრა.
- 6) ჰამფილია. { პერგე, ატალია.
- 7) შისილია. { ანგიოქია ჰისიდიისა.
- 8) ლუკკათნია. { ლუსტრა, იკო-
ნია, დერბე.

უძთავრესნი	სამთავრონი, რღსა	ქალაქნი მათ
ქუზუანანი.	წა უძთავრესნი ქუ-	შინაყოფილ
	ზუანანიგანიყოფებ-	ნი.
	ოდენ.	

9) კილიკია • • • • • ცარსუ.

- 10) კაბხაღუკია •
- 11) პონტო •
- 12) გელატია •
- 13) შაფლალონია •
- 14) ბითუნია •

ასურ-
ასგა
ნი.

- { აბილინე •
- { ფინიკია •

{ ანგიოხთ, სელ-
ეკვია, დამასკე.
გვროსი, სიდონი

- I) გალი-
  - ლია •
    - { სემო { კესარია ფილიპუ-
    - { ქუზ- { სი. პეტოლემაიდა.
    - მო { გიბერიას, კაპერნა-
    - { უმ, ქორაზინ, ბე-
    - { თსაიდა, კანა, ნა-
    - { სარგოთ, ნაინ.

უმათავრესნი სამთავრონი, რლსა წა ქალაქნი მათ
ქუზუანანი. უმათავრესნი ქუზუანანი შინა ეოფილ-
განი ეოფებოდენ. ნი.

2) სამარია.

{ სამარია, სჯქემ, ანუ
სუქარ, ანგინაგ-
რია, სალომ, ენონ.

3) იუდია.

{ იერუსალიმი, ბე-
თანია, ბეთაგე, ემ-
მაუს, ბეთლემ, იე-
რიქო, რამა, ეფრა-
იმ, იოზაბე, ჯაზია,
არიმათია, ასოტი,
გასა.

იუდ-
ია
ანუ
ალთქ
მის
ქუზუ-
ანა.

4) წ ი ა დ ი თ რ დ ა -
ნე, ანუ პერეა,
რომლისადმი შეერ-

{ ბერბესა, გადარა,
დალმანუთა, ძაგდა-
ლო, ბეთაბრა.

თებული იუნენ გრაქ-
ონი, იგვრია, და სხუანი.

5) იღუპია.

უმთავრესნი- სამთავრონი, რღასა წა ქალაქნი მათ
ქუჩუანანი. უმთავრესნი ქუჩუანა- შინაყოფილ-
ნი განიყოფებოდენ. ნი.

- 1) * კლდოვანი რომელარს
 არა. { მაღიაშისქუჩუანა.
 ბია. { 2) * მწირო.
 3) * ბედნიერი.

მესოპოტამია.

- * ასურეთი. . . . . ნინევი.
 * ქალდია. . . . . ბაბილონი.
 პართი.
 მიდია.
 ელამ.

ა ფ რ ი კ ა ს ა შ ი ნ ა.

ეკიპტუ.
 ლიბია.

5.

სიმკვლევესა შინა სივრცისასა შეიკუმნ თვს
შორის სემოაღნიშნულნი ესე საგანნი სდრჳათა
და ჭაღაკათა თვსით ქალაქებითურთ.

სღუანი. ჭაღაენი. ქაღაქნი.

ჭაღავთანი

1* ევქსინის პონგო. რომელს არს აქ შავი სღუა.

2* საშუალებად უნის სღუა, მოთხრობილი წ. შინა წე რილსა სახელთადი დის ზღვსათა; რომელსაცა რომელნიმე სშირად უხმობენ.

1) ადრი, ანუ ადრიაციის სღუა.

2)* ედუის სღუა, რომელს არს აქ არხიპელაგო. 3) ჰამფილიის უფსკრული, და, 4) კილიკიის უფსკრული.

ეკროპისანი.

1) *სიცილია. სირაკუსი.

2) ძელიგონი.

3) კრიტე. { სალმუნ. ლასია. უნიკე.

4) კლავდი.

5) სამუნთრაკე.

ასიისანი.

1)* ლესბოს. მიგვილინი.

2) ქიონი.

3) სამუსი.

4) კონო.

5) ჰეგმოს.

6) როდოს.

7) კიპრე. { ჰაფო. სალმინ.

აბილინე, ღაუკა, თავი 3, მუხლი 1.
 არა ვრცელი სამთავრო ასურას განისა, მეოთხე ვერ-
 მოსავე შინა მისსა წოდებულს კელესირიად. ღე-
 ჯესა მას შორის, რომელიცა განჭყოფს მთასა
 ღიბანსა ან გიღიბანისაგან. უმსა გიბერიო-სის-
 სა ქმნილ იყო იგი მეოთხე სამთავროდ, რომელ-
 საცა ჰმართებდა ღოჯსანი ბე იროდისი. უპირ-
 ველესი ქალაქი სამთავროსა ამის იყო აბილა,
 მდებარე დამასვისაგან ჩრდილოდასავლეთსა
 შერა.

აღრაპიგანი, საქმ, 27, მუხ 2. სდ-
 ვსვიდის ქალაქი მცირისა ასიისა, რომელ არს
 აწ ნაგოდია, მისიასა შინა ეოფილი.

აღრი, ესრეთ წოდებულ არს სქემმოციქუ-
 ღთა შინა თავსა 27, ადრიატის სდჟა, რომე-
 ლიცა აწ ცხად არს უმეცეს სახელისდებით ვენე-
 ციის ღიმენად, მიძღები სახელისა თვსისა ქალა-
 ქისაგან ადრისა, რომელსა ეწოდების აწ აგრი,
 რა არს აწინდელისამებრ განუოფსა იგალიასა

შინა ნეანოლის სამეფოსა უშორესსა აბრუციასა
 შინა, ქუჩაჲ 31°, 38', სიგრძისა. და 42°,
 55', სიგრძისასა.

ასოციანუას დოც, ქალაქი პალესტინისა,
 იუდასსა შინა ყოფილი მახლოდელსა საშუალოქუჩუ-
 ნის ზღვსა. სადაცა ფილიპპე მოციქულმან, აღ-
 ცაცებით მოუწყანებულმან ანგელოსთავან (ამას
 ქალაქსა შინა) ჰქადაგა ესამ რავდენზე სიციუ-
 ლმროთისა. საქმე: 8, მუხ: 40.

ათინა, ძუწლი ქალაქი საბერძნეთის სამთავ-
 როს ელლადისა, რომელიცა იწოდებოდა ჰირუწლად
 ცეკროპიად, აღშენებული ცეკროპის მიერ,
 წელსა შინა 2496, და შემდგომ მრავალთა დრო-
 თა შინა დიდებული უფროს სხუათა ქუჩუანათა
 შორის საჭურჭლითა, სიბრძნითა ჰსჯულისათა,
 უაღრესობითა კეთილგონებთა და ჰსწავლულგონებ-
 თა, შუწნიერ სიციუათობითა და აღურიცხუწლითა
 ხინებულთა გუამ თათა ყოველთა შორის ნათესავთა
 ერთსა, აწ თუმიცადა აქუს მას ჰირუწლივე
 ადგილის მდებარეობა თვისი, გარნა თითქმის არა
 რამეა არს ვითარ იგი იხილგებოდა ჰირუწლსა
 სიდიდესა შინა თვისსა და დიდ შუწნიერებასა. ხო-

ღია ღიფ-შუშნიერთაცანისა მარმარილო-ს შინერ-
 ვაღსა გაძრისა, რომელი აღშენებულიყო პერიკ-
 ღო-მისგან წელსა შინა 450 ვიდრე შობადმდე
 ქრისტესსა, აწცა იხილვებიან დანაშთომთაცანნი
 ვიდრე აქამომდე; და გამარი თევსეისა შეცუდილ
 არს აწ გამრად წმიდის გიორგისად. საქმემო-
 ციქულთას, თავ 17, მუხ 23, მოხსენებულარს,
 რომელ იყო ათინას შინა გამარი რომელსაცა ზედა
 წერილიყო: უცნაური ღმერთი. გარეგან ქა-
 ლაქისა ამის იყო სამსჯავრო, წოდებული არიო-
 ჰაგედ, მდგომარე ბორცუსა ზედა არესსა; და
 მსასჯულნი მისნი იწოდებოდენ არიოჰაგელად;
 ხოლო თანამდებობა მათი იყო ჰსჯა არათუ მხო-
 ლოდ ძვრის-მოქმედთად, არამედ მათვსცა, რომ-
 ელნიცა შეურაცხ-ჭუთფდენ ჰსჯულსა: და ამისთვის
 მოციქული ჰავლე დასასჯელად, ვითარცა გარდმა-
 ქცეველი ჰსჯულისა, მიუტანებულ-იქმნა არიოჰა-
 გედ. საქმ: 17, მუხ: 19. აწ ქალაქი ათინა, იწ-
 დების სეგინად ანუ ატინად, და შეადრგენს არა
 თრად სახმარსა ადგილსა შორის ღივადიისა.
 სიგრ. 41°, 55'. სიგრ. 38°, 5'.

ამფიპოლი, სჱქმ: 7, მუხ: 1. ქალაქი, რომელსა შინა განვლო მოციქულმან პავლე^ო მიმავალმან თესალონიკედ, აწინდელისამებრ განუთფისა არს იგი თურქთა ევროპიისად მაკედონიასა შინა. სახელი ესე ამფიპოლი, არს ქართულის ენით, მოზღუდვილი ქალაქი: ვინაჲგან მოზღუდვლარს იგი მდინარითა სტრიმონისათა, რომელსა ეწოდების აწ ისვარ. ქრისტეანენი უწოდებდენ მას ქრისტეანეპოლიად, ხოლო თურქნი სახელჲსდებენ აწ ემპოლიად. სიგრ. 41°, 38'. სიგრ. 40°, 55'.

1) ანგიოხია, ძუწლი საცხატო ქალაქი ეოვლისა ასურასტანისა, მდგომარე ვიდესა სედათრონგის მდინარისასა, რომელიცა იდიდებოდა დიდ-შუწნიერებითა; და აწ ცნობილარს მხოლოდდა დანაშთომთა თვსთამიერ სახელსა ქუწუე ანტაკიონასა. იგი იუო საცხოვრებელი მრავალთა იმპერატორთა, და ჰირუწლი მისალოგოლველი ქრისტეანებრივისა სარწმუნოებისა. ამას ქალაქსა შინა იყუეს ჰირუწლიაჲ მოწაფეთა ქრისტესთა წოდებაჲ ქრისტეანედ. სჱქმ: 11, მუხ: 26. იუსტინიანემ განაახლარა ქალაქი ესე უწოდა მას თეოპოლიედ. იგი

იდიდების მრავალთა მას შინა ყოფილთა ვრებათა მიერ, და შობითაცა დიდისა მის ეკლესიის მოძღურისა იოანე თქროპირისათა. სიგრ. 54°, 10'. სივრ. 36°, 20'.

2) ანგიოხია პისიდიისა, ქალაქი რომელსა შინა პავლე და ბარნაბა ჰქადაგეს სასარება. საქ: 13, მუხ: 14, მეოფი მცირისა ასიისა პისიდიასა შინა, სამთავროსა შეერთებულსა ჩრდილოდ ვერძო პამფილიისა, აჲ ცხადარს იგი სახელით ვერსაკად.

შენიშვნა, ძუწლად მრავალნი იუენენ ქალაქნი, რომელნი იწოდებოდენ ანგიოხიად: არამედ მათ ყოველთა თვს, თვნიერ ორთა ამათ; არა მოხსენებულარს ახალსა აღთქმასა შინა.

ანგიპატრიდა, ქალაქი პალესტინისა, სამარიასა შინა, რომელსა ზედა წარუყუანებულ-ქმნა პავლე, ცალათა მიერ ოთხასთა მხედართასა, დაცვთ-წარდგენისათვს მისისა კესარიასა შინა, საქ: 23, მუხ: 31. იგი მდგომარებდა ჩრდილოდ ვერძო მახლობელ იოპისა, საშუალქუწუნის ზღვსათანა. მოთხრობისამებრ იოსებ ფლავიანესსა (*)

(*) ძუწლობითი წიგნი 16, თავი 9.

მთ-სდუდჯლ-იყო იგი მდინარითა და ტუითა დიდითა,
ხოლო აღშენებულ-იყო იროდის მიერ და
წოდებულ ან გიზატროდ ჰატივად მამისა მისისა
ან გიზატროსისა.

აპპიოტორე სავაჭრო, არა ვრცელ-
იდაბა, ანუ მცირე ქალაქი იტალიისა, აპპიოტორის
ცხასა ზედა, ეოფილი საშუალ ქალაქთა რომისა
და აჩინდელისა ცერრახინისათა, ამისთვის წოდებულ
არს ესრეთ, რომელს მას შინა ხინებულ-იყო სლვა
სავაჭროდ. მახარებელი ღოუკა მოუთხრობს, ვი-
თარძედ მიმდებელთა განნი ქრისტეანებრივისა სარწ-
მუნოებისანი, გამოვიდნენ რომით მიგებებად ჰავ-
დე მოციქულისა ვიდრე ამა ადგილადმდე. საქ: 28,
მუხ: 15.

აპპოლონია, ქალაქი მაკედონიისა, რომ-
ელსა ზედა წარვლო ჰავლემ, მიმავლმან თესალო-
ნიკედ. საქ: 17, მუხ: 1. ესე დიდებული დროსა
შინა რომაელთასა სწავლულებითა, აწ ცხად-არს
სახელით პოლლინად თურქთა ევროპიისა ად-
ბანიასა შინა, და იპოების უხმარს ადგილად. სიგრ,
37°, 15'. სიგრ. 41°, 20'.

არაბია, მდებარებს სამუალო არაბიის ლი-
მენისა, ანუ მქსამულისა ზღვსა, აღმოსავლეთით
უკეანისა და სპარსეთის ლიმენისა; ხოლო ჩრდი-
ლოდმი შეერთდების ქალაქას ასურასგანსა და
პალესტინეს. იგი განიყოფების კლდოვანად,
მწირად და ბედნიერად. 1. კლდოვანი არა-
ბია ბევს სამსლუართა ზედა ეგიპტისა და პალესტი-
ნისათა, რომელმანცა მიიღო სახელი წინასწარისა-
გან უმთავრესისა ქალაქისაგან თვისისა პეტრესა,
რომელ არს კლდე. ამას ვერძოდა შინა მწი-
რობდენ ისრაილნი ორმოცწელს, შემდგომად გა-
მოსლვსა მათისა ეგიპტით. თვთ ამასვე არაბ-
იასა ზედა, იოსებ ძარბამითურთ და ურმით იე-
სოსით შთავიდენ ეგიპტეს შინა. გარდა ამისა
არს აქა ღირსი ხსოვისა მთა სინამ, რომელსა
ზედა მოსცა ღმერთმან მოსეს ჰსჯული.

2. მწირი არაბია ბევს ვერძოდ სპარ-
სეთის ლიმენისა სპარსეთისთანავე შეერთებით. უმე-
ტესი ნაწილი მისი არს ვაკე, გარნა უნაყოფო-
ვინაგან მცირედცა არიან მუნ მცხოვრებნი, ამი-
სთვის წოდებულ არს მწირად. ამას ადგილსა
შინა, ვითარცა იტყვიან, ჰსცხოვრებდა ძარბალი

იოზ: და ამიერითგანვე წარმოვიდგენ სამნი მო-
გუნნი თაუჟანის-საცემელად ბეთლემს შინა შო-
ბილისა ქრისტესსა.

3. ბედნიერი არაბია ჩრდილოდმართს
მოსამსღურე ქირისა და კლდოვანისა არაბიისა,
და სხვთ ვერძო მორთხმულ არს ზღვთა. იგი
არს ნაყოფის მომცემ და გამოძლებელ უფროს
ქირისა და კლდოვანისა, და ამისთვის წოდებულ
არს ბედნიერად. მოციქული პავლე შემდგომად მო-
ქცევისა თვისისა ქრისტეანობისადმი, მივიდა არა-
ბიად, სადაცა დაჰყო სამწელ და ჰქადაგა სახარება.

გალატ: 1, მუხ: 17.

არეთპატე, ახილე აღწერასა შინა ათი-
ნისასა.

არიმათია, ქალაქი პალესტინისა იუდაი-
სა შინა მეთოფი ჩრდილოდ ვერძო იერუსალიმისა,
მახლობელ ქალაქსა დოკაისასა. იგი არს მამული
იოსებისა, დამფლველისა კორცისა ქრისტესისა,
ლუკ. 23, მუხ: 51.

ასია, რომლისაგა სახელითა გულისხმა ჰქუ-
ნეს რომაელთა აწინდელი ნაგოლია, იწოდებოდა
მცირედ ასიად, განსხუაებისათვის ღიღისაგან

ასიისა შემადგინებელისა მრთელის ნაწილისა
 საქუმბენოსა სფერო-მსა, და განყოფილებოდა იგი
 რაოდენმესამთავროდ რომელთაცანნიდირსნიხსო-
 ვისანი არიან ესენი: მისია, ფრიგჯა, ლუდია,
 კარია, ლუვია, პამფილია, პისიდია, ლუ-
 ვათონია, ვილივია, კაბბადუვია, პონტო, კა-
 ლატია, პატლადონია, და ბითვნია. ვითარ იგი
 იხილვების საქმემოციქულთა თავსა შინა 2, მუხლსა
 9, და 10, სახელსა ქუმბე ასიისასა არა იგულს-
 მებიან უოველნი ესე შემოხსენებულნი სამთავ-
 რონი: ვინაჲგან, ოდეს ითქმის: კაბბადუვიასა,
 პონტოსა და ასიასა, ფრიგჯასა და პამფი-
 ლიასა შინა: მაშინ ასია ხარმოდგებისამას მოთხ-
 რობასა შინა ეგრეთ ვითარცა სამთავრო სხუათა სამ-
 თავროთა თანა მცირისა ასიისათა თანასწორად.
 მაშა სადამე ამას და სხუათა ადგილთა შინა
 ახლისა აღთქმისათა მოთხრობილი ასია ცნო-
 ბად სათანადო არს მცირედ ასიად, საკუთრად
 ესრეთ წოდებული (*). მსოფლიოთა ქუმბენის
 აღწერათა შინა, ანუ უმჯობეს არს თქმად, ლუ-

(*) კლუვერ. წიგ: 5, თავ. 18.

დიისათა, რომელიცა არს ესე უპირველეს სამთავროდ ასიისა; ვითარ იგი ჰქმნეს უფალმან რომერტ და ჟოლიმ, რომელთაცა დანიშნეს თვისთა ქუზენის აღწერისა ნახასთა შინა, დაჩესებულნი საქმემორტიქულთა შორის, ნაცულოდ ლუდიისა, ასია.

ასსონ, საქ: 20, მუხ: 13. სღვისვიდის ქალაქი მცირისა ასიისა მეოფი მისიასა შინა. იგი იწოდებოდაცა ახლონია დ, ხოლო აწ ცხად არს სახელით ასსონდ.

ასურასგანი, მატ: 4, მუხ: 24. საკმაოდ განვრცელებული ქუზენა და აღმომაცენებელი უოველთა საჭიროთა სახმართა. ესე თუმცადა ჰირჟულთგანვე მრავალთა შეიტევდა თვს შორის საკუთართა სამთავროთა, რომელთაცა ქალაქთა სახელნი არიან; დამასკე, სოფენ, ლემატ, ლესსურ და სხუანი; გარნა ვინადგან იუზენ იგინი არა ფრიად დიდროანნი; ამის თვს ასურასგანიცა არა ეგოდენ ვრცელ-იყო, ვითარ შემდგომთა დროთა შინა. მმართველნი ამათ სამფლობელოთანი გინა მეფენი ჰყოფდენ მრავალგუარსა სედა-დასხმასა გარემოთა ერთასა, და

უფროსი ოსრილითა სედა; და იქმნებოდენ ოდეს-
 მე მძლეველ და ოდესმე ძლეულ. უკანასკნელ
 კელმწიფემან ასურეთისამან გელდაწელღასსარო
 დაიპყრა ასურასგანი თვისსა კელმწიფებასა ქუ-
 წუშე, შემდგომად შევარდა იგი მყრობელობასა
 ქუწუშე სწარსთასა, ხოლო უკანასკნელ ჰმსთავრა
 მას დიდმან აღექსანდრე^ო. შემდგომად სიკუდი-
 ლისა მისისა, და განყოფისა ბრძოლით დაპყრო-
 ბილთა მათ ქუწუშეანათა მხედართ - მძღუანველთა
 შორისა, ასურასგანი დაჩესებულ - იქმნა საკუ-
 თრად საკელმწიფოდ, რომელიცა განვრცელდებოდა
 ეგიპტითგან ვიდრე მდინარემდე ევფრატისად,
 და საშუალქუწუშენის სღვითგან ვიდრე არაბი-
 ადმდე. შემდგომად განვლისა 247 წლისა უფ-
 ლებასა ბერძენთა მეფეთასა ამას ქუწუშეანასა
 სედა, რომაელთა, დაამორჩილეს იგი, თვისსა ძლე-
 ვა შემოსილსა საჭურველსა, მხედართ-მძღუანვე-
 ლობითა ჰომპეტოსისათა, და მიაქციეს იგი სამფ-
 ლობელოდ რომისად. უკანასკნელ, შემდგომად
 მფლობელობისა რომაელთა და საბერძენეთის
 აღმოსავლეთის იმპერატორთასა, არაბიის სა-
 ლიფათა და ეგიპტის სულთანთასა, შთავრდომილ-

იქმნა ასურასგანი კელთა შინა თურქთასა, რომელთაცა, განავრცეს უდიდესად სამსდჳარნი მისნი, და აწცა ჰმსთავრობენ მას. აწ უკუშ ეწოდების მას სორისგან ანუ სორია, და განუთფილარს სამად საფაშაღულოდ, ანუ თურქთა სანაიბოდ.

აგგალია, საქ: 14, მუხ: 25, რომელარს აწ საგალია ნაგოლიასა შინა, ქალაქი ზღვისვიდისა, შეერთებული ზირუშლად ჰამფილიისადმი ასორის სამთავროდსა, რომელმანცა მიიღო სახელი თვისი აგგალისაგან ფილაფელფისა აღმაშენებელისა თვისისა. აწ არს იგი ვრცელ და სავაიოდ კეთილად განმგვიცებულ. სიგრ. 48°, 46'. სივრ. 37°, 8'.

აქაია, სამთავრო საბერძნეთისა, საქ: 18, მუხ: 12. რომელიცა იწოდებოდა ზირუშლად იონიად, შეადგენდა უკუშ კერძოსა აწინდელისა შორეისასა მახლობელ ღუქანგის გოგისა. და ოდეს რომაელთა დაიპყრეს საბერძნეთი, მაშინ სამთავრო იგი რომისა, იწოდებულა მათგან აქაიად, შეიცევდა თვის შორის აქაიასა, ელლადან და ჰელოპონისსა ჭალავებითურთ. სოლო აწ

აქიაა დანიშნულებითა მით სამთავროებითა, თუ-
ნიერ ჰელთპონისა (ძორეისა) იწოდების ლი-
გადიად.

აღთქმის ქუჩუანა, რომელიცა წოდე-
ბულ-არს წმიდასა შინა წერილსა სხუა და სხვათა სა-
ხელითა, ესე იგი: ქუჩუანად ქანაანისად, სქ: 7,
მუხ 11, და 13, მუხ: 19. ქუჩუანად ისრაილი-
სად, მატ: 2, მუხ: 20. იუდიად ანუ ჰური-
სტანად, სქ: 2, მუხ: 9. ხოლო ძეისგორიეთა-
გან პალესტინედ, და ქრისტეანეთაგან წმიდად
ადგილად. თუმცაღა თვთარა არს იგი ვრცელ, ვი-
ნადგან სიგრძითა არს ვიდრე სამას ვერსადმდე *, და
სივრცითა ნახევარ მისსა; გარნა არს ფრიად
დირსი ხსოვისა. ქუჩუად სახელად მისსა იუთ-
ქანაან, ქანაანის გამო მისა ქამისა მცხოვრე-
ბისა მას შინა. შქ: 12, მუხ: 5. თქესცა
აბრამ ქუჩუანისაგან სენარისა, სახელ-დებუ-
ლისა სხუზბრ ქალდეად, გარდასახლდა ამას ქუჩ-
უანასა შინა; მაშინ განვრცელდებოდა იგი ფი-

---

* ვერსტი იზერობს 500 საუენსა, ანუ 1500
რუსულს ადლს, გინა ნაბიჟსა.

ნიკიის სასლურიდგან ვიდრე არაბიადრე, და
 ოორჯანის მდინარიდგან ვიდრე საშუალო-ქუზუნის-
 სლურადრე. თვთ ქუზუნა ესე აღთქმულ-იყო
 ღმრთისაგან აბრაამისად, შემდგომად ისააკისა
 და იაკობისად და ნათესავთა მათთა. და ოდეს
 იგი უამსა სიცოცხლისასა მამათ-მთავრისა იაკო-
 ბისსა გარდასახლდენ ისრაილნი ეგიპტად, და
 შემდგომად გამოუყანებულ-იქმნენ იგინი მუნით-
 გან მოსეს მიერ; მამინ მკედართ-მძღუანურ-ლო-
 ბითა ისუნავესითა შევიდენ იგინი ამას ქუზუნ-
 ნასა შინა, განვლითა ოორჯანის მდინარისათა
 აღმო-სავლეთით ვერძო მისსა, და დაიპერეს იგი,
 სადაცა ჰპოეს მცხოვრებნი ქანანელნი, ამმორე-
 ველნი, გერგესეველნი, ეფიტელნი, ფერესელნი,
 იებოსელნი და მესობელნი მათნი წილისგი-
 მელნი; შემდგომად აღმო-ფხურნეს და შეაიწრნეს
 უმეტესი ნაწილი მათი, და განავრცეს მათ თვი-
 სითა ბრძოლით დაპურობითა ქუზუნა ესე უმეტეს
 ვერძოთა ათანა ეგიპტისათა, ხოლო უვანასკნელ
 ფრიად უშორეს და გაღმა ოორჯანის მდინა-
 რისა.

შემდგომად დაჯერობისა აღთქმის ქრისტიანისა
 ისრაილთაგან, იწოდებოდა იგი ქრისტიანად
 ისრაილისად, და განუთფილ-იუო-ათორმეტ
 გომად ისრაილისად, ესე იგი; გომად იუდა-
 სად, ღანისად, სიმეონისად, ბენიამენის-
 სად, ეფრაიმისად, მანასესად, ისახარის-
 სად, საბულონისად, ასერისად, ნეფ-
 თალემისად, რუბენისად, და გაადისად:
 ამათგანნი ორნი ესე უკანასკნელნი გომნი და
 ნახევარი მანასესნი დაშთენ აღმო-საგლეითთ ვერ-
 მო-ორიდანისა, და სხუანი განვიდნენ დასავლე-
 თით ვერმო მისსა, და დაესახლნენ მუნ. შემდ-
 გომად სიუუდილისა ისუნავესისა, დაიდგენდენ
 იგინი მმართველობისათვის საქმეთა თვისთაჲსა მსას-
 ჟუღთა, რომელნიცა სიმხნითა თვისითა იტევდენ
 მათ, ზედა-დასხმისაგან გარემოთა ერთასა: ესე იგი,
 მოაბიგელთაგან, ქანანელთა, მადიამელთა, ფილი-
 სტიმელთა და შუამდინარის მეფისაგან: შემდგომად
 არა ვმაქმნილთა ესრეთითა მმართველობითა, აღადგი-
 ნეს მათ მეუობა. მეფენი, საულ, დავით და სო-
 ლომონ, მეუობდენ უოველსა მას ზედა ქრისტიან-
 სა. უკანასკნელსა ამათგანსა აქუნდა ხელთა შინა

თვისთა ბრძოლით დაჯერობილი მამისა მიერ მი-
 სისა ვიდრე ევერატის მდინარეჲმდე, და მსთავ-
 რობდა ეოველთა მათ სამეკვიდრებელთა, რომე-
 ლიცა აღთქმულ-იყო ღმრთისა მიერ ისრაილთა
 ერთადმი, ესე იგი, მეჩამულის ზღვიდგან, ვიდრე
 ფილისტიმელთ ზღუემდე, და უდაბნოთგან კლდო-
 ვანისა არაბიისათა, ვიდრე მდინარეჲმდე ევერატ-
 ცისა (*): ხოლო უმჯობესისა წარმართებისა თვს
 სამეფოთა შინა მმართველობისა, განჯყო მან ეო-
 ველივე იგი სივრცე ქუზუანისა ათორმეტად
 სამთავროდ, და დაადგინნა თვთოეულსა მათგანსა
 ზედა საკუთარნი მმართველნი. 3 მეფე: 4, მუხ
 7, და შემდ. შემდგომად ხოლომონის სიკუდი-
 ლისა განიყო ეოველი იგი ადგილი ორად სა-
 მეფოდ: იუდიად და ისრაილად ანუ სამა-
 რიად: ამათ სამეფოთა აქუნდათ ხშირადი ბრძოლას
 მესობელთა მეფეთა თანა, რომელნი უკანასკნელ
 დაირღუწნცა, სამარია უკუზ ასურეთის მეფის
 სალმანსარის მიერ, და შემდგომად მისსა განვ-
 ლორა ასოცმან წელმან ბრძოლავილ-იქმნა იუდ-

(*) გამოხლ 23, მუხ 31.

იაცა, და ერნი ისრაილთანი წარუყენებულ-იქმ-
 ნენ ცუტად შაბილოვნად, რომელსაცა შინა და-
 ჭუტს მათ სამეოც და ათქელ. არამედ კიროზ^მ
 მონარხმან * სვარსეთისამან განუცევნა ის-
 რაილნი ცუტობისაგან შაბილოვნისა და მისცა
 მათ უოველივე შემწობა გარდასახლებისათჳს
 მათისა აღთქმის ქუტყანასავე შინა. ღროსა
 განთავისუფლებისა მათისასა ცუტობისაგან,
 იწოდა იგი იუდიად, ამისთვის რომელ, უმრავ-
 ლესი ნაწილი უკუნქცეულთა ცუტთაგანნი, იუჟ-
 ნეს ცომისაგან იუდასსა, და შეიცვოდა მხო-
 ლოდ საშუალქუტყენის ზღვსა შორის და იორ-
 დანის მდინარისა, და განუოფილ-იყო სამად სამუ-
 ლობელოდ: იუდიად, სავუთრად ესრეთ ხო-
 ჳებით, გალილიად, და სამარიად; ხოლო
 წიად-იორდანისა ვერბოდ, ანუ პერიას,
 ეტრეთ ვითარ იდუმიას, შეერთებულ-იქმნენ მის-
 დამი დიდისა იროდის მიერ. მიახლებული ვიქ-
 რე 400 წაადმდე იუდაას არმექონ-იყო თვისად
 მეფეთა, არამედ იყო მმართველობასა ქუტუე

* მეფე, ანუ ერთმთავარი.

მღუდელთ-მოდღუსართა და მოხუცებულთასა. ალექსანდრე დიდი აღვიდარა ასიად, შევიდა იუდიასაცა შინა, რომელიცა მოექცა მას სიმდაბლით. შემდგომად სიკუდილისა ალექსანდრესსა, მეფენი ეგიპტისა და ასურასგანისანი, ფრიად ფიცხელად მოექცენ მას; ვინაჲგან იგინი უოველგან, უოველსავე, რაჲცა მათ შესუდებოდათ, ჰსცუენნივიდენ, იკლებდენ და აოხრებდენ.

ხოლო განზინებისათჳს ესე ვითართა უბედურებათაგან, შთამომავლობანი მაგათა იუდიანთა მღუდლისანი, წოდებულნი მაკაბელად, აღვიდნენ მეფობითსა ღირსებასა სედა. და ვინაჲგან იყო მათ შორისცა მტეობა დიდი; ამის თჳს რომაელთა, მიიღეს თანხმობითა თჳთ იუდიანთათა, შინაგანთა მათთა განუსუწმებლობისა გამო, თანა შემწეობა, და დაიხურნეს იგინი პონტეოზის მიერ მფლობელობასა ქრწმე რომაელთასა, და შემდგომად ნებისამებრ თჳსისა განუჩესნეს მათ მეფენი: რომლითაცა ჰსწყულის დებითა ჰფლობდა უოველსა იუდიასა დიდი იროდი იდუმიელი. შემდგომად სიკუდილისა მისისა, აკვსტოსი კეისარმან რომისამან განუყო ქრწმეანა იგი მეთა

იროდისთა ესრეთ; არხელათს ვარდა იდუმი-
 ისა მისცა იუდიას და სამარია, ანგიას გა-
 ლილიას და ჰერია, ხოლო ფილიპეს გრა-
 ქონი და იგვრია. შემდგომად მისსა, ოდეს
 იგი მოავლო არხელათს ავსტოსმან ცახტი-
 საგან თვისსა და წარგსავენა იგი ჰერობილად,
 მაშინ რომაელთა წარგსავენეს მმართველობისა-
 თვს იუდიასა შინა თვისნი მოადგილენი, რომელთ-
 თაცა რიცხუთა შორის იყო პონტოელიცა პილა-
 ტე, რომლისაცა დროსა აჟუარს-ეცუა ქრისტე.
 შემდგომად განვლისა წლისა სამეოც და ათისა
 შობითგან ქრისტესისა, დაირღუა სამეფო იუდი-
 ანთა ყოველითურთ: ვინადგან, დროსა კეისრის
 უესპასიანეს მეფობელობისასა, მემან მისმან და
 მემკვდრემან ციტე, არათუ მხოლოდ ქალაქი იე-
 რუსალიმი დიდ-შენიერისა გამრითურთ, არამედ
 დაარღვია ყოველივე აღთქმის ქუჩუანაცა იგი, და
 მისგამო ჰურიანი განეთესნეს ჰირსა ყოველისა
 ქუჩუანისასა. შემდგომად ათხრებისა ამის, ყო-
 ველივე იუდიანთა ქუჩუანა იქმნა მიტყეულ სამ-
 ფლობელოდ რომისად, და ესოდა რომაელთაგან
 პალესტინედ, საგონებელ-არს რომელ პალეს-

სტინელთა გამო ანუ სსუზბრ ჭილისტი-
მელთა, რომელნიცა იუუნენ მათ მიერ ზირუზღვე
ცხოზილნი. შემდგომად განყოფისა რომის მო-
ნარხიისა, პალესტინე აღრიცხულ-იქმნა აღმოსავ-
ლეთისაჲში იმპერიისა. ხოლო მეხუთესა საუ-
კუნესა შინა განყოფილ-იქმნა იგი ერთად სა-
ზაგრიარხოდ და სამად სამიგროზოლიგოდ: და
ესე განყოფილება დატულ-იქმნა მეშვიდე საუკუ-
ნოდმდე, ესე იგი, მას უამადმდე, ვიდრემდის სა-
რაციანნი დაიპროზდენ მას. ხოლო ქრისტეანეთ
დასავლეთისა ეკკლესიისათა მიუღეს იგი სარაც-
იანთა 1099 წელსა შინა: და თუმცადა აღშენე-
ბულ-იყო იგი საკუთრად ქრისტეანეთ სამეფოდ,
გარნა არა დიდხანს დაჭყო მან, ვითარ მხოლოდ
89 წელ: და შემდგომად ამისა ვუაღად დაიპროეს
სარაციანთა პალესტინე 1188 წელსა შინა; ხო-
ლო თურქთა განჭსდევნეს მისგან სარაციანნი
1517 წელსა, და დასახლებულ-იქმნენ მას შინა,
და მის უამითგან ვიდრე აქამომდე ჰმსთავრობენ
მას.

წარჩინებულთა ცბათაგანნი მეოფნი პალეს-
ტინესა შინა ღირსნი ხსოვისანი: 1) გენესა-

რეთის ცბა ანუ გალილიისა გინა ციბერის
 ზღუა, 2) ასფაღგოს ცბა ანუ მკუდარი
 ზღუა; ხოლო მდინარეთაგან ოორდანე, რომე-
 ლიცა არს თვთ უკეთილესი მდინარე: გარნა უმე-
 ტესი ვერძო ქუჭყანისა ამის ირწყვის მცირეთა
 ხუროთა და კვეთა მიერ, რომელთაგანი უწარხი-
 ნებულეს სხუათასა არს ნამუთა კვევი. გარდა
 მისა იზოებთან აქა რიცხუნი მთათა ხინებულთან,
 რომელთაგანნიცა უფროს უადრეს არიან, ვითარ-
 იგი; ღაიბანი, ანტილიბანი, ერძონი,
 თაბორი, და სხუანი.

წმიდასა შინა წერილსა მოთხრობილ არს
 ქუჭყანა ესე გამომადინებელად ჰსძისა და თაფ-
 ლისად. წინა აღმდგომ ამისა რომელნიმე სუბუქ-
 მოწმუნენი იჭყენულებენ მისთვის, მიმხედველნი
 აწინდელისა საგოდებელისა მდგომარეობისა მი-
 სისანი, რომლისადმიცა მიწვენილ არს ვერძო ესე
 ესოდენ მრავალითა სხუა და სხვთა ბრძოლითა
 და დარღუჭვითა მახმედთანთათა: არამედ უტე-
 თთ ვითარადცა უოფილადიუთს; ხოლო დარღუ-
 ჭვისათვის არა მართლისა მგონებლობისა მა-
 თისა შესაძლო არს თქმად, რომელ, არა-

თუ მხოლოდ იოსებ ფლავიანე (*) იტყვს პალესტინისათვის; ვითარმედ არა რამე არს რომელთა მე ნაყოფთაგანი, რომლისაცა იგი არ შემდეგებელ-იუოს აღმოცენებად: არამედ დიოდორეცა სიცილიელი რაცხს ქრესტანასა ამას ვერძოდ ვითილ-მითუაღუღად; რჩეულად წყაროთა და კვივთა მიერ მანახებელთა მისთასა (**). ამისდამი შეძინებად შესაბამ-არს ესეცა, რომელ ამჟამს მარტელინი თითქმის ესრეთითავე სახითა აღჰსწერს მას: უკანასკნელი, იტყვს იგი (***), ასურას განისა სამთავრო პალესტინე, განყოფილ-არს ყოველით ვერძოდ ბორცუბითა, რომელთაცა სიამე და ნაყოფიერება შეუსწორებელ-არს სხუათადმი. და ესრეთ, ვინადგან თვთ წარმართნიცა მოწმობენ ვითილსა თვსებასა ამის ქრესტანისასა; მაშა სიამე სათანადო-არს დამტკიცებად, რომელ იგი არათუ თვსისამებრ მდებარეობისა აწ არს ცუდი, არამედ მისესისგამო აოხრებით დატყვევისა მისისა, და მტონარებისგან აწინდელთა მუნ მცხო-

(*) In Appion. წიგნი I. თავი 8. (**) წიგნი 4. თავი 2. (***) წიგნი 14.

ვრებთასა უმუშავოდ დაშთომისა. აწ ჰალესტინე
განკუთვნილ არს ასურასგანისადმი.

(ბ.)

ბაბილონი, საქ: 7, მუხ 43. უპირატე-
ლესი ქალაქი ქალდიისა, აღშენებული თვთ მას
ადგილსა სედა, სადაცა იყო გოდოლი ბაბი-
ლონისა, რომელი იყო საგასგო ნებროთისა.
შექმნ: 10, მუხ: 10. ერისაგანნი მესტორიენი,
არა მექონნი ჭეშმარიტისა გამოძიებისა ებრაუ-
ლის ისტორიისანი, არიან სხუა და სხუასა მგო-
ნებლობასა შინა აღშენებისათვს ქალაქისა ამის:
რომელნიმე მათგანნი მიაწერენ აღშენებასა მისსა
ვილს, სხუანი სემირამიდას, ხოლო სხუანი ნა-
ბუქოდონოსორს. არამედ უსარწმუნოესადრე ეო-
ვლისა თქმად შესაძლო არს, რომელ, აღშენდა
იგი ნებროთის მიერ, განდიდნა ვილისგან, ხო-
ლო ვრუადა განვრცელდა უმეტეს და შეიძო-
დიდშენიერითა შენებულებითა სემირამიდას მიერ
და ნაბუქოდონოსორისა. ბაბილონისა მისთვს
მთხსენებულ არს მრავალთა ადგილთა შინა ძუტ-
ლისა ადთქმისათა, ხოლო საკუთრად წინასწარ-

მეტყუელებათა შორის ოსაიასა, იერემიასა ესე-
ვილიასა და დანიილისთა. უკანასკნელისა ამის
თავისა მიერ 4, მუხ, 27, ხილუად შესაძლო-არს,
რომელ იუო იგი ფრიად ვრცელი და მტკიცე-
კარნა ერთსა მხოლოდ დამტკიცებასა შინა ბა-
ბილონის სიდიდისასა მეისტორიენი არა არიან
თანხმანი ურთიერთარს. არამედ არა არს საჭი-
როდ ცნობა და შესწორება უოველთა მათ სხუა
და სხუათა მოთხრობათა მათთა: საკმაო-არს რო-
მელიძე მოხსენება ესოდენ დიდებულისათჳს ქა-
ლასქისა, რომელსაცა მოუთხრობს მოკლე აღწერა
ღეროდოგისა, ვითარცა ესრეთისა მწერლისა,
რომელიცა უოველსა შემთხუზვასა შინა მსახუ-
რებს მართლ-წარმოიხენასა ვითარცა სიმუზლითა
თჳსითა, ეგრეთვე მითცა რომელ, თჳთ იგი იმეო-
ფებოდა მათ ადგილთა შინა. ბაბილონი, მოწმო-
ბისამებრ მწერლისა ამის (*), აღშენებულ-იუო-
თთხკუთხედ სწორესა ადგილსა ზედა. სიმგრგუ-
ლე მისი იუო 480 სტადიონი. სლუდენი ქალა-
ქისანი, რომელთაცა აქუნდათ სიმაღლე 350, და

(*) ღეროდოგ, წიგნსა შინა I.

სიზრქე, 87 წუგისანი *, შენებულ-იუჟენ გ-
 მომწუართა აგურთა მიერ, ფისით ცხებულთათა
 ნაცულად კირისა. კოშკნი იუჟენ რიცხვთ ორას
 ორმეტ-ც და ათნი; ხოლო ქალაქი მართხმულ-
 იყო ღრმა თხრილითა წყლით სავსითა. თვით-
 ეულსა კერძოსა შინა ქალაქის ზღუდეთასა იპო-
 ბოდენ სწორესა შინა მდგომარეობასა, ოც და
 ხუთ ხუთნი ვარნი, რომელნიცა იუჟენ ეოველ-
 ნივე სპილენძისანი, და დაწყობილ ჰირის-ჰირ ერთ-
 ნი მეორეთადმი ჰირის-ჰირ და შენებულთა ზღუდეთა
 რომელთა შორის განკრძელებოდენ ქუჩანი. ქა-
 ლაქი შაბილონი განყოფილ-იყო მდინარითა ეკ-
 ფრატისათა ჩრდილო-ჰგან სამხრეთსა ზედა ორად
 თანასწორად ნაწილად, რომელნიცა შეერთდებო-
 დენ დიდ-შუშნიერითა და საკვრველ-ხელოვნე-
 ბისა ხიდითა, სიგრძის მეჭონითა ერთისა სგადიო-
 ნისათა. ხოლო ორსავე კიდესა ზედა მისსა იუჟ-
 ნეს შენებულებანი მსგავსნი უდიდესთა ჰალატ-

---

* სომა. ერთი საყენი რომელ არს რუ-
 სული სამი ადლი, იპურობს თვის შორის შვიდს
 ანგლიურს წუგს.

თანი. მახლობელ ერთსა მათგანსა ზედა, რომელს
 არს აღმოსავლეთის კერძოსა, იყო აღშენებული
 ცაძარი უილისა. ღეროდოგ (*) აღჰსწერს მას
 ეგრეთ, ვითარცა ეოვლად უსაკვრუნლესსა ეო-
 ველსა შორის ქუნუანასა შენებულებისა კელო-
 ვნებასა. იგი ქმნილ-იყო სახედ უდიდესისა გოდ-
 ლისა, მქონებელი საფუძულისა ოთხ ვუთხედისა,
 რომლისაგა თვთოეულსა მხარესა აქუნდა სიგრძე
 თითო სტადიონი, და შეადგენდა იგი ვოშვთა რვა-
 თა, აღშენებულთა ერთსა მეორესა ზედა. სტრა-
 ბონ (***) აღმწერი მისი უწოდს მას ჰირამიდად,
 ამად რომელს, იგი ძირითვან შემცირებით განსუ-
 ლილდებოდა თავსა შორის, ხოლო ნიშნავს სი-
 მაღლესა მისსა ერთ სტადიონად. კოშვნი იგი,
 რომელთაგანცა უდიდესი ესე შენებულება შედგე-
 ბოდა, იყო არა რაჲმე სხუა, ვითარ, ზედას ზედას
 სართულთ-ვნება მისი, რომელთა შინა შენებულ-
 იუქნენ მრავალნი დიდნი სადგურნი. თვთ თავისა
 ვოშვსა შინა იყო ცაძარი უილისა, რომელსა
 შინა იყო მრავალი ანდრიანგი ოქროდსა. ესე

(*) წიგნი: I, თავი, 181. (***) წიგნი, 16.

ცამარი (*) ყოველითა სიმდიდრითა მისითა მდგომარეობა ვიდრე ჟამადრე ქსერქსისა, რომელმანცა, შემდგომად ეგიპტის ბრძოლისაგან უბედურებით უკმოქცევისა თვისისა, დაარღვა იგი და წარცყუმნა ყოველივე მას შინა მდებარე საუნჯე. აწ დაშთების მოთხრობა დამოკიდებულია თვის მგილთა ბაბილონისათა, რომელნიცა ირიცხვოდენ რიცხუნთა შორის შვიდთა ქუმუნის საკვრველებათასა. ოგინი დაშენებულ-იუნენ სუმტთა და ვამართა ზედა, და შეიტავდენ თვის შორის მრავალ-გუართა ნერგთა, უნავილთა, ბუჩქთა და მცენარეთა, რომელთაცა მოსარჩევაად შეგანილ-იოწყაალი ევფრატისაგან, სოლინართა ანუ ცუნბოთა ძლით. წმიდასა შინა წერილსა არა რამე მოხსენებულ-არს ამათ ყოველისა ქუმუნისა განსაკვრვებელთა მგილთა თვის, გარნა მხოლოდ მეწნთა მათ თვის, რომელთა ზედა მსახურთა ცამარისა უფლისათა, ჟამსა წარცყუმნვისა მათისასა, დამოჭიდნეს სამწუხარონი თვისნი საცალობელნი.

ფსალ: 156, მუხ, 2. ხოლო უკანასკნელ ესე

(*) ღითორე სიცილიელის წიგნი, 2.

ვითარს მალალი და აღმატებული ქალაქი, წინასწარ-მეტყულებებისა მეზრისათვის, თავ: 6, მუხ 1, 2. და შემდეგ: მუნადმდე იქმნა მიხევენილ, რომელ აწ თვთ ნანძულ ადგილიცა იგი, რომელსაცა ზედა დაშენებულ-იყო ცნობადცა შეუძლებელ-არს. ღიად ჰსტყებიან იგინი, რომელნიცა აწინდელსა დადრადსა რაცხუწნ ბაბილონად: ვინადგან ბაბილონი იყო ძრინარესა ზედა ევფრატისასა, ხოლო დადრადი ძევს ძრინარესა ზედა ტიგრისსა. ჰგოლომეოს დასრებს ბაბილონსა, ქუწუე 79°, სიგრძ: და 38°, სივრცისასა.

ბეთაბრა, ითან: 1, მუხ, 28. ქალაქი ჰალესტინისა წიად-ოორდანესა, სადაცა წინამორბედმან ითანე° აღასრულა ნათლის-ღება. რომელნიმე ბეთაბრას, რომელ-არს ებრაელის ენით სახლი გამოხლავს, რაცხუწნ თვთ მას ადგილად, სადაცა ისრაილნი განვიდენ იორდანესა წინამძღუანველობითა ისუნავესითა.

ბეთანია, დაბა განშორებით ძვგომარე იერუსალიმიდგან ათხუთმეგითა სტადიონითა ძირსა თანა სეთის-ხილის მთისასა. ძარვ: 11, მუხ: 1, რომელიცა ქრისტემან, ხშირად მისლავითა მეგობ-

რისა თვისისა ღრასარეს თანა და დათა მისთაძმი
 მცხოვრებთა მას შინა, და უფროსადრე აღდგინე-
 ბითა ღრასარესითა, ჰყო იგი ხინებულად. მუნ
 აწცა იხილვების საფლავი ღრასარესი, რომელიცა
 არა რამე არს სხუა, ვითარ აღმორეწული
 მღვმე ვლდესა შინა, სადაცა შთავლის ოც და
 შვიდი ტერფი.

ბეთბაგე, მაგ: 21, მუხ. 1. მცირე და-
 ბა დაშენებული მთისაძმი სეთისხილისა, აღმო-
 სავლეთით კერძო მასსა. ამა ბეთბაგის გვისა
 მიერ აღვიდა მაცხოვარი დღესასწაულობით იე-
 რუსალიმად, იჟდარა ვიცუსა ვარაულისასა, რომ-
 ელსაცა წინაუძღოდეს ერნი ბაიათა და რგობებითა
 და დაგებითა სამოსლისათა და გალობითა ესრეთჲ
 ოსანნა კურთხეულარს მომავალი სა-
 ხელითა უფლისათა.

ბეთლემ იუდასი, მაგ: 2, მუხ. 1.
 ქალაქი მდებარე მახლობელ იერუსალიმისა, რომ-
 ელიცა აწ არს ვითარცა ერთი დაბათავანი, არა-
 მეფ იდიდების მით, რომელ ქრისტე იშუა მას
 შინა. ქალაქი ესე იწოდებოდა ბეთლემ იუ-
 დასად, ანუ სხუწმბრ ეკვრათად, მიქეა 5, მუხ.

2. განსხუადებისათვის სხუა ქალაქისაგან ბეთლე-
მისა წილ-ხლომილისა გომისადმი საბულონისა.

ბეთსაილა, ქალაქი პალესტინისა, ქრ-
მოსა გალილიასა შინა ეოფილი, დასავლეთის ვი-
დესა ზედა ზღვსასა, მამული მოციქულთა პეტ-
რესი, ანდრია და თილიპესი, იოან : 1, მუხ,
44, და 45, რომელიცა აწ არს მცირე სოფე-
ლი თურქთა. აქა მიმადლა ქრისტემან ბრძანა ხე-
დუა. მარკ: 8, მუხ, 22, და შემდ. მას ადგილსა
ზედა, სადაცა იყო სახლი პეტრე მოციქულისა,
იბოებისან დიფროანნი ნაქცევნი გამრისანი, წმი-
დისა ელენას მიერ აღშენებულისანი.

ბერია, ქალაქი მავკდონიისა, რომელსა შინა
ქქმნეს ჭურითა აღშფოთება, წინა აღმდევ პავლე მო-
ციქულისა, საქ: 17, მუხ, 13. აწ იწოდების იგ-
კარრავერიად. სიგრ. 40'. სიგრ. 40°, 27'.

ბითესლა, იხილე, ცხოვართ საბა-
ნელი.

ბითონია, პირუტლად სავუთარ მცირე
სამეფოდ ეოფილი მცირესა. ასიასა შინა, და
შემდგომად სამთავრო რომელიცა შეადრგენს აწ
ხრდილოეთით ვერძოსა ნატოლიისასა, ვიდეთ

თანა შავისა და მარმარილოს ზღვისათა. მოცი ქუ-
 ღასა წმიდასა ჰავლეს აქუნდა განზრახუა მისღვისა
 ამას შითვნისა შინა შითხრობისათჳს სახარებისა;
 არამედ არა უტევა იგი სულმან ღმრთისამან.
 საქ: 16, მუხ, 6.

(6.)

გაღარინი, ოდესმე ჩინებულ ქალაქად
 ყოფილი ჰალესგინესა შინა წიად ოთრდანესა.
 ამის სახელის გამო იწოდების კერძო გადა-
 რინელთა, მარკოზის თავსა 6, მუხ: 1. და
 ღრუკ: თავ 8, მუხ: 26. ხოლო მაგთე, თავ: 8:
 მუხ: 28. სახელჳსდებს მას კერძოდ კერგას-
 სეველთად, ქალაქის გამო კერგასისა. ეს-
 რეთი განსხუავება სახელისა, ერთისა და მისვე
 კერძოდასა უეჭუნლად შეხუდა მისგან, რომელ
 ვითარ იგი შემოხსენებულნი ქალაქნი იუუნენ ერთი
 მეორისაგან მახლობელ მდგომარენი, ეგრეთუნლ
 ხეობანიცა მათნა იუუნენ განუყოფელნი; ამისთჳს
 თჳთ მასვე ადგილსა რომელსაცა უწოდს მაგთე
 კერგასეველთად, მასა მარკოზ და ღრუკაცა

შემდეგელ-იუენენ გარეთურ წოდებად კარა-
რინ ელთად.

გასა ანუ ღაშა, საქ: 8, მუხ: 26.
 სღვს-ვიდის ქალაქი პალესტინისა მეოთხე იუ-
 დიასა შინა: რომელიცა იყო თქვსმე ფრიად ღი-
 ნებულს, ხოლო უმეტეს საქმითა სამსონისათა და
 მისითავე სიკუდილითა. პირურად დაწებითგან
 იყო იგი მთავრობასა ქრისტე ძილისტიმელთასა.
 ხოლო ალექსანდრე დიდმან, მოწყულომან წყო-
 მასა შინა ღაშელთასა, ბრძანა დაქტევს მისი; გარ-
 ნა ქალაქმან ამან დაიკურს ვიდრე აქამომდე ძველი-
 ვე სახელი თვისი, მინიჭებული მისდა, ვითარცა
 იტყვან, მიხვზისგამო, კამბიზის მიერ დაშთომი-
 ღისა მას შინა საუნჯისა თვისისა: ვინადგან
 სპარსნი, მოწყობისამებრ ვურციოხისა, საუნ-
 ჯესა უწოდებენ ღაშად. აწინდელი ღაშა გან
 ეოთვილ არს ორად ნაწილად; მურლად, რომელიცა
 ქსრვას მადალსა ზედა ადგილსა, და ახლად, წო-
 დებული სხურბრ ძიიუმოდ, მდგომარე არს
 ქრისტომორე სღვს-ვიდესა ზედა, რომელიცა არს
 ნავთ-სადგურად. აწ არს ღაშა ფრიად შემცირე-
 ბულ; არამედ მიხვრვსამებრ დარღურულუბათა

მისთასა, შესაძლოა არს ხილუად, რომელს უოფილ
 არს იგი ფრიად დიდ. მახლობელ ქალაქისა ამის
 არს ციხე, რომელსა შინა აქუს მეოფობა თვისი
 ფაშასა. სიგრ: 52°, 30'. სიგრ: 31°, 28'.

კალაგია, სქ: 16, მუხ: 6. სამთავრო
 მცირისა ასიისა შეერთებული კაბბადუკიისა,
 ჰამფილიისა, ჰონგოსა და ბითზნიისადმი, რომ-
 ლისაცა არს იგი ნაწილი, და წოდებულა არს ეს-
 რეთ სახელის გამო კალლოველთასა, ერთა გარდ-
 მოსახლებულთა იტალიითგან, რომელთაცა აღა-
 თხრესრა მკვერონია და საბერძნეთი, მხედართ-
 მღჳანველობითა ბრენნასითა, დასახლებულ-
 იქმნენ მათგანნი ჰირველად კიდეთა ზედა თრავია
 სათა, და შემდგომად მიხოდებულ-იქმნენ ბითზ-
 ნიის ქუთისა ნიკომედიის მიერ 272 წელსა შინა
 ვიდრე შობადმდე ქრისტესსა, შესაწევნელად,
 წინააღმდეგობისა მიმართ უმცროსისა მმისა მისი-
 სა, რომელთაცა აღაშენნეს სამეოფნი თვისნი მათ-
 დამი დანიშნულსა კერძოსა შინა ბითზნიისასა,
 და უწოდეს მას კალაგიად, ხოლო უკანასკ-
 ნელ განძლიერდენ და დაიპურეს უოველივეცა ბი-
 თზნია. ესე კალაგელნი არიან იგინი, რომელთა

რძიცა მოციქულმან წმიდამან პავლეო მისწერს
 ეპისტოლუ. ხოლო ვინაჲცან ერნი მას ადგილსა
 შინა დასახლებულ-იუვნენ ერთად გალათოველნი
 და ბერძენნი, ამის თვს იწოდებოდაცა იგი გალ-
 ლათოვრებიცა; აჲ ადგილი ესე შეაძრგენს კერძოსა
 ნაგოლიისასა, სადაცა არს ჩინებული ქალაქი
 ანდორა, ძუნღაჲ სახელა განთქმული ან კი-
 რიაჲ.

გალილია, სამთავრო შემაძრგინებულა
 ჩრდილოჲ კერძო პალესტინისა, რომელიცა გა-
 ნიყოფებოდა სემოჲ და ქუმმოჲ ნაწილად.
 პირველი ამათგანი იწოდებოდა წარმართთაჲ,
 მაგ: 4, მუხ: 16, უეჭუმღაჲ მისთვის რომელს,
 მას შინა ქსცხოვრებდენ მრავალნი წარმართნი
 ისრაილთა შორის. იგი უმეტეს მდებარებდა
 ჩრდილოჲში, ვიდრემდის ქუმმოჲ; სემოჲ შეიცუ-
 ვდა თვს შორის გომსა ასერიისა და ნეფთალე-
 მისასა, ხოლო ქუმმოჲ ისახარისა და სამუ-
 ლონისასა. უკეთუ სადამე ახალსა აღთქმასა
 შინა მარგივად მოიხსენებდეს გალილიასა, იგი
 ცნობად სათანადო-არს, რომელ იცევს ქუმ-

მომხსნა გალილიისათვის, ესე იგი მისთვის,
 რომელიცა მძებარებდა გენესარეთის ტბისა თანა.
 იოსებ ფლავიანე, მიხედვსამებრ ნაყოფგამომ-
 ღებლობისა, აქებს ამას პალესტინისა სამთავროსა
 უფროს სსუათა. ღა თვთ საქმითაცა იჩუწნების,
 რომელ თვნიერ ადგილისა მის განვრცელებით მძე-
 ბარისა ქორაზინითგან, არა უმეტეს გარნა მხო-
 ლოდ ათისა ოდენ ვერსტისა, სადაცა არს იგი-
 ვლადოვანი და მთიანი, ესეოდენი სასიამოვნო
 მძებარებობა შეუდგების გალილიისა, რომელ მნელ-
 არს აღწერაცა მისი. მიწა ადგილისა ამის არს
 გარდამატებით ნაყოფიერ, არამედ მიწეზის გამო-
 არაბთა მორბეობისა არა არს კეთებითსა მუშაკო-
 ბასა შინა. ღა ამათ ყოველთა თანა იგი არს აღმომა-
 ცენებელი ფრიად მრავალთა ვეთილთა მდელთა,
 და უმეტეს როზმარინისა (სღვს ვარდისა). ხოლო
 დასახლებულარიან მრავალთა ადგილთა შინა
 არაბნი, რომელნიცა ჰოხიერთა და სასიამოვნოთა
 სამოვართათვს, რომელსა ზედაცა მწესიან იგინი
 ცხოვართა და აქლემთა, აკეთებენ მდინარის ჰირთა
 სედა ქობთა, და ადგილითი ადგილად იცუალებიან;

გარნა იგინი არა მოქმედებენ მიწისა მუშაკობასა, არამედ იზრდებიან მხოლოდ ჰსძითა.

გალილიის ზღუა, მაგ: 4, მუხ: 18. და გიბერიის ზღუა, ითან: 6, მუხ: 1. ერთი და იგივე არს, რადგეცა არს გენესარეთის გზა, ლუკ: 5, მუხ: 1. გალილიისად, ეწოდებოდა მას ამად რომელ, ივუთვნოდა იგი გალილიისადმი, ხოლო გიბერიისად, ქალაქის გამო გიბერიისა მასვე ზღვისკიდესა ზედა დაშენებულისა, და გენესარეთისად, ქალაქის გამო გენესარეთისა, მეოფისა ჰირუზლად ადგულსა მას ზედა გიბერიისასა.

გეთსამანია, მაგ: 26, მუხ: 36. მარკ: 14, მუხ: 32. ჰირუზლად დაბად ეოფილი მდგომარე აღმოსავლეთით ვერძო იერუსალიმისა, მახლობელ ნამუთა ხევისა, რომელიცა აწ არს უშენგარნა მხოლოდ არიან მას შინა მგილნი, და საფლავი ღვდისა ღმრთისა გაძარსა შინა აღშენებულსა ხმიდისა ელენას მიერ.

გენესარეთის ქუჩუანა. მაგ: 14, მუხ: 24. მარკ: 6, მუხ: 53. მდებარე გალილია-

სა შინა მახლობელ გენესარეთის ცბისა, ესრეთ
წოდებულ არს იგი ქალაქის გამო გენესარეთისა
რომელსაცა, ვითარ მრავალნი დამტკიცებენ სა-
ხელის შეცულოთ ციბერიადად. იხილე ციბერია.

გენესარეთის ცბა, იხილე კალი-
ლიის ზღუა:

გერგესაკელთ სოფელი, იხილე
კადარინი.

კომორრო, რომ: 9, მუხ: 29, სახე-
ლი უმთავრესისა ქალაქისა პალესტინესა შინა
უოფილისა რიცხუთა მათგანისა, რომელნიცა დაი-
წუნენ სეციურითა ცეცხლითა, და რომელთაცა ად-
გილთა ზედა იხილვების მკუდარი ზღუა.

ღალმანუთა, ქალაქი პალესტინესა ში-
ნა უოფილი წიად იორდანესა. ადგილი იგი
მახლობელი ქალაქისა ამის, სადაცა ფარისეველნი
ითხოვდენ ქრისტესგან სასწაულსა, წოდებულ
არს, მარკოზის თავსა შინა 8, მუხ: 10, ღალ-
მანუთას ადგილად; ხოლო მაგთეს შინა 15:
მუხ: 59, საზღურად მაგდალოსად, უეჭუდ

ლად ამისთვის, რომელ ქალაქნი იგი ღალმანუ-
თა და მაკდალო იუენენ ერთი მეორისა თანა
მასლობელ მდგომარენი.

ღალმაგა, რომლისათვისცა მოხსენებს
მოციქული ჰავლე, 2 გიმ: 4, მუს: 10. სამთავ-
რო განვრცელებული ვიდეთა ზედა ადრიატის
ზღვსათა, რომელიცა შეადრგენდა დროსა შინა
მოციქულთასა აღმოსავლეთით ვერძოსა აწინდე-
ლისა ღალმაციისა და ბოსნიისა და დასავლეთით
სერბიისა.

ღამასკე, ქალაქი სშირად მოხსენებული
საქმე მოციქულთა შინა, რომელიცა იყო ჰირუზელ
ანგიოხიის აღშენებისა, უმთავრესად და სა-
განგო ქალაქად ასურასგანისა. მგონებლობი-
სამებრ იოსებ ფლავიანესა, აღშენებულ არს იგი
ყსის მიერ, სემის შვილის შვილისა, და იპოე-
ბოდა უკუწ დროსა შინა აბრამისსა. მრავალ-
თა დროთა შინა შეემთხვენენ მას მრავალ-გუარნი
უბედურებანი, და იყოფებოდა სხუა და სხუათა
მფლობელობათა ქუწუე, ხოლო უვანასენელ შთა-
ვრდომილ-იქმნა ხელთა შინა თურქთასა ეოვლით
ასურასგანიითურთ. ქალაქი ესე მდებარებს მას-

ლობელ ლიბანის ფრიად მხიარულსა და ნაყოფიერსა მრავალსა ადგილსა ზედა. მახლობელ ქალაქისა ამის გზასა ზედა იქმნა ჩვენება სავლეს-მიმართ, რომელიცა მოიქცა შემდგომად მისსა ქრისტეანობისადმი, საქ: 9. მუნ აწცა იხილვების სახლი ანანიასი, რომელმანცა ნათელქსცა სავლეს, შემდგომად სახელ-დებულსა ჰავლედ-გარე ქალაქისა ამის უჩვენებენ ეკრეთუძე ადგილსა მას, სადაცა მოციქული ესე, მეოთხი დიდსა ურვასა შინა, გარდმოტევებულ-იქმნა სარკლმისაგან სფირიდითა, 2 კორ: 11, მუს: 32, და მახლობელ მისა მღვმესაცა მას, რომელსაცა შინა დაეფარა იგი, გარდმოტევებული სლუფით. აწინდელი დამასკვი, ანუ დამესი, და მუნ მცხოვრებთაგან მრავლიად წოდებული სციამად, შეიცვს სრულებით თხეუთხედსა მდებარეობასა შინა. ხოლო ეკვლესია წმიდისა იოანე დამასკელი სა; შეცულოლ-არს თურქთა მიერ მქიითად. სივრ: 54°, 53'. სივრ: 33°.

დეკაპოლი, ესრეთ უწოდებდენ ჰალესტინესა შინა ათთა შეერთებულთა ქალაქთა, რომელთაგანნი თითქმის იუუნენ ეოველნივე წიად

იორდანესა, თვნიერ უმთავრესისა ქალაქისა მათ-
 განისა სკითთაოლისა, რომელიცა იყო ამიერ
 ვერძოსა იორდანისასა. ლეონრაფოსნი არა
 არიან თანხმანი მას შინა, თუ ნანძვლ ვითარნი
 ქალაქნი იუენენ რიცხუთა მათ შორის შეერთებულ-
 თა: არამედ მათ ყოველთა სხუა და სხუად მეტე-
 უნდებათა თვს, ვერვინ მათგანი ვერ შემძლებელ
 არს გამორიცხუად ღვეკაოლის ქალაქთაგან გა-
 დარისა და გერგესისა მეოფთა წიად იორ-
 დანესა. ახალსა აღთქმასა შინა ღვეკაოლი-
 სათვს ანუ სხუზრ ათქალაქისა მოხსენე-
 ბულ არს სამთა ადგილთა, მაგ: 4, მუხ: 45.
 მარკ: 4, მუხ: 20. და 7, მუხ: 31, რომელთაცა
 სასდჷართა შინა ხშირად ჰქადაგებდა ქრისტე.

ღერბე, სექ: 14, მუხ: 6. ქალაქი მცო-
 რისა ასიისა ღუკაონიასა შინა ყოფილი.

ეკობეკე, ვერძო წოდებული წმიდასა წე-
 ზილსა შინა მესრამად სახელის გამო მეო-
 რისა მისა ქამისა, ხოლო ოდესმე ქუწყანა დცა
 ქამისაჲ, ფსალ: 104, მუხ: 23 და 27, სახე-

ღის გამო თვთ ქამისა მცხოვრებისა მას შინა,
 რომელიცა ძევს აფრივასა შინა, შორის ნუბიისა,
 სპუალქუზენის და ქეჩამულის ზღვსა, არაბიისა
 და ლიბიის კერძო-დსა ანუ გელსა ბარვისასა.
 ამა ეტიბტეს შინა ისრაილთაჲში შემთხუზულებსა
 მოკლედ აღწერილ-არს საქმემოციქულთას თავსა
 შინა 7. კერძო ესე, რომელსაცა შინა ისრაილ-
 ნი, ვიდრე დაპურობადრე აღთქმის ქუზენისა,
 ჰსცხოვრებდენ რა რაოდენსამე ასსა წელსა, იყო
 მარადის ნაყოფიერ: და იგი აწცა შესაძლო არს
 რათა ირაცხოდეს საუნჯედ თურქთა, ვინადგან
 ესე ვითარი ნაყოფ-გამომღებლობა შეუდგების
 ეოველსა წელსა გარდასხმითა ნილოსის მდინა-
 რისათა, რომლისაგანცა შემდგომად უკუნქცევისა
 დაშთებთან მინდორთა ზედა განმავთხებელნი
 უუნნი, ვინა გლენი: რამეთუ თვნიერ ამისა ეტიბ-
 ტეს შინა მტირედ იქმნებოდა ნაყოფიერება: ვი-
 ნადგან მუნ დიდად ძვირად იქმნებიან ხვამანი. აწ
 ეტიბტე განყოფილ-არს სამად, ქუზმოდ, სპ-
 შუალად და ზემოდ. ქუზმოსა ეტიბტეს შინა
 მარჯუზენით კერძო ნილოსის აღმოსავლეთის გო-
 ტისა მდებარებდა გრძლად, თრიად ნაყოფიერი

ქუჩეანა გეგეში, შექმ: 45, მუხ: 10, რომელიც განსწესებულ იყო საცხოვრებელად ისრაილთა. მახლობელ ამისა იყო ქალაქი განესი, ანუ განა, ანუ სხუწმბრ განესი, რომელიცა იქმნა ჩინებულ, მუნ სასწაულ-მოქმედებითა მოსესითა. უმთავრესი ქალაქი ეგიპტეს შინა იყო მემფისი. ხოლო დროსა შერძენთ მეფეთასა, დამპყრობელთა ეგიპტისათა, საცახტო ქალაქად იქმნა ალექსანდრია.

ელამიგელნი, საქ: 2, მუხ: 9. სახელი ერთი მცხოვრებთანი სამთავროსა შინა ელამისასა, რომელიცა მდებარებდა სამუჟალ სპარსეთისა, მიდიისა და ქალდიისა.

ელვალა, ესრეთ წოდებულ არს საქმეებითი საქმემოციქულთას თავსა შინა 20, მუხ: 2. ლეოღრაქოსნი უფროს უმეგესნი განჭეოფენ მას ოთხად უპირველესად სამთავროდ, ეპორად, თესალიად, ელლად, და პელეპონისად; გარნა ესე ვითარი განყოფილება ახალსა აღთქმასა შინა არა არს დანიშნულ, არამედ მხოლოდ ერთი ესე ოდენ შერძენთა სამთავრო აქაია მოხსენებულ არს, რომელიცა პირუწლად იყო

ვერძოდ ველეპონისისად, და მრავალთა დროთა შინა სახელითა მით გულას-ხმა-ყოფებოდა უდიდესი ნაწილი საბერძნეთისა.

ემმაუს, ლუკ: 24, მუხ: 13. პირუტყვად დაბად ყოფილი პალესტინისა იუდაისა შინა, განშორებით მდგომარე იერუსალიმითგან ჩრდილოდ ვერძოდ სტადიონითა, რომელიცა მრავალთა დროთა შინა იწოდებოდა სახელის შეცუფლით ქალაქად ნიკოპოლიედ. ესასა მას ზედა, მდებარესა იერუსალიმითგან ვიდრე ემმაუსადმდე, გამოეცხადა ქრისტე, შემდგომად აღდგომისა თვისისა, მიმავალსა კლეოპას და სხუასა მისთანასა, და გამოუთარგმანებდა მათ წინასწარმეტყუწლებათა, აღსრულებულთა მის ზედა, ვიდრე თვთ ემმაუსადმდე; არამედ მათ ყოველთა მეტყუწლებათა მისთა გამო ვერ იქმნა იგი ცნობილ მათ მიერ ვიდრე განტეხადმდე ჰურისა. აწ ადგილსა მას ზედა ემმაუსისასა იხილვებიან მხოლოდ დარღუწულებანიდა. ხოლო სახლი კლეოპასნი, რომელსაცა შინა ქრისტე თვსთა მოწაფეთათანა ვითარცა უცხო შექენარებულ-იქმნა, დროსა იერონიმესსა იპოებოდა ეკვლესიად: აწ მის

განი დაშთომილ-არს მხოლოდ ნახევარიღა ერთისა
ვერლისა, რომელსაცა შინა იხილვების კარი გა-
მოკუჭთილისა კლდისა; ხოლო სხუანი კერძონი
შენობათანი სრულად დაქცეულ-არიან.

ენონ, იოან: 3, მუხ: 23. სოფელი პა-
ლესტინისა სამარისსა შინა ყოფილი, მახლობელ
იორდანის მდინარისა.

ეფესო, ქალაქი მცირისა ასიისა მყოფი
ლოუდიასა შინა, მდგომარე პირსა ზედა კაისტ-
რის მდინარისასა პირისპირ სამუსის ჭალავისა.
ესე ბუღლად წარმართთა შორის ხინებულ-იყო
არგემიდის გამრითა, რომელიცა დაჰსწუთა გო-
ნება ცთომილმან ეროსტრატომ განდიდებისათჳს
სახელისა თჳსისა, ხოლო ქრისტეანეთა შორის
დიდებულ-იქმნა ყოფითა მას შინა წმიდისა პავლე
მოციქულისა და წმიდისა იოანე ღმრთის-მე-
ტეუჭლისათა. პირუჭლმან მათგანმან დროსა მყოფ-
ობისა თჳსისასა ორ-წელ ეფესოს შინა, მითხ
რობითა და სასწაულებითა მოაქცივნა მრავალნი
მას შინა ქრისტეანობისადმი, და ამასთანავე
მოითმინნაცა მრავალნი ვეცხლის მჭედელისა დი-
მიტრის მიერ, რომელიცა იქმონდა მცირეთა ვეცხ-

ღის ტაძართა არტემისთა (დიანესთა) სიქ: 19.
 ხოლო მეორემან განშორებულმან იერუსალი-
 მიდგან და მისრულმან ეფესოდ, მიიღო, შემდ-
 გომად გიმოთე მოციქულისა, მმართველობა
 ეფესოს ეკკლესიათა ზედა, რომლისათვისცა მოხ-
 სენებულ-არს ახოკალიფსსა შინა I, მუხ:
 11. მცხოვრებნი ამის ქალაქისანი იუჟენ ზაგივ-
 ცემულ ეპისკოპოსითა ორთა ამათ მოციქულთათა.
 გარდა ამისა იდიდებისცა ეფესო, უოფითა მას
 შინა მესამისა მსოფლიოსა კრებისათა ჰირის
 ჰირ ნესტორისა. არამედ აწ იგი დაშთომილ-არს
 დაგლახაკებულად სოფლად, წოდებული თურქთა
 მიერ აიალუკად, სადაცა იხილვების მხოლოდ
 ერთილა გლახაკ დატევებულიება ჰირუმლისა დი-
 რებულიებისა მისისა. სიგრ. 45°, 8'. სიგრ.
 37°, 59'.

ეფრაიმ, იოან: 11, მუხ: 54. ქალაქი
 ჰაღესტინისა, მეოფი იუდიასა შინა მახლობელ
 იერუსალიმისა ჩრდილო-დკერძო.

(6.)

ზეთის-ხილის მთა, მდებარე აღ-

მოსავლეთით ვერძო იერუსალიმისა, განშორე-
 ბული მისგანვე ათხუთმეგითა სტადიონითა, ჰი-
 რის ჰირ მთისა შორისა, რომელსაცა ზედა იუო-
 ცამარი სოლომონისი. იგი არს უმაღლესი ეო-
 ველთა მათთა გარემოსთა იერუსალიმისათა, და
 განიოფების შორისაცან ხევითა ნამოვანისათა,
 სოლო შედგების სამთა მიერ ბორცუთა, ურთიე-
 რთარსითა სწორეთა მდგომარეობითა, რომელს-
 თაცა სიგრძე განვრცელდების ჩრდილოთგან სამხ-
 რეთსა ზედა. საშუალოსა მათ ბორცუთასა, რომ-
 ელიცა რაოდენმე უმაღლეს არს სხუთა, იქმნა
 ხილუა, უკანასკნელისა ქუჩუანასა ზედა საიდუმ-
 ღაოს აღსრულებისა ქრისტეს მიერ, ექმნა ამაღ-
 ლებისა მისისასა ცათა შინა. საქ: 1, მუხ: 12.
 თვთ მას ადგილსა ზედა, სადეთგანცა ამაღლდა
 ქრისტე, აღშენებულ-იო ეკვლესია წმიდისა
 ელენას მიერ, რომელიცა სრულებით არს დარ-
 ღუწულ. აწ არს აქა სახედ სიმგრველისად აღ-
 შენებული თურქთა მეჩითა, მქონებელი დიამე-
 ტრისა ათხუთმეგისა ფუტისა, სოლო სიმაღლისა
 ოცისა მხურთისა. იგი შემკულ-არს მრავალთა
 სუწგთა მიერ ნაცრისფერისა მარმარილო-სათა;

ოტავი დაფენილ არს მას შინა ეგრეთვე მარმა-
რილო-მთა, ვარდა მხოლოდ საშუალოსა მისისა,
სადაცა არს იგი თვთ ბუნებითი მთისა. მისგან
გამონაკუჭთი ვლდე, რომელსა ზედა დაშთენ გა-
მონახულნი კუჯლნი ქრისტესნი, ჟამსა ამაღლე-
ბისა მისისასა ცათა შინა: რომლისათვისცა მო-
უთხრობს იერონიმე, რომელ დროსა შინა მის-
სა იხილუწბოდენ მას ვლდესა ზედა კუჯლნი
ორთავე ფერხთა ქრისტესთანო; არამედ აწ ჰსჩანს
მხოლოდ ერთიღა კუჯალი მარცხენისა ფერხისა:
ხოლო კუჯლისათვს მარჯუწმნისა ფერხისა იგუ-
ვან თურქნი, რომელ ვერბო-დ ვლდისა მის წარ-
დებულ არს უპირველესსა შინა მეჩითსა, აღშენე-
ბულსა ადგილსა ზედა ხოლო-მონის გამრისასა.

სმირინ, აზოვალ: 2, მუხ: 8. ფრიად
მუწლი ზღვს ვიდის ქალაქი მცირისა ასიისა
ლაუდიასა შინა. შემდგომად დაქცევისა მისისა
ლაუდიელთაგან, იქმნა იგი სრულეებით თითქმის
ახლად აღშენებულ ანტილონის მიერ, და შემდგო-
მად მოუყანებულ იქმნა სრულეებასა შინა ლაუ-
სიმახო-სგან, ესრეთ რომელ, მცირესა ასიასა
შინა იყო არა რომელიმე ქალაქი უმჯობეს. **სმი-**

რინისა, რომლისაცა რომენნიმე კერძონი დაშე-
 ნებულ იუჲნენ მათთა ზედა, და რომენნიმე დე-
 ლეთა შორის. ესე ქალაქი იყო მარადის დიდ და
 ხინებულა, ხოლო საკუთრად ვაჭრობითა მისესის-
 გამო სასარგებლოსა ადგილის მდებარეობისა
 თვისისა; არამედ მას შინა შემთხუზულთა ძრვათჳ
 მიერ, და უფროსადრე ყოფითა 1773 წელსა ივ-
 ლისის ო დღესა დაბრკოლებულ იქმნა იგი დაშთომად
 სრულსა მდგომარეობასა შინა. კორნილიოს
 ბრუინმან აღმოაჩინა მას შინა ციხისა ნარღუზ
 ვთა შორის, ეკლესია აღშენებული სახელსა ზედა
 ოთანე ღმრთის-მეცეჲლისასა, რომლისაცა შე-
 სავალსა უპირველესთა ვართასა იპოებიან ორნი
 მარმარილოს სუზგნი კორინთელთა წესთამებრ
 აღშენებულნი.

(თ.)

თაბორი, მთა, რომელსა ზედა ფერი-
 იტუალა ქრისტემან, მატ: 17, მუხ: 1-9, იგი არს
 თვთ ფრიად აღმართი, მყოფი ჰალესტინისა გა-
 ლილიასა შინა, რომელიცა ამადლებულ არს სა-
 შუალსა ვრცელისა ველისასა მსგავსად დიდ-სუზ-

ნიერისა გუშათისა. ამას კერძოსა შინა არა არს
 სხუა მთა, რომელიცა ეოფილ-ეო-ესევიტარო აღ-
 მართი და უმშვენიერესტა მისსა. ჰგავს რომელ,
 იგი უფროს კელოვნებით არს, ვიდრე ბუნებო-
 თად ქმნულ: ვინაჲცან ძირს მოსდუღვილ არს
 გრგალითა კლდოვანთა ბორცუთათა ნატრის ფე-
 როვანთა, რომლისაცა საშუაღსა გარემოვლის
 ხაზი მწუანეთა ბუჩქთა, ესრეთ რომელ, ძირიდან
 ვიდრე თავადმდე წარმოადგების სიმგრგულე მთისა,
 მწუანისა გვირგვინითა კელოვნებით გარემორთხ-
 მული. თავი მთისა მის წარმოადგენს ნაყოფ
 შემოსილსა ვაკესა მცენარესა მდელითა მიერ, და
 შემკულსა მრავალთა ადგილთა შინა მცირეთა
 მიერ გუეთა. ხოლო გარემოვლისათჳს იტურდივ
 ვაკისა მის, სახმარ არს სამი მეოთხედი უამისა,
 და აღსლვისათჳს მას ზედან მრთელი უამი. ჰი-
 რუწლად ოდესმე თავსა ამის მთისასა დაშენებულ-
 ეო-სავმაოდ ვრცელი ქალაქი; არამედ აწ თითქ-
 მის არა რამეჲა არს დაშთომილ მისგანი, თჳნიერ
 მხოლოდ ერთისა ოდენ ფრიად ძუწლისა ეკვლე-
 სიისა სამისა გალავართურთ, რომლისასაცა ვი-
 თარცა იტევიან, აღშენებასა წმიდისა ელენას მიერ

მოსახსენებელად სიგუჟათა ამათ ჰეგრე მოცი-
ქულისათა, თქმულთა მის მიერ ქრისტეს მიმა-
რთ: უფალო, კეთილ- არს ხუზუნდა აქა
უოფა; უკეთუ გნებავს ვქმნეთ სამ გა-
ლაკარ; ერთი შენ, ერთი მოსესა და ერთი
ილიასა.

თესალონიკე, საქმ: 17, მუხ: 1.
უძთაგრესი და უწარხინებულესი ქალაქი მაკე-
დონიისა, რომელსა ეწოდებოდა ზირუმლად თერ-
მა, თესალონიკა, და აწ სალონიკი. ამას
ქალაქსა შინა მისწერნა მოციქულმან პავლე^მ
ზირველთა ქრისტეანეთა მიმართ ორნი ეპისტო-
ლენი. აწ ქალაქი ესე არს დიდ და უძველეს და-
შენებულ, და ირაცხვს უძჯარბესად ამას კერძოსა
შინა. სიგრ: 40°, 48'. სივრ. 41°, 41'.

თზაგირი, ახოვალ: 1, მუხ: 11. ქალა-
ქი მცირისა ასიისა ღოუდიასა შინა უოფილი,
რომელსაცა ხინებულ-იუო ძუმლად ესკულასპის
გაბრიითა, დაქცეულ-ქმნა ძრვისა მიერ. სოლო-
ქალაქი აკისსარ მუოფი თურქთა ასიისა ნა-
გოლიასა შინა, ირაცხების აწინდელთა მეისტო-

რეთავან ბუმლად თვატირად. სიგრ. 46'. სიგრ. 38°, 50'.

(ი .)

იღუძია, კერძო, სსუმბრ წოდებული წმიდასა შინა წერილსა ედომად, მდებარე შორის იუდიისა, აღდრავანისა არაბიისა, და სამუყალ-ქუმენის-ზღვსა. ახალსა აღთქმასა შინა, მარკ: 3, მუხ: 8, მოხსენებულ-არს, რომელ მრავალნი მრნი შეუდგენ იღუძიადან ქრისტესა. ესე კერძო მოხდულად-არს მაღალთა მათთა მიერ სავსეთა უფაბნობათა.

იერაპოლი, კოლას: 4, მუხ: 13. ქალაქი, ფრიკვასა შინა უთფილი. ამას ქალაქსა შინა აქუნდა ქრისტეანობასა განსრახუა განმრავლებისა თვისისა დიდითა მეტადინობითა.

იერიქო, ბუმლსა დროსა შინა ხინგბული თვისითა სიმკვიცითა და სივრცითა ქალაქი პალესტინისა იუდიასა შინა უთფილი მახლობელ იორდანისა. უფროს უთვლისა ხინგბულ-არს იგი სავკრუმლითა გარემოდგომითა ისუნავსითა; ვინადგან ცხრაგზის მიტანითა კიდობნი-

სათა წინარე მკეჯრობათა და გარემოვლითა ქა-
ლაქისათა დაეცნეს ზღუდენი იერიქოსანი დაბერ-
ვისათანა რქათასა. გარემოებისაგან მისისა იხილ-
ვების, რომელ უოფილ არს იგი ვრცელ, და ჰქო-
ნიეს მდებარეობა თვისი მრგულად: სადაცა იუჟნენ
ზღუდენი, მუნ იხილვებიან ვითარ რომელნიმე ნაქ-
ცენი, ხოლო ადგილსა ზედა ვოშეთასა, რომ-
ელთა ხილვისამებრ, უოფილ არს არა მკირედი
რიცხვ, არიან დიდად ამაღლებულნი მსგავსნი
მრგუჟათა ბორცუთანი. აწ მათ დარღუტულებათა
შორის იპოებიან რათდენნიმე გლახაკთა არაბთა
ქოხნი. ქრისტემან, შემთხუტულთა ართა ბრმა-
თა გამოსრულთა იერიქოდ, მიანიჭა მათ აღხი-
ლუა. მატ: 20, მუხ: 29. გარდა ამისა ესტუმრა
იგი ამას ქალაქსა შინა საქეს, ლუკ: 19, მუხ:
1. ადგილი იერიქოდსა განთქმულ იყო აღვისა
და ბალასინის ხეთა მიერ, და ეგრეთვე ვარდი-
თაცა, რომელთაგანითა, უკანასკნელითა ამით აწცა
იქების. საშუალ იერიქოდსა და იერუსალიმისა
იყო უდაბური და მთიანი ადგილი, რომლი-
საცა ნაპრალოთა შორის იმაღვოდენ ავასაკნი სა-
შინელნი მოგსაურთათვს. ლუკ: 10, მუხ: 30.

იერუსალიმი, წოდებული სხუბურ,
 მატეეს შინა 4, მუხ: 5, წმიდად ქალაქად,
 რომელიცა იყო ფრიად წარჩინებული ქალაქი არა-
 თუ მხოლოდ აღთქმის ქუჩუანასა შინა, არამედ
 ყოველსა აღმოსავლეთსაცა შორის. მრავალნი
 თანხმობენ ამას ზედა, რომელ აღშენდა იგი მელ-
 ქისედეკის მიერ სალიმის მეფისა, და ჰირტულად
 იწოდა მისგან სალიმად, ეგრეთჲ მას ზედა-
 ცა, რომელ ოებოსელთა დაიხურეს რა იგი, აღა-
 შენეს მთასა ზედა სიონსა ციხე, და უწოდეს
 სახელისამებრ თვისისა იერუს, და რომელ შეე-
 რთებოდა ამათ ორთა ლექსთათა იწოდა იგი იე-
 რუსალიმად. შემდგომად მეფემან დავით^მ აღი-
 დო ქალაქი იგი, და სახელ-ჰსდრუა მას ქალაქად
 დავითისად. იერუსალიმი, მეცადინეობითა მე-
 ფისა ამის, და უმეტეს მისა მისისა სოლომო-
 ნისათა, აღმაშენებელისა მას შინა დიდ-
 შუბნიერისა ცაძრისა და მრავალთა სხუათაცა უკეთილეს-
 თა შენობათათა, იქმნა საკმაოდ წარჩინებულა.
 დროსა იუდიანთა მეფობისასა მრავალ-
 გზის იყო იგი შთავრდომილ ბრძოლათა შინა მტერთა-
 სსა, რომელთაგანცა დასამხოებლად მისა იქმნა

თვით იგი, რომელიცა შეემთხუა მეათერთმეტესა
 წელსა მეფობასა სედიკიასსა: ვინადგან შაბი-
 ლოვნისა მეფემან ნაბუქოდონოსორ^ო, დაიხურა
 იერუსალიმი, ზრმანა აღმოხდად თუალთა სედი-
 კიასთა, და ქალაქისა გამრითურთ აღმოფხურად
 ვიდრე საფუძემდებელნი ცეცხლითა და მახვლითა,
 ხოლო მცხოვრებნი წარასხნა ცეხმდებელნი შაბილო-
 ნად, სადაცა დაჰყუმს 70 წელ. შემდგომად გან-
 თავისუფლებისა მათისა ცეხმდებლისაგან კიროს
 მეფისა მიერ სწარსთასა, აღაშენეს მათ ახლად
 იერუსალიმი და გამარცხა. გარნა ქალაქი ესე
 შემდგომად ამისა იქმნა ვრცელად შთავრდომილ
 კელათა შინა მტერთასა: და უოველთა მათ ესე-
 ვითართა უბედურებათაგან, უძრეს მისდა იქმნა
 თვით იგი, რომელიცა შეემთხუა რომაელთაგან 70
 წელსა შინა შემდგომად ქრისტეს შობისა:
 ოდესცა იერუსალიმი მოცულ იქმნა მტერთა
 მიერ დღესასწაულსა პასექისასა; და მაშინ მიხე-
 შის გამო უმრავლესთა ერთა დღესასწაულობად
 მუნ შეკრებულთასა, ესრეთ შემცირდა ქალაქსა
 შინა საზრდელთა სახმარებელნი, რომელ უპო-
 ვარებისა თვს მათისა ხმარებულ იქმნენ საზრდე-

ღაძ მათდა თვთ უსამაგელესნი ნივთნი და კორც-
 ნი ვაცთანო. ღედა მკულოელი მუძუს მწოვარისა
 ნჩვლისა თვსასა, იზრდებოდა ხორციითა მიხითა
 დღე რავდენმე. შემდგომად ესე ვითარისა უბე-
 დურებითისა გარემოდგომილებისა, იერუსალიმი
 და გამარი დარღუწულ-იქმნა ვიდრე საფუძველადმ-
 დე ესრეთ რომელ, არა დამთა ქუა ქუასა ზედა
 წინასწარ თქმისამებრ ქრისტესისა. იმპერა-
 ტორმან ანდრიანე^ო შესტყალნა რაოდენნიმე ად-
 გილის მდებარეთანნი ჰირუსლისა იერუსალიმი-
 სანი, და აღაშენა დარღუწულებათა მათ ზედა ქა-
 ლაქი ახალი, და უწოდა მას სათავნოდ ზეთი-
 სად. არამედ ნუნ წელსა შინა აღებულ-იქმნა
 იგი სარაციანთაგან, და შემდგომად, შეწევნითა
 ქრისტეანეთა კელმწიფეთათა უკმოდებულ-იქმნა
 იგი 1099 წელსა შინა უმხნესისა ლოდეწრო-
 ღებულითონის მიერ: ხოლო 1187 წელსა, აღიღო-
 იგი სალადინ სულთანმან გეიზგისამან. და უკა-
 ნასენელ 1517 წელსა, გამოხნდენ მას შინა
 თურქნი, რომელთაცა მიუღეს მას ზედა მთავრო-
 ბა გეიზგის სულთანთა, და აწცა ჰფლობენ ქა-
 ლაქსა მას, და იგინი უხმობენ მას კუჩერიმად.

ქალაქი ესე ესოდენ ცხის დარღუწული არა-
თუ ოდენ არ დამცუმლარს ჰირუწლისა თვისისა
დიდ-შენიერებისა, არამედ არცაღა ადგილის
მდებარეობისა თვისისა. უმეტესნი ნაწილნი ჩმი-
დასა ჩერილსა შინა მოხსენებულთა ადგილთანი,
სრულებით შეცუალებულ არიან თვისისაგან სა-
ხისა: და ამისთვის, რათამცა შესაძლო იყოს გუ-
ლის-ხმის-ყოფად რომლისამე ჰირველისაგა მდე-
ბარეობისა მისისა, შევაერთებთ აქა სახესა იე-
რუსალიმისასა აღწერისათანა ღირს სახსოვართა
ადგილთასა ყოფილთა დროსა შინა ქრისტესსა.

უინადგან ჰირუწლი იერუსალიმი დაშენე-
ბულ იყო ოთხთა მთათა ზედა, ესე იგი: მთასა
სიონსა, აკრასა, მორიას და ბესეთას ზედა;
ეგრეთუწ აღწერაგა მისი შეუდგების აქა ოთხთა
მათ ნაწილთა თვს.

მთა სიონი შეადრგენდა უმეტესსა
ნაწილსა იერუსალიმისასა. უინადგან იგი, უში-
შარ არს ბუნებითისა მეტრ მდებარეობისა თვისი-
სა, ამისთვის იყო იგი სხუათა უწინარეს დაშენე-
ბულ. მეფემან დავით°, შემდგომად მიღებისა მი-
სისა იებოსელთაგან, განამტკიცა იგი ფრიად

უმეტეს ზირუჭლისა, და აღაშენა თავსა მისსა
 სედა ციხე, და უწოდა მას ქალაქად დავითო-
 სად. ხოლო შემდგომთა დროთა შინა, მისევის-
 გამო სიმაღლისა მისისა, ვინაჲცან აღმატებოდა
 იგი სხუათა მათთა შემადრგინებულთა ქალაქისა-
 თა, ამისთჳს სახელჳსდებდენ მას მაღალ ქა-
 ლაქად. რომელნიმე იტყოდენ მათსა სიონსა
 მდებარედ ჩრდილოდ ვერძო ქალაქისა; გარნა არა
 არს ესე ჭეშმარიტ: ვინაჲცან მოუთხრობს იოსებ
 ფლავიანე (*) რომელ, იჩუეს ბრძოლა რომაელთა
 იერუსალიმსა სედა ჩრდილოდ ვერძო, დაარღ-
 ჳეს ზირუჭლი და მეორე სდუდე ქალაქისა, და
 დაიპყრეს ჩრდილოეთით ვერძოჲ ქალაქისა, ხოლო
 ვერძულეს ვუაღად დაპყრობად სიონისა. და
 ესრეთ, უკეთუ მთა სიონი ყოფილყო ჩრდილოდ
 ვერძო ქალაქისა, მაშინ რომაელნი დაპყრობითა
 მისითა, დაიპყრობდენ ერთბაშად სიონსაცა.

მთა აკრა, რომელიცა არს უმდაბლესი
 მთისა სიონისა, ხოლო უმაღლესი მთრისა,
 შეადრგენდა ჩრდილოეთით ვერძოსა ქალაქისასჳ
 იგი იხოდებოდა ქუჭმო ქალაქად, რომე-

(*) წიგ. 6, ბრძოლისათჳს იუდაიანთასა.

ლიცა აღშენებულ-იყო ბრძანებისამებრ ღვთის
 შეთვისა, განვრცელებისათვის იერუსალიმისა.

აღმოსავლეთით ვერძო შემეცნებისა მებრ
 აკრისა, მდებარეობდა მთა ბესეთა, რომელსა
 ცხად-ყოფს იოსებ ფლავიანე, ახალ ქალაქად.
 ამას ვერძოსა იერუსალიმისასა ჰსცხოვრებდენ
 ერნი მრავლისა მდგომარეობისანი: ესე იგი, ხე-
 ლოსანნი, მუშაკნი და ესე ვითარნი.

მთა მორია ანუ ამორი, მოსლ-
 უდჯლ-იყო სამითა მით ნაწილითა იერუსალიმი-
 სათა მსგავსად ამქითუაგროსა, გარდა აღმოსა-
 ვლეთით ვერძოსა მისისა, სადაცა შეერთდების იო-
 საფაგის დელესა: თვთ ამის გამო, ვითარცა სო-
 ლომონის გამარი, ეგრეთუმ ქალაქიცა ადვილად
 შესაძლო იყო ხილუმად მით სეთის-ხილით, ღაუკ:
 19, მუხ: 41. სოლო განდიდებისათვის ადგილისა
 შემოხსენებულისა მის გამრისა ქუმზე მთასა მო-
 რისასა ქმნულ-იუნენ დიდითა შრომითა და წარ-
 საგებელითა სარდაფნი (ანუ გზაბნი), სოლო
 აღმოსავლეთით და სამხრეთით ვერძოთ მისა და-
 ფუძნებულ-იუნენ ესოდენ მტკიცენი ბურჯნი, რომ-
 ძელ აღშენებულ-იუნენ მათ სედა უმაღლესნი და

უდიდესნი ზღუდენი. სოლომონის ცაძრი, ესრეთ
 ვსთქუათ, რომელ შეადრგენდა უკუშ ციხესა, ვი-
 თარცა ადგილის მდებარეობისა მებრ თვისისა, ეკ-
 რეთუშ სისრქისამებრცა ზღუდეთა გარე შემცუშლ-
 თა მისთასა. ჩრდილოდასავლეთისა ვუთხესა ზედა
 ამა დიდ-შუშნიერისა შენებულებისასა მდგომარ-
 ებდა ციხე ანგონისა, აღშენებული მღუ-
 დელთ-მოდურისა ირვანის მიერ, რომელმანცა
 განაგარა მას შინა უმეცესი ნაწილი სიცოცხ-
 ლისა თვისისა. მას აქუნდა სახე ოთხკუთხედისა,
 და იყო ვრცელ და დიდ-შუშნიერ. თვთოეულსა
 ვუთხესა ზედა მისსა მდგომარებდენ თითონა ვოშენ-
 ნი; აღმოსავლეთისა და სამხრეთის ვუთხისა ვოშენ-
 ნი იუუნენ სიმაღლით სამოც და ათნი მწერთანნი,
 სოლო სხუანი ორმოც და ათნი. ესე შენებუ-
 ლება შეერთდებოდა დიდად ვრცელითა ხიდითა სო-
 ლომონის ცაძრისადმი, და გარდა ამისა დათარუ-
 ლითაცა იატაკსა ქუშუშე შესავალითა ცხითა. ამას
 ციხესა შინა მდგომარე იუუნეს დარაჟანი დაცხ-
 რომისათვის უკეთუ შესუდებოდა სადამე ვითარიმე
 აღშეთებდა, და უფროსადრე ცაძრსა შინა. იგი
 აღწერისა ამის მიერ ცხადად იგულისხმების, სიქ:

21 და 22, სადაც იქმნა აღშფოთებულია პავლე მოციქულსა ზედა, რომელსაცა ეწოდებოდა Παρεμβολი, ხოლო ქართულისამებრ თარგმანისა ზანაკაჲ გულისხმა იყოფების თვთ ციხე ესე.

თვთოეული ოთხთა მათ ნაწილთაგანი იერუსალიმისა, გარდა სასოგადოსა ზღუდისა გარე შემცუმლისა მათისა, იუენენ გარემო-ზღუდვილ საკუთრითა შემწნიერითა ზღუდითა. ხოლო ოთხებ ფლადიანე მოუთხრობს, ვითარმედ ქუანი იგი, რომელთა მიერცა დაფუძნებულ იუენენ ზღუდენი, იუენენ ფრიად უდიდესნი. თვთ ზღუდეთა უკუმ აქუნდათ სისრქენი ათნი მწერთანი, ხოლო სიმაღლენი ოცნი, და ებილნი, (ანუ ქონგურნი) ორ ორნი მწერთანი. კოშკნა, რომელნიცა ირიცხვოჲნ ვიდრე ორმოც და ათადმდე, აღემატებოდენ ზღუდეთა ოცითა უკუმ მწერთითა; ხოლო მდგომარეობა ერთისაგან კოშკისა ვიდრე მეორისაჲმი იყო ორ ას მწერთა. ქორის კოშკთა მათ იზოგებოდენ ოთხნი ეგე ვითარნი, რომელნიცა განესხუავებოდენ მათგან სიდიდითა და ნაკუმთითა თვთ სითა, მდგომარეებდენ მცირეთა ციხეთა გუმარად, დასაბრკოლებლად მცერთა მიახლებულთა ზღუდე-

თა შიძარითა; რომელთა ეწოდებოდათ ღიჭიკიონს,
 უსეფია, ფაზელა, და მარია მნე.

ოერუსალიმსა აქუნდენ შვიდნი ვარნი, რომელთაცა თვითოეულსა მათგანსა აქუნდათ საკუთარი სახელი, არამედ ერთი მათგანი ღირსად სახსოვარი აღმოსავლეთით ვერძო კარი ოქროსა, რომელსა შინა აქუნდა ქრისტესა დღესასწაულობითი შესლუა თვისი ოერუსალიმად, მაგ: თავ, 21; თურქთა აღმოაგეს იძულებულთა ამის გამო, ვითარმცადა იგი, რომელთამე მათგანთა წინასწარ თქმულთამებრ, ჰირუზლად განდებულ იქმნებინ რომელსამე დიდსა და ძლიერსა კელმხიფესა, რომელიცა შევაღს მის მიერ წმიდასა შინა ქალაქსა; და იქმნებინ კელმხიფედ ყოვლისა ქრუცებისა.

ოერუსალიმსა აქუნდენ არა ვანთხიერნი ნავრუთნი, და მდებარეობა თვისი ზედა მათთა და დეღეთა შორის. გარეგან ქალაქისაცა იუუნენ ებრეთულ დეღენი და ბორცუნნი; არამედ ესენი უმდაბლეს იუუნეს მათსა, რომელნიცა იგი შეიცვოდეს ზღუდეთა შორის ქალაქისათა. თვთ ამის მიზეზის გამო მაგთეს შინა არს ესრეთივე განცხადება სიგეჟთა ამით: აჰა ესერა აღვაღთ

იერუსალიმაჲ. 20, მუხ: 18.

შინაგან ქალაქისა იუჲნენ მრავალნი სან-
ბანელნი: არამედ ახალსა აღთქმასა შინა მოხსენ-
ებულ-არს მხოლოდ ორთა მათგანთა თჳს, 1)
ცხოვართ საბანელისა თჳს, და 2) სი-
ლოამისთჳს.

გარეგან იერუსალიმისა იუჲნენ ეგრეთჲ
ადგილნი ღირსნი ხსოვისანი, დასაკლეთით ვერძო-
მთად გოლგოთა (ანუ თხემისა ადგილი), ხო-
ლო ადმოსაკლეთით ვერძო ჰირისჰირ სოლო-
მონის გაძრისა მთად სეთის-ხილისა. სა-
შუაღ მთისა ამის და ქალაქისა შთამოვლის სე-
ვი ნამოვანი, დელესა შორის ოსაფაგისა-
სა. იგუჯს ერთბამად ოსებ ფლაბიანე, რომელ
გარემონი იერუსალიმისანი იუჲნენ სასიამოვ-
ნონი, ნაუოფ-გამომღებელნი, და აქუენდაცა მრავ-
ალნი მტილნი და სოფელნი: რომელთაცა უკა-
ნასენელთაგანნი ესე ღირსად სახსოვარ არიან:
ბეთანია, ბეთბაგე, და გეთსამანია.

ესრეთ იუო იერუსალიმი დროსა შინა
ქრისტესსა; არამედ აწინდელი იერუსალიმი შე-
ნებულ-არს შინაგან ცუდად; არიან მას შინა ქუ-

ჩანი ვიწრონი, და უმეტესი კერძო მათგანი მოუ-
ვირწყლავნი: სდუდე ქალაქისა არს უსწოროდ
დანავუწებულ, სიმაღლე აქუს ექუსისათჳს, სა-
ქებისა, და სივრცე სამის წყუცისა, ხოლო გარე
მოსდუდევილებად მისი უმტირეს არს მეძრ ზი-
რუწლისა მდებარეობისა: ვინაჲცა აწ მთა სით-
ნი, თითქმის სრულებით არს გამორიცხულ სდუ-
დეთა გარე ქალაქისათა.

მთასა ზედა სითნსა არს ღიზსი ხსოვისა,
1) დაბა ხოდებული აველდამად, საქ: 1, მუხ:
19. ანუ აგარავი მეკეცისა, მაგ: 27, მუხ:
7, მოსყიდული დასაფლველად მწირთა თჳს, ვეცხ-
ლითა მით მიღებულითა იურას მიერ მდუდელო-
მთავართაგან ქრისტეს ზედა, და მათდავე მიქ-
ცეულითა მის მიერ, სადა აწცა ასაფლავებენ უც-
ხოთა ქრუწყანისაგანთა. 2) მეჩითი, რომელიცა
იყო ზირუწლად ეკლესიად აღშენებული წმიდისა
ქლენას მიერ თჳთ მას ადგილსა ზედა, სადაცა
იყო საფლავი ღავითისი, და თჳთ გამარიცა იგი;
რომელსა შინა ჰსჭამა ქრისტემან უკანასკნელი
ჰასექი მოწაფებითურთ თჳსით, და შემდგო-
მად აღდგომისა თჳსისა მივიდა მუნვე ნუგა

შინის საცემელად მათჲს, და რო-მელსა შინა დასა-
გრენ იგინი შემდგომად ამაღლებისა ქრისტესისა,
სადაცა უკანასკნელად გარდამოველინა მათ სული
წმიდა.

მოთხრობისა მეძრ მუნ მცხოვრებთასა, არა
შორს იყო მუხითგან სახლი ვაიაფასი. ხოლო
ხომებთა აქუსთ ეკვლესიას თჳსი ბორცუჲსა მას
სჳდა, რომელსაცა სჳდა, ვითარცა იგუჯან, აღშე-
ნებულ იყო სახლი ძღუდელთ მოძღურისა ამის,
და ნანძულ მას აფვილსა სჳდა, სადაცა იყო გა-
მარო, რომელსა შინა მიუყანებულ იქმნა ქრისტე
განსავითხავად. აქსვე უჩვენებენ აფვილსა მას,
სადაცა მოციქული ჰეცრე ტყუბორა წინაშე ცეცხ-
ლისა და იჳმნა ქრისტესგან.

სახლი ძღუდელთ მოავრისა ანასი არა შო-
რავს ზემო-სხენებულისა მის სახლისაგან, არა-
მედ არს იგი შინაგან აწინდელისა ქალაქისა. ამას
აფვილსა შინა თავს აღუჲ ქრისტემან უწრობლის-
ცემს. სახლი ესე მოზღუდვილ არს ვეღლითა ქვიო-
ვირისათა, და არს ხომებთა დედათ მონასტრად.

შემსლოწელი შინაგან აწინდელისა იერუ-
სალიმისა აღმოსავლეთის მხრით, მიწიწლად იხო-

ღაავს ღირსად სახსოვარსა მას ადგილსა, მეოფსა
 მთასა ზედა მორისასა, რომელსა ზედა აღშენე-
 ბულ-იყო გამარი სოლომონისი. თურქთა თვთ
 მასვე ადგილსა ზედა აღაშენეს დიდ-შენიერი
 მეხითი, რომელსაცა ეოველნი მოცსაურნი გარ-
 დამატებით აქებენ; გარნა აღწერანი მათნი არა არი-
 ან დაფუძნებულ თუალთ ხილულთა მოწმობათა
 ზედა: ვინადგან ვერ ვინ მათგანი ვერ შეძლე-
 ბულ-იქმნა შინაგან მისა განხილუად, თვნიერ ბუ-
 შერისა, რომელმანცა მხოლოდ მან უძლო მუნ
 ფარულად შესლუა წინაძლომითა მუთუთის მკურ-
 ნალისათა: იგი აღუწანებულ-იქმნა სგოვასა მას
 შინა, სჲფეთგანცა შესაძლებულ-იყო განხილვა
 ეოვლისა შინაგანისა მის მეხითისა. წარმოხე-
 ნისამებრ მისისა, ვამარანი მეხითისა მის იპრო-
 ბებთან-ოც და თთხთა მარმარილოთსა სჲწგთა
 მიერ, რომელთაგანნიცა თვთოეულნი ვანშენე-
 ბულ არიან თთხოთხითა ვანდლითა მთებარითა
 დღე და ღამე. შინანი ეოველთა სარკმელთა შინა
 სხენან ბროლისანი, ხოლო სვამნი მოხაიკურნი,
 გამოხატულნი ცხოველთა და ეწავილთა მიერ.
 გარდა ამათსა არა არს მას შინა სავურთხეველი

და არცა ვათქვამს, თხნიერ მცირისა მომადლოს ადგილისა, სადაცა დასხრებთან მუჭონი დროსა ღოტვსა მათისასა.

წარმავალი მჭიითისა ამისკან მთასა კოლგოთისასა, იხილავს გზასა ზედა სახლსა ჰილასტესსა, მდგომარესა მადალსა ზედა ადგილსა, რომელიცა არს დიდ და ვრცელ, და მოსლუდვილ ვერლითა ქვითვირისათა, ხოლო მახლოდელ მისსა დასაშთომსა სამსჯავროს ჰალასტისა, ანუ პრეგორისასა, სადაცა დაჰსჯილ-იქმნა ქრისტე, ანასასა და კაიაფას მიერ, ოთხ: 18, მუხ: 28. მარკ: 15, მუხ: 16. მუნიღვან ვიძრე კოლგოთადმდე ორიცხვედის რვა-ას ოცი ნაბიჯი. ესე გზა ხორბედულ არს მრავალ შრომილად, ამად რომელს, მას ზედა უძლურებდა ქრისტე მცვროთუნლად ჟუჟარისა მიმავალი ჟუჟარცმად თხსად.

მთა კოლგოთა, ზირუნლად იყო განრეკან ზღუდეთა ქალაქისათა, ხოლო აწ შეცულ-არს მათ შორის, და არს უწარხინებულესი ნაქილი ქალაქისა. ყოველთა მათგან, რომელნიცა იმყოფებთან ქალაქისა მის ვერძოთა შორის ადგილნი მიმხიდუნლანი სურვილით გამოიძებითისა

ცნობისანი, უფროს ეოველთასა მიაქცევს თვს-
 დამი გულის ხმის უოფასა ვაცობრივსა საყდარი
 საფლავისა უფლისა, აღშენებული ფრიად ვრცლად
 და დიდ-შუმნიერებით, რომელიცა შეიცავს თვს შო-
 რის ეოველსა თხემისა ადგილსა. თავი ბორ-
 ცვსა ამის არს განსწორებულ და მოვირწყულ
 მარმარილოთა, იასპითა და პორფირითა, გარდა
 მხოლოდ საშუალისა მისისა, სადაცა აღმართე-
 ბულ-იუთ ვუყარი: რამეთუ ადგილი ესე აღმაგების
 ორის ფუტითა მსგავსად საკურთხეველისა. საფ-
 ლავი უფლისა არს ძირსა თანა თხემისა ადგი-
 ლისასა გუმბათსა ქუმზე ჰერობილსა მარმარი-
 ლოსა სუმტთა მიერ, რომლისაგანცა თითქმის
 ეოველი ეკლესია მიიღებს ნათელსა. ამას ეკვლე-
 სიასა შინა არიან მრავალნი ეკუდერნი, სხუად
 და სხუად აღმსარებელთა ქრისტეანეთანი. ძუმლ-
 სა დროსა, იერუსალიმს შინა იუენენ 366 ეკ-
 ლესიანი; არამედ აწ არიან მხოლოდთა შჯანი, და
 ათორმეცნი მონასტერნი. მცხოვრებნი არიან მას
 ქალაქსა შინა სხუა და სხვისა სარწმუნოებისა-
 ნი: თურქნი, ჰეროიანი, და ქრისტეანენი ბერ-
 მენტა და რომთა სარწმუნოებისანი.

იკონია, უპირატესი ქალაქი ლუკათ-
 ნიისა მცირისა ასიის სამთავროსა. მოცი-
 ქულმან წმიდამან პავლე, შთასრულმან მას ში-
 ნა, მოაქცივნა ფრიად უმრავლესნი ვითარცა ურია-
 ნი, ეგრეთუწ წარმართნიცა ქრისტეანობისადმი,
 სქ: 14, მუხ: 1. აწ ქალაქსა ამას ეწოდების
 კონი, და ირაცხვსცა უპირატესი ქალაქად სამ-
 თავროსა შორის უარამანიისასა, რომელსაცა
 შეადრგენს ვერძოსა თურქთა ასიისასა. სივრ.
 51°, 30'. სივრ. 37°, 56'.

ილირიკია, ვერძო, მდებარე ვიდესა
 სედა აფრიკის სღვისასა, რომლისათვისცა მოხ-
 სენებულ არს, რომ: 15, მუხ: 19, ეწოდებოდა
 მას თქვსმე, ილლირიის, ილლირიას, და
 ილლირია: იგი განიყოფებოდა ორად ნაწილად
 1) ლიბურნიად და 2) ღალმატიად. აწ
 თრნივე ესე ნაწილნი იწოდებიან ღალმატიად.

იოპჰე, რომელ არს აწ იაფჰა, სღვის
 ვიდის ქალაქი პალესტინისა, მეოფი იუდიასა
 შინა. ძუწლსა დროსა შინა შენებულ იყო ესე
 ფრიად კეთილად სღვის ჰირსა თანა ფერდსა სედა
 მთისასა; არამედ აწ თითქმის სრულგებით არს დარ-

ღუმულა: გარნა არს აქა ფრიად ვეთილთა ახალ-
 თა სახლთა შენებულება: მუნ მდგომარენი თრნი
 ციხენი დაცვისათჳს ქალაქისა ფრიად ვიწრონი,
 ხოლო ნავთ-საყურელი უწინარეს ხინებული, იპო-
 ებიან აჲ ცუდსა მდგომარეობასა შინა. თჳთ ამას
 ნავთ-საყურელსა მიძღუანვილ-იქმენ სირამის
 მიერ სოლომონისადმი ნამუნი ღობანიანნი აღ-
 საშენებელად გამოისა. იოჰვე სავამოდ არს ხი-
 ნებულ საქმემოციქულთა შინა; ვინაჲცა აქა მო-
 ციქულმან ჰეგრე, მკურარი ცაბითა ქალწული
 აღადგინა მკურნეთით, საქ: 9, მუხ: 36 და შეჲდ.
 აქავე კორნილიოზ ასისტავმან მიაგლინნა მის-
 დამი ვაცნი კესარიით, მისაწოდებელად მისსა
 სახლსა შინა თჳსსა.

იორღანე, ფრიად წარხინებული მდინა-
 რე, რომელსა შინა ნათელ-ილო ქრისტემან. იგი
 მომდინარებს შორის ჰალესტინისა ჩრდილოდგან
 სამხრეთსა სედა, რომელიცა განჰყოფს მას ორად
 თანასწორად ნაწილად. უმრავლესნი ქუმუნის
 აღმწერთაგანნი მოქმობენ ამას სედა, რომელ ვი-
 თარ წოდებულ არს მდინარე ესე, თჳთ ეგრეთცა
 წარმოებს ორთაგან წყაროთა მეოფთა მახლო-

ბელ კესარიის ფილიპპესთა, რომელნიცა არა შორ-
 ვენ ერთი მეორისაგან; ერთსა მათგანსა ქოდე-
 ბის ოორ, და მეორესა ღან. თვთ ესე დამტ-
 ვიცდების თუალოთ ხილულათა მოქმობითა წარ-
 მოხენილი ბარათთა შინა მისიონერთასა აღმო-სა-
 ვლეთად მოგსაუროთასა (*), არ მიმხედნი ოორსებ
 ფლადიანესსა რომელი იცევს (**), ვითარმედ
 ოორდანე გამოძინარებს ცბისაგან ფიალად
 წოდებულისა, ქუმუე მიწისა მის მიერვე გამო-
 განილსა რუსა შინა, ქალაქისა თანა პანეისა.
 ოორდანე მახლობელ თვსისაგან წყარო-მსა შეად-
 გენს მცირესა ცბასა, წოდებულსა ოორსებ ფლა-
 დიანეს მიერ სამოხონიგისად, და შემდგო-
 მად გამოვალს მის მიერ გენესარეთის ცბა,
 რომელიცა ფრიად უვრცევლეს არს უფროს
 ჰირუმლისა, ხოლო უკანასკნელ შეერთდების
 ას ფალგოსა, ანუ სხუმბრ, მკუდა არს ზღუა-
 სა, რომელიცა იპერობს თვს შორის მწარესა

(*) ცომი, ნ. მუს: 148.

(**) ბრძოლისათვს იუდიანთასა წიგნი 3,
თავი, 35.

და მეზღასა წყალსა. ერთი მხოლოდ იორდანე
სათანადო არს რათა იხოდებოდეს მდინარედ ჰა-
ლესტინესა შინა; ვინადგან სხუანი მდინარენი
არა არიან მას ადგილსა შინა, თხნიერ მცირეთა
წყაროთა გინა ხევთა ვიდე. თუმცა თვთ უდიდესი
სივანე იორდანისა განვრცელდების მხოლოდ
ვიდრე სამეოც წუტადმდე; გარნა არს იგი ფრიად
ღრმა, და წარმდინარებს ესრეთ მსწრაფლ, რომელ
დიდითა შრომითა შესაძლო არს განტურვად მას
შინა. წყალი მისი არს ქმინდა და გემოვან, და
იხურობს თვს შორის მრავალთა სხუა და სხუა
გუართა თევსთა. იგი ფრიად განსხუაებით ახო-
სიერებს ვიდეთა თვსთა, ესრეთ რომელ, მათ სედა
უოველნივე უფროსად კეთილ მცენარეობენ, ვიდ-
რელა სხუათა ადგილთა შინა ჰალესტინისათა.

იგალია, საქ: 27, მუხ: 1, საკმაოდ
განვრცელებული ქუჩუანა ევროპასა შინა, რომ-
ელიცა შედრგინებულ არს ნახევარ გუნძულად
მსგავსად ჩექმისა, და აქცა ცხად არს მითვე სა-
ხელით. ხოლო თხნიერ რომისა, აჰჰიოფო-
რე სავაჭროსა, პონტოელესა და რეგო-

ნისა, არა რომელთამე იტალიისა ადგილთა თვს,
არა მოხსენებულ არს ახალსა აღთქმასა შინა.

იგზრია, სამთავრო განკუთვნილი ზირჴულად ასურას განისაღმი, ხოლო შემდგომად აღრაცხილი პალესტინისა თანა, რომელიცა მდებარებდა წილ-ოორდანესა. რომელნიმე ქრჴენის აღმქერნი იგზრიას და გრაქონიგს რაცხჴენ ერთად სამთავროდ; გარნა იგინი ვითარცა ცხად არს ლუკას თავსა შინა 3, მუხ: 1, იუჴენ განუთფილნი სამთავრონი, რომელთაგანი უკანასკნელი იგი მდებარებდა ჩრდილოდ მიმართ მახლობელ ზირჴულისა.

იუდია, სამთავრო პალესტინისა, მდებარე საშუალ-ოორდანის მდინარისა, და სამთავროთა, იდუმიისა, სამარიისა, გალილიისა და საშუალ-ქრჴენის ზღვსა; რომელიცა შეიცევდა თვს შორის ეოველსა მას, რაგცა იკუთვნოდა ხჴერისაღმი იუდასა, ბენიამენისა, სიმეონისა და ღანისაღ: სახელითა ამით იუდიასითა, გულისხმა-იუთფების თრესმე ეოველივე პალესტინე, ვითარ იგი იხილვების საქმე მოციქულთა შინა, 2: მუხ: 9. იხილე აღთქმის ქრჴენასა.

უმთავრესი ქალაქი იუდიასა შინა იყო იერუსა-
სალიმი.

კაბზაღუკია, საქ: 2, მუხ: 10. სავ-
მად განვრცელებული სამთავრო-მცირისა ასიისა,
წოდებული აქ ამასიად ანუ ამასანად, რომ-
ელიცა შეიცვოდა საშუალო სომხითისა, კილი-
ვიისა, პამფილიისა, გალაგიისა და ექქსინის
პონტო-მსა. იგი მდგომარეობდა ოდესმე საკუთარ
სამეფოდ; არამედ დროსა შინა რომაელთასა შეერ-
თებულ-იქმნა რომის სამთავრო-თა თანა.

კანა გალილიისა, ქალაქი ქუზ-
მო-მსა გალილიისა, არა ფრიად განშორებით
მდგომარე კაპერნაუმითგან, რომლისადაცა კერძო-
თაგანი დაშენებულ-იყო ფერდსა ზედა მთისასა,
და კერძო-თა მისთაგანი ველსა ზედა შუბნიერსა.
ამას ქუზმო-სა კერძო-მსა ქალაქსა შინა ჰქმნა
პირუტყვი სასწაული ქრისტემან, სადაცა შეს-
ცუალა წყალი ღვინოდ, ქორწინებისა სერსა ზედა,
ოთან: 2, მუხ: 7. სახლი იგი ბედნიერთა მათ

მეუღლეთა, ქმნაღ-იყო ქრისტეანეთა მიერ ქვე-
კლესიად, რომელიცა შესცუალეს თურქთა მეჩი-
თაჲ. ხოლო საღვინო იგი გამარი ვიდრე აქა-
მომდევცა დაშთომილ არს; რომლისა ვართა ზედა
ჰსჩანან გამო-სასულნი სარჩუელნი, რომელნიცა
აღვსებულ-იუჟნენ სულითა ღვინოდ შეცუალე-
ბითა. აწ უკუშ კანას იხილუმზიანლა დარღუმ-
ულებანი ქალაქისანი, და არა არიან მას შინა
სსუანი მცხოვრებელნი, თვნიერ არაბთა მცხოვ-
რებთა ქოხთა შინა. ამას კანას შინა იუჟნენ
შობილნი ნათანაილ და სიმეონ.

კაპერნაუმ, ქალაქი ჰალესტინისა, ქუმ-
მო-სა გალილიასა შინა ყოფილი, მახლობელ გუ-
ნესარეთის გბისა, რომელიცა მდგომარებდა თით-
ქმის ათითა ვერსგითა ნაპირისაგან იორდანის
მდინარისა, სადაცა შეერთდების სემო-სსენებულსა
მას გბასა; და არს იგი აწ სრულეებით დარღუმ-
ულ. ქრისტესა დამცევებელსა ნაწარეთისასა აქუნ-
და მეოფობა თვისი ამას კაპერნაუმს შინა, მაგ:
4, მუხ: 13. ესე ქალაქი წარჩინებულ-არს მრ-
ავლითა სასწაულეებითა ქრისტესითა: 1) მიცემითა
მისგან კეისრისადმი ხარვისა, მაგ: 17, მუხ:

24—27. 2) განკურნებითა, ათორბეგ წელ სისხლ-
დინებით გუმრულისა დედავაცისათა, რომელიცა
ერთითა შესებითა ფესვსადმი ქრისტეს სამოს-
ლისათა განიკურნა, ლაუკ: 8, მუხ: 43, და შემდ.

3) განკურნებითა განრღუმულისათა, მარკ: 2,
მუხ: 1—12, და მრავალთა სნეულთა კურნებითა,
მარკ: 1. ხოლო ასისტავი იგი, რომლისასაცა
აქებს ქრისტე სარჩმუნობასა, ჰსცხოვრებდა
ამას ვაჰერნაუმს შინა, მაგ: 8, მუხ: 5.

კბოღოვანნი, საქ: 27, მუხ: 17, სა-
ხელითა ამით დაინიშნუნიან თრნი საშინელებანი
ზღუასი მოგსაურთა თვს; ლამიანნი თხელნი ად-
გილნი, მეოფნი საშუალქუმრენის ზღუასა ში-
ნა, მახლობელ აფრიკის ვიდეთა, საშუალ გუ-
ნისა და გრიზოლის სამეფოთა. ერთსა მათგანსა
ეხოდების დიდი კბოღე, და მეორესა მცირე
კბოღე.

კენქერ, ესე იყო ნავთსაყუდელი კო-
რინთისა, რომელიცა მდებარებდა მსგავსად წი-
ნამდებარის საცხოვრებელის ადგილისა, განშორე-
ბული კორინთიდან აღმოსავლეთსა ზედა სამეოც
და ათითა სტადიონითა. ამას ადგილსა შინა მო-

ციქულმან ჰავლე^ო აღიკურცა თმა თავისა თვისისა
 ჩუწულებისამებრ ნაზარეველთასა. საქ: 18,
 მუხ: 18.

კესარია, ქალაქი, ესრეთ მარტივად წოდებული
 ახალსა აღთქმასა შინა, რომელიცა იყო
 პალესტინესა ქუწმო-გალილიასა შინა სარგებ-
 ლოვანსა ადგილსა ზედა მახლობელ საშუალ-
 ქუწუნის ზღვსა. იგი იწოდებოდა თდესმე სტრატონის
 სუწტად, სახელის გამო ერთისა ლა-
 რიოზის მხედართ-მძღუანველთაგანისა, რომელ-
 მანცა აღაშენა ქალაქი ესე და მმართველობდა მას
 შინავე, დროსა მას, თდესცა ალექსანდრე დიდ-
 მან დაიპყრა იგი. ხოლო იროდიმ, უწუებისამებრ
 იოსებ ფლავიანესა (*), ხინებულად განადიდა
 ქალაქი ესე; რომელმანცა აღაშენა მას შინა თე-
 ატრი ქვთვირისა, და დიდად ვრცელი ამჟითაგ-
 რო, სადეთვანცა ფრიად შორს განვრცელდებოდა
 ხელუა ზღუასა ზედა: გარდა ამისა ქმნა მან ახ-
 ლად ნავთ-საყურელი სახეც ნახევარ მთუარისად

(*) მუწლობითი წიგ. 15, თავ: 18.

შემცურელი უმრავლესთა ხუამაღდთა. ხოლო ბრძანებისამებრ მისისა აღმართებულ-იქმნა კოშკი იგი, რომელიცა სათანადო-იყო რათა შერაცხილ-იყო სამაგალითოდ; ვუაღაჲ მახლოდელ მისა ორნი სურგნი ქვსანი, უმაღლესნი თვთ ამა კოშკისანი; და უკანასკნელ ალაშენა ცამარი ჰაგივად აგვსგოს კეისრისა, რომლისაცა სახელი თვთ მას ქალაქსა სახელ-ჰსდუა კესარია. ხოლო განსხუაგებისათჳს სხუათაგან ქალაქთა მექონთა ამა სახელისათა, იწოდებოდა იგი კესარია ჰაღესტინისად. აჲ ქალაქი ესე სრულებით არს დარღურულ, და ნაქცევთა შორის მისთა ჰსცხოვრებენ მცირედნი რიცხუნი გლახაკთა არაბთ ნათესავთანი, მშრომელნი თევზთა ნადირობითა, რომელნიცა, უკეთუ იხილვენ რა ვისმე, მსწრაფლად დაეთარვიან ნაპრაღთა და ქურბუ ქურბუანისა მღვმერთა შინა. მოციქული ჰავლავ შებორვილებულ-იყო ორჩელ ამას კესარიასა შინა, და დროსა მუნ მეოფობისა მისისასა, უწინასწარმეცუენლად მას აცაბოს, რომელ შებორვილებულ-იქმნების იგი იერუსალიმს შინა, საქ: 21, მუხ: 10 და შემდ: ამასვე ქალაქსა შინა მოწყულულ-იქმნა ანგელო-

სისაგან აღრიჰვა ირადი, და იქმნა იგი მაგლთა
 შესაჭმელ, საქ: 12, მუხ: 23. ფილიპპე მასა-
 რებელსა, და ოთხთა ასულთა მისთა, მქონებელთა
 ნიჭთა წინასწარ-მეცუენლებისათა, აქუნდათ ცხო-
 ვრება თჳსი ამას კესარიასა შინა, საქ: 21, მუხ:
 8 და 9. და ეგრეთუენ კორნილიოთს ასისტავ-
 საცა, რომელიცა ჰირუენლ წარმართთაგანი გა-
 ნათლდა წმიდითა სახარებითა, საქ: 10, მუხ: 1.
 ღროსა იერონიმესსა, მოთხრობისამებრვე მი-
 სისა, სახლი ასისტავისა ამის იხთებოდა ეკ-
 ლესიად.

კესარია ფილიპპესი, ქალაქი პა-
 ლესტინისა მეოფი ზემოსა გალილიასა შინა,
 მახლობელ გამოძინარეთა ორთა მათ წყაროთა,
 რომელ არიან ოორ და დან, სათავენი ოორ-
 დანის ძინარისანი. ძუენლად, რომელთამე მკო-
 ნებლობისამებრ იხოდებოდა ქალაქი ესე დანად.
 ხოლო ღროსა რომთა მფლობელობისასა ცხად
 იყო იგი სახელით პანეასით. მოთხრობისამებრ
 კლუვერისა, იყო იგი უპირველესად ქალაქად ორთმ
 მათ სამთავროთა იგზრიისა და გრაქონისათა.
 იგი განახლებულ-იქმნა და უფროსად შემატებულ

ფილიპპეს მიერ, მისა იროდისა, რომელმანცა
სახელ-ქსდჳა მას, ზაგივად ციბერიოზ კეისრისა,
კესარია, ხოლო განსხუაგებისათჳს ჰალესტი-
ნის კესარიისაგან, კესარია ფილიპპესად.
ქრისტე, მისრული მახლობელ ქალაქისა ამის,
ჰკითხვდა მოწაფეთა თჳსთა, თუ ვითარ აღიარებდენ
იგინი მას: რომლისათჳსცა მიმგებელი ჰეტრე,
აღიარებს მას ძედ ღმრთისად. მატ: 16, მუხ:
13. მარკ: 8, მუხ: 27.

კილიკია, სამთავრო მცირისა ასიისა,
მესამსლჳრე კაბდაფუკიისა, ჰამფილიისა და ასუ-
რასგანისა, მდებარებდა აღმოსავლეთისა და სამხ-
რეთის ვიდესა ზედა აზინდელისა ურამანიისასა,
და შედრგენდა ჰირუზლად საკუთარსა სამე-
ფოსა. ამას სამთავროსა შინა აქუნდა ქრის-
ტიანობასა ფრიადი მოსწრაფება განმრავლების
თჳსისა. საქ: 15, მუხ: 23.

კიპრე, საქ: 11, მუხ: 19, წარჩინებული
ჭალავი საშუალ-ქჳსენის ზღვსა, მდებარე სა-
შუალ ასურასგანისა და კილიკიისა აღრიცხული
ასიისადმი. მცხოვრებნი ამა ჭალავისანი იუუნენ
შთაცვივნულ განმხეველობასა და ცანრუვნილ-

ბასა შინა; და უზირველეს ღმრთად აღიარებდენ
 იგინი ვენერას. მოციქულნი, პავლე და ბარნაბა
 წარმავალნი ანგიოხიით წიასდეს ვიზრელ სექს;
 13, მუხ: 4, 6 და შემდეგ; და შესრულთა მას ჭა-
 ლავისა ქალაქსა შინა სალმინს, ჰქადაგეს სი-
 ცუტა ღმრთისა, შესაერებელთა შორის ურია-
 თასა, და შთავიდენ ვიდრე პავლე ქალაქადმდე, სა-
 დაცა ჰპოეს ცრუ წინასწარ-მეგეტწული სახელით
 ბარბისუ, რომელმანცა შეურაცხყო მოძღურება
 მოციქულებორი, დაისწრაფდა გარდაქცევასა მის-
 ცან ჭალავისა მის მთავრისა ანთვავისასა; რომ-
 ლისათვისცა მოციქულმან პავლე დასაფა იგი
 სიბრძითა. ხოლო ანთვავმან, მხილველმან ესე
 ვითარისა სასწაულისამან, შეიჩვენარა სარწმუ-
 ნობა ქრისტესი. ძეგლთა დროთა შინა იპოე-
 ბოდა ჭალავი ესე მთლობელობასა ქეწეცხრათა
 საკუთართა კელმწიფეთასა. ძრავალთა დროთა
 იყო იგი მხრობელობასა ქეწეცე პეტროლომეო-
 ზისასა, და შემდგომად რომაელოთასა. ხოლო
 ყუთაროსანნი გმირნიცა მსთავრობდენ მას მრავალ
 ჟამ. მეფენი იერუსალიმისანი, დევნილნი
 აღთქმის ქეწეანისაგან, მიივლცოდენ ამას ჭა-

დავსა შინა. ხოლო 1570 წელსა შინა, თურქ-
თა, მიუღეს იგი ვენეციანთა, რომელნი აქცა
მსთავრობენ მას. უმთავრესნი ქალაქნი იუტენენ
მას შინა ჰირუზლად ჰაფთ და სალმინი, ხო-
ლო აწ არს ნიქოზია. სიგრ: $50^{\circ}, 30'$ —
 $52^{\circ}, 45'$; სივრ: $34^{\circ}, 20'$ — $35^{\circ}, 30'$.

კირინე, საქ: 2, მუხ: 10, ჰირველად
უმთავრეს ქალაქად ყოფილი კირინიის სამთავ-
როდსა, რომელიცა შეადრგენს აწ აფრიკასა ში-
ნა ნაწილსა ბარვისასა მხარეთა თანა გრიპოლი-
სათა. ქალაქისა ამის აღმაშენებელად ირაცხვან
ბერძენნი; რომლისაცა ადგილსა ზედა იპოების
აწ არარად ხინებულაი ქალაქი ვაიროთან სამე-
ფოსა შინა ამითვე სახელით წოდებულსა. სიგრ:
 $28^{\circ}, 30'$. სივრ: $35^{\circ}, 42'$.

კლაკდი, საქ: 27, მუხ: 16. არა გრცე-
ლი ჭალავი საშუალ-ქუზენის ზღვსა მახლოდელ
კრიტის ჭალავისა მდებარე სამხრეთსაველეთის
მხარესავე ზედა მისსა.

კნიდონ, საქ: 27, მუხ: 7. МЫСЬ * მცია

* ფრიად ამაღლებული ადგილი გრძლად წარ-
ხიდული ზღუასა შინა. მხარი ახუ ცხვრი მიწისა.

რეს. ასეა შინა მკეძარე ზარის ზარ კრიგის
 ჭარავისა, და საშუალო ჭარავთა კონხისა და მო-
 ჟახისა. მოციქულმან პავლე^მ განვლო იგი მი-
 შავალმან იგალიაჲ. ორავი და სხუანი რომელ-
 ნიძე ჰგონებენ ამას, ვითარძეჲ კნაჲონს ჭარავსა
 განვლო მან, რომელიცა არს საშუალო ზემოხსენე-
 ძულისა მის შინისა და კრიგის ჭარავისა.

კოლოსე, ქალაქი მცირისა ძლიისა ფრიგ-
 ვისა შინა ყოფილა, რომელსა შინა მცხოვრებთა
 მახერა ეპისკოპოსე მოციქულმან პავლე; რომ-
 ელნიძე ჰგონებენ, ვითარძეჲ არა ყოფილა არს
 იგი ამას ქალაქსა შინა (*).

კონო, სიქ: 21, მუხ: 1. ჭარავი, რომ-
 ლისა მიძინა დასძვრა მოციქული პავლე წარმა-
 ვალი ძელიგანით, აწოდებინა აჲ სტანხიოჲ.
 იგი მკეძარე მახლადელა ვიქეთა ნაგოლანის-
 თა, და არავცხს რაცხეთა შარის უკეთადესთა
 ძინადელავის ჭარავთასა. მიწა მისი არს ნყო-

(*). იქონიძე განმარტებასა შინა ფილიპო-
 ნის ეპისკოპოსისა, მუხ: 22. თქროზინი, თუ-
 თაწილავსა, ათხასი და სხუანი.

ფიერ და გამოძეგმ უაღრესისა ღვინისა; გარნა
ჭაერი მისი არს მავნებელ. აქა უპირწყურესი ქა-
ლაქი სტანხით დ წოდებული, არს კეთილ ნა-
შენი, და საკმაოდ დაშენებული. სიგრ. 44°,
21' - 34'. სივრ. 36°, 10' - 22'.

კორინთე ქალაქი, ოდესმე უმთავრესად
ყოფილი აქაიასა შინა, რომელიცა მდგომარებს
კორინთის ქედსა ზედა შემავრთებელსა პელოპონ-
ნისა (ძორვისა) თვისისა ადგილებსათანა. თუშ-
ცა ხინებულ იყო იგი ყოველსა საბერძნეთსა ში-
ნა თვსითა სიმდიდრითა, სიმგვიცითა და სიმწყ-
რითა, ვანადგან ირაცხვს იგი უმწყურეს რომი-
სა; გარნა ჭქონან აქ სღუდენი დარღუწყულნი, და
ემსგავსების უფრორე სოფელსა ვიდრემდის ქა-
ლაქსა. ამას ქალაქსა შინა ჭქადავა სახარება
მოციქულმან პავლე° ერთ წელნახევარ, საქ: 18,
მუს: 11, და მცხოვრებთაჲმი მისთა მისწყრნა
ორნი ეპისკოლენი. სიგრ. 40°, 58'. სივრ.
38°, 14.

კრიცე, საქ: 27, რომელ არს აქ კან-
დიას, უწარხინებულესი და თვთ უდიდესი ჭალაკი
საშუალ-ქწყურენის ზღვსა, რომელიცა იკუთვნის

ევროპისადმი. თუმცადა არა იღვწიან მას შინა
 მცხოვრებნი მუშაკობისათჳს მისისა, გარნა ჰაე-
 რი მისი არს კეთილ, და მიწა აღმომატენებელი
 ყოველისა საჭიროსა სასრდელისა. პირუწღა და-
 სწებითჳს მკვდრნი ამის ჭალავისანი, იყუნენ
 თავის უფალნი ერნი: და შემდგომად იმართებო-
 დენ მეფეთა მიერ, რომელთაცა მრავალ ჟამ არა
 აქუნდათ გიგული მეფობისა, არამედ იწოდებო-
 დენ თავადად; ხოლო ერთა აქუნდათ თავის უფ-
 ლებითი მმართველობა. ოდეს რომაელთა დაი-
 მორჩილეს სახელმწიფოსა ქენუშე თჳსსა ყოვე-
 ლი საბერძნეთი, დაიხურეს ეგრეთუწ კრიტიცა,
 რომელიცა დაშთა მათ ვიდრე ფლობადმდე სა-
 რაციანთასა. ხოლო სარაციანნი განდევნილ
 იქმნენ კრიტით ვენეციანთაგან, და ვენეციანნი
 1663 წელსა შინა თურქთა მიერ, რომელნი აწ-
 ცა მჰსთავრობენ მას. მოციქულმან პავლე^მ, ჰყო-
 კრიტეს შინა ეპისკოპოსად გიგე, და უბრძანა
 მას, ყოველსა ქალაქსა შინა ამის ჭალავისასა
 დადგინება ხუცესთა, გიგ: 1, მუხ: 5. აწ ამის
 ჭალავისა უმთავრესი ქალაქი არს კანდია. სიგრ: 41° — 44°, 30'. სიგრ: 34°, 30' — 36.

ლათღიკია, კოლას: 2, მუხ: 1, ქალაქი მცირისა ასიისა ფრიგვიასა შინა ყოფილი აჲ სრულებით არს დარღუტულ, რომლისაცა ნაქცევნი მოწმობენ ძუნღლობითსა დიდ - შუწნიერებასა მისსა. ღმრთის მეგუწული ითანე ახოვალ: 3, მუხ: 14, მოიხსენებს ამა ღვათღიკიის ეკლესიათა თჳს. ესე ქალაქი წარჩინებულ არს მრავალთა მას შინა ყოფილთა ვრებათა მიერ.

ლასია, საქ: 17, მუხ: 9. ქალაქი კრიტის ჭალავსა შინა ყოფილი.

ლაკიდია, ქალაქი პალესტინისა მყოფი იუდაისა შინა, წოდებული ეგრეთჲ ღიოს-ხოლედ, რომელ არს აჲ ღოთფდო: ესე ხინებული არს მით, რომელ მას შინა, მოციქულმან პეტრეო, ერთითა თქვენ სიგევთა განჭკურნა ვაცირვაჲელ მდებარე უძლურებითა, საქ: 9, მუხ: 32, და შემდ. ამას ქალაქსა შინა აჲ ვუაღაფცა იხილუწბის სუწგი მარმარილო-მსა, დანაშთომი გამრისა მის, ხშირისა ელენას მიერ აღშენებუ-

ღისა თვით მას ადგილსა ზედა, სადაცა იყო სახ-
ლი უძღურისა ამის.

ღაიბია, საქ: 2, მუხ: 10, კერძო აფ-
რიკასა შინა შეერთებული სამხრეთად მოსავლეთის
მხარით ეგვიპტისა თანა; აწ უკუნე ქორეების მას
შარკა.

ღაუქლია, სამთავრო მცირისა ასიისა,
რომელიცა მდებარებდა საშუალო კარიისა, მიხიი-
სა და ფრიგვიისა. საცახგო კერძოა ამის იყო
ხინებულა, ხოლო უმეტეს დროსა კრესისასა, ქა-
ლაქი სარქია; რომლისა ეკლესიათათვის მოხ-
სენებულა არს ახორვალი ფსსა შინა, 3:
მუხ: 1.

ღაუკათნია, საქ: 14, მუხ: 6. სამ-
თავრო მცირისა ასიისა შეერთებული ფრიგვიი-
სა და შარქია; აწ შეადგენს იგი კერძოსა მას უარამა-
ნიისასა სადაცა არს ქალაქი კათნია, ქორეული
პირუტყლ იკათნია და. კერძო ესე არს მთიანი
უწყლო, ცივი და უქმი.

ღაუკია, საქ: 27, მუხ: 5, ვრცელი სივს
ვიდის სამთავრო მცირისა ასიისა, მდებარე სა-
შუალო თრთა ღაიმენათა, რომელიცა მოსდურვიდა

არს სამის მხრით ზღვთა, ხოლო ჩრდილოდ ვერ-
ძო შეცულო მთათა მიერ. ამას ვერძოსა შინა
იუჟნენ თდესმე სამეოცნი ქალაქნი, რომელთა-
განი საგახგოდ მათდა იყო ქალაქი მირო-
ღოუკიისა. ღოუკია წარჩინებულეებდა უაღრესთა
სურნელთა მდგომარეობითა, ნარგისთა მიერ,
საფრანათა და სხუათა ვეთილ სურნელთა უჟავილ-
თა მცენარეობითა მუნ ფრიად უმრავლესითა.

ღოუხგრა, საქ: 14, მუხ: 6, ქალაქი მცი-
რისა ასიისა ღოუვათნიასა შინა მდგომარე აჩინ-
დელისა ქალაქისაგან კონისა სამხრეთსა ზედა.
ამას ქალაქსა შინა მოციქულმან ჰავლე^o განჭ-
ვეურნა მკელთბელი იგი, რომელსაცა შობითგან
თვსით არა თდეს ედლო სლუად. ამან საკვრუმ-
ღებამან ჭქმნა ესევეითარი განსწახსუა ერთა შო-
რის, რომელ ჰხადოდეხ იგინი მოციქულთა მათ
ჰავლეს და შარხაბას ღმერთებად, ჰირუმლსა
მას ერმად, ხოლო მეორესა ღიანედ, და ენებათ
მსხუმრწლისა შეწირუად მათდა; არამედ მსწრფ-
დად მათ თვს მისრულთა ანგიოხელთა და იკო-
ნიელთა ურითა, ესე ვითარი შფოთი აღძრეს
ჰავლე მოციქულსა ზედა, რომელ იგი მრავალთა

ქვსა დაკრებათა მიერ განგანილ - იქმნა ქალაქისა
ამისგან ვითარცა მკურდარი. ამას ქალაქსა შინა
იყო შობილი მოციქული გიგომთე, საუწყარელი
მოწაფე ჰავლეხი, საქ: 16, მუხ: 1 - 4.

(მ.)

მაკდალოს სასლტყარნი. იხი-
ლე, ღალმანუთა.

მადიამის ქტყრუანა, საქ: 7, მუხ:
29. კლდოვანსა არაბიასა შინა ყოფილი, რომ-
ლისაგა უმთავრესი ქალაქი იყო მადიამ.

მაკედონია, რომლისათვისცა მოხსენე-
ბულ არს ხშირად საქმემოციქულთას და ეპის-
ტოლეთა შინა ჰავლე მოციქულისათა, აქუნდა
მას სამსლტყარნი თვისნი თრაკისა, ეპირისა და
თესალიისა თანა, ეგრეთვე ელეისა და ადრიატის
ზღუათა თანა. სახელმწიფოსა ამას აქუნდა ჰირა-
ველითგან ვითარცა დაჩუება სუსტი, ეგრეთ სხუა-
ცა ყოველივე; არამედ სიბრძნითა და მამაცობითა
ორთა გელმწიფეთა თვისთათა, ფილიპპესა და
ალექსანდრეს მიერ ესოდენ ამადლდა, რომელ,
არათუ მხოლოდ საბერძნეთი, არამედ ყოველივე

ასიაცა დამორჩილა ჰსჯულსა ქუტუე თვსსა.
 უკანასკნელთა კელმწიფეთა მკვედონისათა აქუნ-
 დათ ბრძოლა მრავალი ზირის ზირ რომელთა რ-
 მი, რომელთაცა ჰქუტუს იგინი მოხარვედ რომ-
 მისა რ. ხოლო უკანასკნელ სრულეებით დამორ-
 ჩილებულ იქმნა მკვედონის მელთბელოძასა ქუტ-
 უე რომელთასა ცეცელი მეტელონის მიერ, და
 იქმნა რომთა სამთავრო რ. აქ მკვედონის შედრ-
 ცენს სამთავროსა თურქთა ევროპიისასა, რომ-
 ელიცა სივრცითა თვსითა უმცირეს არს ზირვე-
 ლისა. მოციქული პავლე, ჩვენებასა დამისასა
 მიწოდებულ იქმნა ცროადით ამას მკვედონისა
 შინა მითხრობისათვს სახარებისა, საქ: 19, მუხ:
 9 და სხუანი: და არცათუ იჭუნეულებდა იგი,
 რომელ წოდება ესე არ ყოფილ იყო ღმრთისა
 მიერ, მიიქცა იგი მუნ და აღაშენნა ეკლესიასი
 თესლონიკესა და ფილიპპეს შინა. აქ ამას
 სამთავროსა შინა არს ღირსი ხსოვისა მთა
 ათონისა, ანუ სსუტბრ მთა წმიდა, რომე-
 ლიცა არს ვითარ ნახევარ კუნძული, შემცურელი
 თვს შორის მრავალთა აგარათა, და ესოდენ უმაღ-
 ლესთა მთათა, რომელ გარდაჭევენ იგინი თვსა

გან ხრჭილთა 84 ვერსტთა ზედა. ამას მთასა შინა არიან მონასტერნი ბერძენთანი 23, და მათ შინა მცხოვრებნი მონასხოვნი ვიდრე 6000 ღმრვე. ხოლო მონასტერნი იგი გარემოვლადუელ არიან ზღუდეთა მიერ და სახშილავებითა აღჭურვილნი დაცხსათვს ავასაკთაგან. აწ უმთავრესი ქალაქი მკეფონიისა არს სალონიკა, ჰირველად სახელადებული სალონიკად.

მელიტონი, რომელ არს აწ მალთა, ჭალავი მდებარე საშუალ-ქუჩენისა ზღუასა შინა, საშუალ აფრიკისა და სიცილიისა. რომელიმე იტყვან, ვითარმედ მოციქულმან პავლე^მ განვლო ნავითა ზღუასა აფრიკისასა, განცხადებულსა აწ სახელით ვენეციურ ლიბენად, სადაცა არს ჭალავი მელედა, განკუთვნილი რადუსის რეპუბლიკისადმი, ამგვიცებენ, ვითარმედ ჭალავი მელიტონი, მოხსენებული საქმემოციქულთა შინა, გულისხმისყოფად სათანადო იყოს ჭალავად მელედად, და არა მალთად. არამედ ვითარ ცხად არს პტოლემეოსისა და სტრაბონის მიერ, რომელ სახელითა მით აფრიკის ზღვსათა გულისხმისყოფების არათუ მხოლოდ

აწინდელი ვენეციის ლომენა, არამედ სრულებით
 სღუაცა იგი გარემორთხმული სიცილიისად; მაშა
 მოქმობითა ამით მოღებულთა სახელის გამო-
 დროიაცის სღვსათა არცაღა შესაძლო არს დამგ-
 ვიციებად, რომელ მელიტონი არს მელედა:
 და ესე უფროს ეოვლისა არს, ვითარ იგი იხი-
 ლანებდის საქმემოციქულთა შინა; ვინაჲცან მო-
 ციქული პავლე წიადხდა სირაკუსად, ამის თჳს
 არცაღა შესაძლო არს გონებად, რომელ მის-
 რულიეთს იგი ჭაღავსა მელედას. და თუმცაღა
 შემთხუნრდაცა, რომელ ხუამაღდი იგი, რომელ-
 საცა შინა იყო მოციქული პავლე; შეგანილ-
 იქმნა ვენეციის ლომენად დელვითა მით მაშინ
 შემთხუნრულითა; ესოდენსა უამსა შინა, ათოთხმე-
 გისა დღისასა, განაღა არ შესაძლო იყო, რომ-
 მელ შეცუალეებულ-იყო ქარი იგი ესრეთ, რათა
 ვუაღად მიქცეულ-იყო ხუამაღდი იგი ჭაღავსა
 ძალთისასა? არამედ ვსთქუათ, რომელ ნანძღა
 მივიდა იგი ჭაღავსა მელედასასა; მაშა სადამე
 უკანასკნელისა დონის-მიებისა მეძრ, წეროლ-
 იქმნებოდა საქმემოციქულთა შინა, რომელ ხუა-
 მაღდი იგი უკმოქცევასა მისსა გსასა სირაკუ-

შისასა, ვიდრე ამას და ესე ვითართა ადგილთა; რამეთუ ამას მოთხრობასა შინა დაცულ არს მარადის ესე ვითარი სიძარტლე. და ვინაჲცა არა არს ესრეთ, არამედ ცხად არს, რომელ ჩიადხდა იგი ჰირის-ჰირ ჭალავისადმი სიცილიისა, და არა რა შესაძლო არს ამისა ჩინა-აღმდეგ სიგეჲს-გებად; მაშა სათანადო არს მიუცილებელად დამგვიტებადცა, რომელ სახელითა მით ძელიგონის ჭალავისათა გულის-ხმა-ყოფების ძალთა. ამას ჭალავსა შინა მოციქულსა ჰავლეს მოესვა გუნ-ლი ხელსა ზედა თჳნიერ ყოვლისა ვნებისა. საქ: 28, მუხ: 3 და შემდეგ. იმპერატორმან კარლ^o 5, 1530 წელსა შინა მიანიჭა ძალთა იოანეს ვაჟაღერთა, ანუ ჭალავისა ამის სახელისამებრ ძალთიის ვაჟაღერთა, რომელი აწცა ეკუთვნის მათ. ღრის მეისტრსა ძალთიის ორდენისასა მრავლითა ვაჟაღერი-სნებითა აქუს საკანმკებლოდ თჳსად მას შინა საკმაოდ განმაგრებული ქალაქი უაღებტა. ამას ჭალავსა თჳნიერ ყურძნისა, ფეგ-ზსა და ბანზისა მცირედ რამე აღმო-სცენ-ღების.

მელიტონ, საქმ: 20, მუხ: 15, ჩინე-
 ბული სჯისკვიდის ქალაქი მტირისა ასიის სამ-
 თავროს კარიისა, რომელსაცა აქუნდენ ოთხნი
 ნავთ-საყუდელნი, რომელთაცანი თვით უდიდესი
 განსწესებულ იყო დასაგვეჯლად ზოგად ნავთა-
 ამას ქალაქსა შინა იმუნეს თაღეს, ანაქსიმანდრ,
 და ანაქსიმენ. ესე მელიტონი არა უმტირესადრე
 იქებოდა რჩეულითა მატყლითა, და ვეთილ ნაქ-
 სოვთა შგოწითა მიერ, რომელნიცა მიაქუნდათ
 ქალაქისა ამისგან საბერძნეთსა და ოგალიასა
 შინა. მოტიქული ჰაველე მიმავალი კორინთით
 ოერუსალიმად დაადგრა ამას მელიტონს შინა;
 და ვითარ იგი მიხევის გამო სჯის მოგზაურო-
 ბისა თვისისა ვერ უძლო მისდრუა ეფესოდ, საქ-
 20, მუხ: 14, 15, 16, და სხ: ამისთვის მოუწოდ-
 მან მელიტონს შინა ეფესოთ მღუდელთა ეკლე-
 სიისათა, და დაადგინნა იგინი განმკნობილად ჰი-
 რის-ჰირ განმრეუნელთა მგელთადმი, მტერთა
 ქრისტეს ეკვლესიისათა. ამისა შემდგომად გა-
 მოუცხადა მათ, რომელ იგი არა მრიდები უო-
 ვლით ვერძო მომავალთა მის სედა ვრულებათა
 და დევნულებათა მიისწრაფდა ოერუსალიმად; რომ-

ღისათვისცა ამბობს უყო მათ და წარვიდა ნავითა
ფინიკად.

მესოპოტამია, ახილე **შუამდინ-**
ნარე.

მიდიელნი, სჱქ: 2, მუხ: 9, ეზნი
მიდიისანი, რომელსაცა აქუნდა სამხლჳარნი თხს-
ნი კასპიის ზღვსა, სწარსეთისა, ასურეთისა და
პართისა თანა. აწ სივრცე ესე შეიცავს თხს
შორის შემდგომთა ამათ ცნობილთა ასიის სამ-
თავროთა: ადრიბეჳანსა, გილანსა, მა-
სანდარანსა და ირაკ-ადჳემის. მიდიის
უმეტესი ვერძო არს მთიანი, ცივი და უნყოფო,
თხნიერ ადგილისა მის მდებარისა გარემო კას-
პიის ზღვსა, რომელიცა არს ზოხიერ და ნყოფ-
გამომღებელ. საცხცო უკუწ ქალაქი იყო მას
შინა ეკვატანა, რომელ არს აწ აშეღან.

მირო-ღოუკიისა, სჱქ: 27, მუხ: 5,
უმთავრესი ქალაქი ღოუკიისა, მცირისა ასიის
სამთავროდსა.

მიხია, გინა მისუნ, სჱქ: 16, მუხ: 7,
სამთავრო მცირისა ასიისა, მესამხლჳურე შითჳ-
ნიისა, ფრიგვიისა და ღოუდიისა.

მიგვლინ, საქ: 20, მუხ: 14, უმთავრესი ქალაქი ღოესბოს ჭაღასკა შინა ყოფილი, წოდებული აქ ძეგელინად, სახელისამებრ უმთავრესისა შინ ქალაქისა. ციცერონ (*) იგუვს ვითარმედ, მიგვლინ თვისისა ადგილის მდებარეობის გამო და უდიდესისა შენებულებისა, ირაცხების რიცხუთა შორის უკეთილესთა საბერძნეთის ქალაქთასა. ხოლო ვიგორუვი (**) მოუთხრობს, რომელ მიგვლინს შინა იუჟენ ორნი ნავთსადგურნი, ერთი ჩრდილოსა, და მეორე სამხრეთსა ზედა, და რომელ წინარე თვითოეულთა მათვანთასა, იუჟენ ადგილნი მცირეთა ვუნძულთა მებრ, რომელნიცა წარმოადგენდენ სახესა წინამდებარეთა სადგურთა ანუ უბანთასა. ამას ქალაქსა შინა არისგოგელმან და ეპიკურ^ო განჭფინეს სწავლანი თვისნი. აქავე იშუა პიტაგორთი შჯდთა ბერძენთა ბრძენთაგანი, ლექსთა მოხსენწლი ალცი^ი და საფო^ი. ესე მიგვლინ

(*) სიცილიისა შინა ჰირის ჰირ რულოლოსა.

(**) წიგნი I.

იყო ქალაქი მდიდარი, ძლიერი და მრავალ-ერო-
ვანი. აწ ნაალაგევსა მისსა ზედა შენებულ-არს
ქალაქი კასტრო, სომიერითა სივრცითა, და ვე-
თილ ნაშენითა ციხითა მთასა ზედა. გარემოსა
ამის ქალაქისასა ჰქონან ფრიად სასიამოვნონი
სახილველობანი, ჩარმოებულნი ბორცუბით და
ველებითურთ, რომელნიცა დახურვილ-არიან ყო-
ვლად უსასიამოვნესითა ცუითა.

(ნ.)

ნასარკეთ, მარჯ: 1, მუხ: 9, ჰირუზლად
ქალაქად ყოფილი პალესტინესა შინა ქუზმოსა
გალილიასა, რომელიცა ხინებულ არს მით, რა-
მეთუ ქრისტე აღზრდილ-იქმნა მას შინა; აწ არს
იგი დაბა მცირე მსგავსი სოფლისა. იგი მდებ-
რებს მაღალსა ადგილსა ზედა, ველსა გარე მო-
დურვილსა მათთა მიერ. შენებულება მას შინა
თუძცადა არს ქვთვირისაცა, გარნა მდაბალ და
დახურვილ ბელცითა. ადგილსა მას ზედა, სადაცა
იყო სახლი ყოვლად-ჩმიდისა ქალაქულისა, რომ-
ელსა შინა მიიღო ხარება ანკელთ-სისაცან,
იბოების მცირე ეკვლესია. სოფლო დაშთოშილი

უძეზღესთა ებრაელთ შენებულებათაგანი, იხი-
 ლუმბის თვთ იგი სასწავლებელი, სადაცა ქრის-
 ტე, თუმცაღა ასწავებდა ერთა, გარნა ამისგამო
 აღვსებულ-ქმნა მის ზედა რისხუა მუნ მცხოვ-
 რებთაგან ესრეთ, რომელ ენებათ მათ გარდმო-
 ღება მისი მთისა მისგან უმაღლესისა. თვთ მთა
 ესე არს გარეგან ნაზარეთისა მდებარე სამხრეთ-
 სა ზედა, განშორებული დაბისა მისგან გზითა
 ნახევარ ჟამის სავალითა. იგი ერთის მხრით
 წარმოადგენს უმაღლესსა და უსაშინელესსა აღმარ-
 თებულებასა, რომელიცა დასრულდების ვიწროსა
 დელესა შინა სავსესა აღმასულთა ქუთათაგან. სივრ.
 55°, 15'. სივრ. 52°, 30'.

ნაინ, ღუე: 7, მუხუ 1, ქალაქი პალეს-
 ტინისა ქუმბოსა გალილიასა შინა ეოფილია
 თუმცა მრავლით ჟამითგან არღარა არს იგი,
 გარნა მარადის ხსენება მისი არა დავიწყებით და-
 შთომილ-არს, მისეზის გამო სასწაულისა მის,
 რომელიცა ქმნა ქრისტემან მას შინა, აღდგინე-
 ზითა მკურნეთით მხოლოდ-შობილისა რომლისამე
 ქვრივის მისათა. ნაალაგევი ქალაქისა ამის არს

სამხრეთით თაბორის მთისა, განშორებული მის-
განვე ხუთითა ოცენ ვერსტითა.

ნეაპოლი, (რომელ არს ახალ ქა-
ლაქი), სიქ: 16, მუხ: 11, ქალაქი მაკედონიისა,
მდგომარე სასლუჟართა ზედა ორავისათა.

ნიკოპოლი, გ:გ: 3, მუხ: 12, ქალა-
ქი ეპირისა, რომელ არს აქ შემოდსა ალბანიის-
სა, აღშენებული იმპერატორის აცესტოსის
მიერ, მოსახსენებულად ძლევისა მის, რომელიცა
მიიღო ანგონის და კლეოპატროს ზედა. აქ
ქოდეზის მას პრევეზო, და იპოედისცა არა
რადმე საშურველსა მდგომარეობასა შინა; რო-
მელიცა იყო ფრიად დიდშენიერად აღშენებული,
და ირაცხვოდა უკეთილესად ქალაქად ამას ვერ-
ძოსა შინა. სიგრ. 14°, 16'. სივრ. 53°, 46'.

ნინეველი, ლაუკ: 11, მუხ: 30, მც-
ხოვრებნი ნინევის ქალაქისანი, რომელიცა იყო-
საგახგო ასურეთის კელმშიფეთა. ესე ქალაქი
აღშენებულ იყო ასურისაგან მისა სემისა, ხოლო
შეიტანეს განვრცელვებულ ნემბროთის მიერ. მო-

თხრობისამებრ სკრამონისა (*) იყო იგი ფრიად უდიდეს ბაბილონისა. ხალხთა გარემოვლისა თვს სიმგრეულისა მისისა სახმარ იყო სლჳს სამსა დღესა, მოწმობისამებრ ოონა წინასწარ-მეგყუწ-ლისა (**). ესე ნინევი შთავრდომილ-იქმნა სა-ზოგადოსა უბედურებასა შინა უწარხინებულესთა ქალაქთა თანა ქუწუანისათა; ვინაღვან აწ სსჳს არა რაჲმელა დამთომილ-არს მისგანი, ვითარ მხო-ლოდღა სახელი და დიდროანნი ნაქცევნი მისნი, რომელიცა დამენებულ-იყო ვიდესა სედა გიგრო-ნის მდინარისასა, რაოდენმე განშორებით ქალა-ქისაგან მოსულისა, რომელიცა აღშენდა ნაქცევ-თაგან ნინევის შენებულებათასა. ჰგოლომეოს დასდებს მას ქუწუშე 36°, სივრ. და 68° სივრ.

(3.)

ჰამფილია, საქ: 2, მუხ: 10, სამთავ-რო მკირისა ასიისა, მდებარე შორის საშუალ-

(*) წიგნი 16.

(**) ოონ. 3, მუხ. 3.

ქუჩუნი სჯესა, ლუკიისა, კილიკიისა და მთი-
სა ცავროდსა, რომელთაცა განჰყოფს მას ფრიგ-
ვიისა, გალაგიისა, და კაბდაღუკიისაგან.

პართნი, სჱქ: 2, მუხ: 9, მცხოვრებნი
ვერძითა პართისათა, რომელსაცა აქუნდა სამს-
ღუარნი თვსნი, ჩრდილოეთით ირვანისადმი,
აღმოსავლეთით არიისადმი, სამხრეთით უარამა-
ნიისადმი, და დასავლეთით შიდიისადმი. აწ ვერძო-
ესე შეადრგენს სამთავროსა სპარსეთისასა ერას-
სა, ანუ არესსა, და ვერძოსა უუმისასა.

პატრა, სჱქ: 21, მუხ: 1, სჯეს ზირის
ქალაქი ლუკიისა მცირისა ასიის სამთავროდსა,
ზირველად სახელადებული არსინოდ, და ვიდრე
აქამომდე იწოდების პატრადვე. ძუწლად მდგო-
მარებდა იგი სავანგებოდ ჩინებულსა ადვილსა
სედა, და აქუნდა საცრუჩინასწარ-მეცუწლთ-
მსგავსად დელაფიისა.

პატროს, ჭალაკი ეღვის სღვისა, მდგ-
ბარე საშუალ ჭალაკთა ნივარისა და სამუსისა.
სიმგრეჟლე აქუნს მას არა უმეტეს ექუსის მი-
ლისა; მიწა მისი არს უნაყოფო და კლდთვანი,
და ამის გამო მცირედ არიან მუნ მცხოვრებნიცა.

ამას ჭაღავსა შინა იყო შეწყვეტულა ოთახე
 ღმრთის-მეტყუელთი, ახოვალა: 1, მუხ: 9. შე-
 ნებულება იგი, სადაცა აღჩერა მან ახოვალითსი,
 არს ღარიბთა ქახებად, რომელიცა განკუთვნილ
 არს მონასტრისადმი, ოთახე ღმრთის-მეტყუელთი-
 სად წოდებულსა.

პაფო, საქ: 13, მუხ: 6, ქალაქი ვიპრეს
 ჭაღავისა, რომელიცა ხინებულა იყო მუწლად მას
 შინა ყოფილისა ვენერას ბომონის გამო. შემ-
 დგომად დაქცევისა ქალაქისა ამის, აღშენდა მას-
 ლობელ მისა ახალი პაფოს, რომელსა ეწო-
 დების აწ ბაფო ანუ ბაფფა.

პერგე, საქ: 13, მუხ: 13. უმთავრესი
 ქალაქი მცირისა ასიის სამთავროს პამფილიისა.
 მოთხრობისამებრ სტრაბონისა (*) მახლობელ
 პერგისა მდგომარებდა ბორცუსა ზედა გამარნი
 ღიანესი, რომელსა შინა წლითიწლად აღსრუ-
 ლებულა იქმნებოდა დიდ-შუმწნიერებითი დღესას-
 წაულაობა.

(*) წიგნი 24.

ბერლამ, ახოვალ: 1, მუს: 11, მუწლად
წარჩინებული ქალაქი მცირისა ასიისა მუთუმი
მისიასა შინა. იგი ჩინებულ არს მის გამო,
რომელ მუნ შემოდებულ-ქმნა პარლამინი (ესე
იგი ეგრადი), რომელსაცა აქუს სახელი თჳსი
მიღებულ ქალაქისა ამისგანვე. მას შინა იშუეს
ჩინებული მუწლი მკურნალი ღალენ. ესე ქა-
ლაქი ცხად არს აწ სახელით ბერლამად.

პისილია, საქ: 13, მუს: 1, სამთავრო
მცირისა ასიისა, მოსამსდურე ფრიგვიისა, გა-
ლაგიისა და პამფილიისა. თუმცა უმეტესსა კერ-
ძოსა ამის სამთავროსასა იპრობს მთა გავრო;
გარნა მოთხრობისა მეძრ გიტე ღლივისა, იუთ-
იგი მდიდარ, ნაყოფიერ და აღმომაცენებელ ყო-
ველთა სახმართა ცხოვრებისადმი საჭიროთა.

პონგო, საქ: 2, მუს: 9, სამთავრო
მცირისა ასიისა, რომელმანცა მიიღო სახელი
თჳსი ამის გამო, რომელ მდებარებდა იგი კიდეთა
ზედა ევქსინის პონგოსათა (შავის ზღვსათა).
ესე სამთავრო სახელითა პონგოსათა განიყო-
ფებოდა მცირედ სამთავროებად: აღმოსავლეთით
იწოდებოდა პონგოდ კაბბადუკიისად, სა-

შუალ პონგოდ პოლეტონისად, და დასავლეთით პონგოდ გალაგიისად.

პონგოდოე, სქ: 28, მუხ: 13, რომელ არს აქ პუფსოლი, ძუწლი და წარჩინებული ქალაქი იტალიისა სამთავროსა შინა ცერონა დი ლავროსა. აქაურსა ნავთ-საუუდელსა აქუს სახე სასიამოვნო; ხოლო რადცა იკუთვნის ვიდრე ბორცუადრე მახლობელ მისსა მდებარისა, არა რადმე უმშუწნიერეს მისსა შესაძლო არს გამოხატუად. სრულებით შესაძლებელ არს თქმად, რომელ ქუწყანასა ზედა არა რომელსამე ქალაქსა არა აქუს ესე ვითარი უმშუწნიერესი ადგილის მდებარეობა. ღროსა ჰავლე მოციქულისასა იყო იგი ფრიად დიდ და აღმატებულ, ვიდრემდის აქ. აქა შენებულ-იუწენ სამხიარულთნი სახლნი ნერონისა და მისთა ხინებულთა გუამთანი. ხოლო დანაშთომნი და ნაქცევნი მათ შენებულებათანი ამტკიცებენ უაღრესობათა მათთა. სიგრ. 31°, 35'. სივრ. 40°, 50'.

პგოდემაილა, სქ: 21, მუხ: 7, ხინებული თქესმე პალესტინესა შინა, შემოდსა გალილიისა ქალაქი, სადაცა განვლო მოციქულ-

მან ჰავლო^o, ეფესოთგან მიმავალმან იერუსალიმს
 შინა, რომელიცა მდებარებს ერთისა ლიმენისადმი
 საშუალო ქუჩუნი სდვსათა. თვით უქუჩუნი
 სახელი მისი არს აკკო; არამედ ცხადარს იგი
 აქ სახელით აკრაფ. თქვსცა იქვეს შესლუა
 ქრისტეანეთა აღთქმის ქუჩუნიასა შინა საბრ-
 მოლუქლად, იუთ ქალაქი ესე ხშირად გარემოდ-
 გომილ; ხოლო შთავრდომილ იქმნა კელთა შინა
 მგერთასა და უკანასკნელ დაირლუა ესრეთ, რომ-
 ელ აქ მას შინა არა რამელა არს დაშთომილ
 დირსი ხსოვისაგანი, თხნიერ უშიშრისა მის ნავთ-
 საყუდლისა. სივრ. 57°. სივრ. 32°, 40'.

(რ.)

რამა, მაგ: 2, მუხ: 81, ქალაქი ჰალეს-
 ცინისა იუდიასა შინა ეოფილი მახლობელა შეთ-
 ლემისა, რომელთამე მგონებლობისამებრ სრუ-
 ლებით განსხუავდების აწინდელისა ქალაქისაგან
 რამისა ანუ რემლისა, რომელიცა მდგომარ-
 რებს საშუალო ქალაქთა რაჭრასა და იერუ-
 სალიმისა. სივრ. 52°, 30'. სივრ. 32°, 00'.

რეკონ, საქ: 28, მუს: 13, რომელ-არს
 აქ რეკუიო, ძუნწლი და ჩინებული ქალაქი ოგა-
 ლიისა მეოფე ნეპოლის საკთროლოთსა შინა.
 ომპრატორის ავგუსტისგან ეწოდა ქალაქსა
 ამას ოულოუმ, და იგი აქცა ირაცხების რიც-
 ხეთა შორის უმყობესთა ოგალიის ქალაქთასა,
 და არსცა ღირსი ხსოვისა მისევის გამო მას
 შინა მეოფთა ძუნწლებურებათასა. სივრ. 33°,
 38'. სივრ. 38°, 6'.

როლო, საქ: 21, მუს: 1, ჭალავი სა-
 შუალ-ქუნწენის-ზღვსა აღრიცხული ასიისადმი.
 ძუნწლსა დროსა შინა იდიდებოდა იგი თვისსა
 კოლასსოს მიერ, რომელიცა იყო ჩამოსხმული
 ანდრიანგა სპილენძისა, სიმაღლისა მქონებელი
 სამეოც და ათისა მწერთისა, მდგომარე ორთა
 ვლდოვანთა მათთა ზედა შესავალსა თანა ნავთ-
 სადგურისასა. ოგი აღრიცხულ-არს რიცხეთა
 შორის უკრთა ქუნწენის საკვრუნწლებათასა, ამის
 თვის რომელსა, საშუალ ფერხთა მისთა განვლიდენ
 ხუამალდნი აშუნწბულნი აფრებითა. ესე ანდრი-
 ანგა მდგომარეება მხოლოდ 56 წელს, და შემდ-
 გომად შეიმუხრა ძრვისა მიერ წელსა 229 უწი-

წარეს ქრისტეს შობისა, ხოლო 653 წელსა შინა შემდგომად ქრისტეს შობისა, მუჟაბ^ო მეექვსეჲმან სარაციანთა ხალიფამან მიჰყიდა ერთსა ურიათაგანსა, რომელმანცა სპილენძი ანდრიან გისამის, ჰქმნა გვრთად 900 აქლემთა. არა მხოლოდ ამით იფიდებოდა როდოს, არამედ მითცა რომელ, მას შინა ჰსცხოვრებდენ ძალთიის ვავაღერნი, რომელნიცა იწოდებოდენ მამინ როდოსიელად. აჲ ჭალავი ესე არს მფლობელთბასა ქუბუჲ თურქთასა.

რომი, ქალაქი იტალიისა, რომელსა შინა მცხოვრებთა მისწერა ეპისკოლე მოციქულმან პავლე^ო, მდებარებს მდინარის ვიდესა ზედა ციბრისასა და არს აჲ სამფლობელოდ პანისა. აღშენებასა მისსა მიაწერენ რომულოსს 751 წელსა შინა უწინარეს ქრისტეს შობისა. ხოლო სსუჲანი ამტკიცებენ, რომელ ფრიად უწინარეს მისსა აღშენებულ-იყო ევანდროს მიერ და იწოდებოდა პალანტეად, და მრავალ ჟამ ვალენტიად: გინ ვითარადცა ეოფილ-იყო. არამედ რომისა მეისგორიენი ეოველნივე იგეჴან თანხმობით, ვითარმედ რომულოსმან, აღაშენა ჰი-

რუმელ დაჩუებითგან ჰალაგინის მთასა ზედა
 მსგავსი ტიხისა, და უწოდას მას სახელისამებრ
 თვისისა რომად; და შემდგომთა მრავალთა ეამ-
 თა შინა შემცურელ-იქმნა ქალაქი იგი შჯდთა
 მთათა. ხოლო შემძლებელთბისა გამო ზომიერე-
 ბით განვრცელებისა რომაელთაგან, ქალაქი რომ-
 ში მქონებელი ესრეთ მცირისა დაჩუებისა გან-
 ვრცელებულ-იქმნა და მიიწია უწყვილოვანსა მდგო-
 მარეობასა შინა. დროსა აკვსგოს კეისრისასა
 იქმნა იგი დიდ-შუმნიერ; ხოლო დროსა ნერო-
 ნისსა მიწვესულ-იქმნა თვთ უწყვილოვნესსა
 მდგომარეობასა შინა. დიდ-შუმნიერნი და უძრ-
 ფასესნი შენებულებანი, შეუსწორებელანი მორ-
 თულადანი ხელის შესავალთანი, თეატრნი, შე-
 საქცევნი ადგილნი და ამჟითეატრონი წარმოად-
 ცენდენ მას შინა უმაგალითოსა აღმაცებულებასა.
 შემდგომად ცახცის გარდაცუალებისა იმპერა-
 ტორის კოსტანტინეს მიერ რომისაგან კოს-
 ტანტინუპოლედ, იწუო რომმან დაცემად; რომლი-
 სადმიცა ეკრეთუმ მრავალ-ცხის მიხეს-ექმნენ
 მრავალ-გუარნი გარემო-დგომანი და დაწერობა-
 ნიცა მისნი. გარნა არად შემრაცხი უოველთა ესე

ვითართა უბედურებათა მის ზედა აღსრულებულთა
 ირაცხების იგი აქცა თვთ უდიდესად და უბე-
 ბეს ქალაქად იტალიისად. მას შინა ჩუბულებ-
 რივ მყოფობა თვისი აქუსთ პაპთა, ვარდინალოთა
 და სხუათა ჩინებულთა გუამთა. არა არს მუნ
 ნაკლულევანება დიდ-შუბნიერთა შენებულებათა,
 რომელთაცა რიცხუთა შორის ირაცხებიან ვაცი-
 ვანისა, ლაგერონისა და მონგანეელის შენე-
 ბულებანი, ეკლესია პეტრე მოციქულისა და
 სახლი პაპისა. თუმცაღა მრავალნი არიან მას
 შინა მუწლანიცა შენებულებანი; გარნა მცირედნი
 არიან დამთომილნი მრთლად. სიგრ. 30°. სივრ.
 41°, 33', 54.

(ს.)

საღიძ, ითან: 3, მუს: 23, ქალაქი
 პალესტინისა სამარისა შინა ეოფილი მახლო-
 ბელ იორდანისა.

საღმიანი, საქ: 13, მუს: 5, ჩინებულთ
 ზღვის ზირის ქალაქი, რომელიცა იყო აღმოსავ-
 ლეთის კიდესა ზედა კიპრეს ჭაღავისასა. მრავ-

ვალთა ღრთთა შინა იწოდებოდა იგი კონს-
ტანტია; ხოლო აწ სახელელების წამო-
ღუსტა.

საღმუნო, საქ: 27, მუხ: 7, Мысль
წარსიძული მხარი კრიტიკის ჭაღავისა, მდებარე
აღმო-სავლეთით ვერძოვე მისსა.

სამარია, ქალაქი პალესტინის სამთავ-
როს სამარიისა, მრავალ ვამ სატახტოდ უოფილი
იხრიალთა მეფეთად, რომელთაცა არა რაჲმე
დაუტევეს ქმნად მისა, რომელიცა სახმარ უოფილ-
ყო მხოლოდ შემკობისა და დიდ-შენებურე-
ბისა მისისადმი, და იყო იგი დაშენებულ მთასა
ზედა. აქაბ° აღაშენა სამარიასა შინა ცამარი
პილთს ძუაღისა: და მსგავსადვე ამისა იბოდო-
დენ სავმოდ მას შინა სხუანიცა დიდ-შემკობი-
ლებანი. ხოლო ასურეთისა მეფემან სალმან-
სარ° დაარღვა იგი ვიდრე საფუძუნლადმდე: რომ-
ლისაცა შემდგომად თუმცა რაოდენმე დაშენებულ-
იქმნა იგი; გარნა რამთა უღუაწად, ვიდრე შეს-
ლუადმდე პლექსანდრე დიდისა იუდიასა შინა.
შემდგომად სიკუდილისა მისისა იმყოფებოდა
სამარია მფლობელობასა ქუნშე ეგიპტისა და

ასურასგანის მეფეთასა ვიდრემდის დაარღუწვდა
 მას ღირვან. შემდგომად მისა თუმცა ნაქალა-
 ქევსა მას სამარიისასა აღაშენა პროკონსულ-
 მანცა ავლ ღაბინიმ დაბა ღაბინად სახელ-
 დებულა; გარნა თითქმის არა რად შერაცხილ-იყო
 ვიდრე იროდისადმე დიდისა; რომელმანცა მო-
 უქცია ჰირველივე დიდშუშნიერება მისი, რომ-
 ლითაცა იდიდებოდა სამარიას, და უწოდა ახლად
 აღშენებულსა ამას ქალაქსა სევასტია სახელსა
 ზედა აგვსგოს კეისრისასა: ვინადგან ბერძუ-
 ლად სევასტია, იგივე არს, რადცა არს ლა-
 თინურად აგვსგოს. ახალსა აღთქმასა შინა
 არა ხშირად მოხსენებულ-არს სამარიისათჳს, და
 იგი ხშირად მოხსენებული სამთავრო სახელითა
 ამით, მეოფ-არს პალესტინესა შინა, საშუალო
 იუდიისა და გალილიისა, ვითარ იგი შესაძლო-
 არს ხილჳად ღუვას თავსა შინა 17, მუხ: 11.
 და რომან: 4, მუხ: 4. ხოლო საქმემოციქულთა
 შინა 8, მუხ: 5, სახელითა სამარიტელთ ქა-
 ღაქისათა გულის-ხმა-იყოფების, ვგონებ, თჳთ
 ქალაქი სამარიას. ახ ქალაქი ესე არა რადმელა
 არს სხუა თჳნიერ სოფლისა. ხოლო რადცა

წინასწარ - მეტეორულსა ილიას მეოთხეობა თვისი.
 მრავალ - ეამ უკუნი მდგომარებდა მასვე ადგილსა
 ზედა ეკლესია.

სარონია, საქ: 9, მუხ: 35. ესრეთ
 იწოდებოდა ვერძო-ღ ზღვის ვიდიისა პალესტინესა
 შინა, მდებარე ზირთა ზედა საშუალ-ქუჩენის
 ზღვსათა განვრცელებული კესარიიდგან ვიდრე
 იოპედმდე.

სელეკკია, საქ: 13, მუხ: 4, ქალაქი ესე
 ზღვის ვიდიისა, ასურასტანსა შინა ზირსა ზედა
 თრონგის მდინარისასა, რომელ არს აქ ღას-
 სეკი, შეადგენს უხმარს ადგილსა წოდებულსა
 შმითვე სახელით.

აქ **სილონი**, საქ: 27, მუხ: 3, რომელ
 ღოზს აქ საითი უმეტესი და უწარხინებუ-
 მოუთხოოდენ, ნაყოფ-გამოიღწიასა შინა აღ-
 სისასაჲ სადაცა ღელვი, ვაშლი და ყურძენი საგან
 შის მოესწრობოდა ერთსა წელსა შინა. აქ იგი
 თუმცადა მცენარებს ეგრეთუნი ეოვლითა საჭიროთა
 საზრდელითა; გარნა მიწის ხუნი დავლებულ-არს
 მას შინა. სიღ: 44°, 20' - 45°, სივრ: 37°
 45' - 57'.

ასურასტანის მეფეთასა ვიდრემდის დაარღუწვდა
 მას ღირვან. შემდგომად მისა თუმცა ნაქალა-
 ქევსა მას სამაროისასა აღაშენა პროკონსულ-
 მანცა ავლ ღაბინიმ დაბა ღაბინად სახელ-
 დებულა; გარნა თითქმის არა რად შერაცხილ-იყო
 ვიდრე იროდისადმე დიდისა; რომელმანცა მო-
 უქცია ზირველივე დიდშუშნიერება მისი, რომ-
 ლითაცა იფიქებოდა სამაროის, და უწოდა ახლად
 აღშენებულსა ამას ქალაქსა სევასტია სახელსა
 ზედა აგვსტოს კეისრისასა: ვინადგან ბერძენ-
 ლად სევასტია, იგივე არს, რამცა არს ღა-
 თინურად აგვსტოს. ახალსა აღთქმასა შინა
 არა ხშირად მოხსენებულ არს სამაროისათჳს, და
 იგი ხშირად მოხსენებულა სამთავრო სახელი
 ამით, მეოთხ არს პალესტინესა შინა, საშუ-
 იუდიისა და გალილიისა, ვითარ იგი შესაძ-
 არს ხილუად იქნა ზედა მისსა არს ძვირე სო-
 და, და ყოველთა არაბთაგან სარძანგად,
 სარეთთა იფიქების მით, რომელ სცხოვრებდა
 მას შინა წინასწარმეტყუწლი ილია გლახვისა
 ვისმე ქვრივისა თანა, ეამსა სიემილისასა ის-
 რაილთა სამეფოთსა შინა. ღროსა იერონიმესსა
 ახილუწბოდა მუნ ვოშვი ძვირე, სადაცა აქუნდა

წინასწარ - მეტეუმწლსა ილიას მეოფობა თვისი.
მრავალ - ქამ უკუმ მდგომარებდა მასვე ადგილსა.
ზედა ეკლესია.

სარონია, საქ: 9, მუხ: 35. ესრეთ
იწოდებოდა ვერძოდა ზღვს ვიდისა ჰალესტინესა
შინა, მდებარე ზირთა ზედა საშუალ-ქუმწენის
ზღვსათა განვრცელებული კესარიიდგან ვიდრე
იოზეტმდე.

სელეკკია, საქ: 13, მუხ: 4, ქალაქი ესე
ზღვის ვიდისა, ასურასტანსა შინა ზირსა ზედა
ორონტის მდინარისასა, რომელ არს აქ ღას-
სეკი, შეადგენს უხმარს ადგილსა წოდებულსა
მითვე სახელით.

სიდონი, საქ: 27, მუხ: 3, რომელ
არს აქ საიდი, უძემწლესი და უწარჩინებუ-
ლესი ქალაქი ზღვსვიდისა ფინიკიასა შინა აღ-
შენებული სიდონის მიერ, უხუცესის მისაგან
ქანაანისა; რომელიცა ძუმწლად ფრიად იდიდებოდა
ვაჭრობითა. მცხოვრებთა ამა ქალაქისათა მოი-
ზოეს კელთვნება მინის ვეთებისა. აწინდელი
საიდი არა ეგრეთ მოვლავდებულ არს თვისსა ხი-
ნებულებასა, ვითარ სხუანი ქალაქნი ფინიკიისა-

ნა. ოგი აღშენებულ არს მხარსა ზედა წარწი-
 რულისა ხრჭილთჳ ვერძო ზღუესა შინა, დასას-
 რულისა თანა შუენიერისა მინდურისასა ვარკ
 მოზღუდვლსა მთებითა ღუიძანისათა. ხოლო ნა-
 ქალაქევი ძუნღისა სიფონისა, განშორებულ
 არს სიფისაგან თითქმის ოთხითა უკუნ
 ვერსტითა.

სილოთამის საბანელი, ითან:
 9, მუხ: 7, ესე იყო ვარკეან ზღუდეთა იერუ-
 საღამისათა სამხრუადმოსავლეთის მხარესა ზედა
 ვართთა თანა ცხავართასა. ხოლო ვერძო სი-
 ლოთამის წყართჳსა აღმოგებულ იყო ოგი ქვთა.
 ამას საბანელსა შინა დაიბანნა შობიერგან ბრძა-
 მან თუჯლნი თვსნი ბრძანებისა მეძრ ქრისტე-
 სისა და შიღოთ ახილთჳ.

სილოთამის გოლოლი, ლუკ:
 13, მუხ: 4, ესე მდგომარეებდა შინაგან ქალაქისა
 სილოთამის წყართჳგან დასავლეთით, რომელიცა
 დაიბრუნა რბოსა შინა ქრისტესსა.

სიონი, იხილე აღწერასა შინა იერუ-
საღამისასა.

სირაკუს, საქ: 28, მუხ: 12, ფრიად
 განმაგრებული და წარჩინებული ბუნდოი ქალაქი
 ჭალავსა შინა სიცილიისასა აღშენებული კო-
 რინთელთაგან. იგი იყო სავმაოდ განვრცე-
 ლებულ, ვინადგან შედგებოდა იგი ხუთთა მიერ
 ქალაქთა: რომელსა შინა აქუნდათ მეოფო-
 ბა თვისი სირაკუსის კელმწიფეთა. რომაელთა
 აღმღებელთა ამა ქალაქისათა ვუკლად უმეცეს
 განშუქნეს იგი დადშუქნიერითა შენებულებითა.
 წინარე ქალაქისა ამის მდებარებდა ეგრეთუმ
 მდიდრითა შენებულებითა განშუქნებული მცირე
 კუნძული, განკუთვნილი ქალაქისადმი სირაკუ-
 სისა, რომელსა შინა იპოვების აწინდელი ქალაქი
 სირაკოზ, თითქმის არარად შესარაცხი ზირ-
 ველთა სირაკუსთადმი.

სოლომ, მაგ: 9, მუხ: 23, ქალაქი პა-
 ლესტინისა, უმთავრესად ეოფილი რიცხუნთა მათ
 შორის, რომელნიცა აღიფხუნენ სეციურითა
 ცეცხლითა უსჯულთებათა მათთა თვის. როსებ ფლა-
 ბიანე მოუთხრობს, ვითარმედ დროსა მისსა იხი-
 ლუნებოდენ საგლოველნი იგი დანაშთენნი მათ
 ქალაქთანს ვიდეთა სეკა მკუდარის ზღვსათა. ნა-

ყოფნი ჰსცენდებოდენ მათ ადგილთა შინა ხილვით
ფრიად შუწნიერნი, გარნა შინაგან საკსენი ნა-
ცართა და მტყწროთა მიერ.

სპანია, ანუ ისპანია ცხადი აწცა მით
ვე სახელით და საკმაოდ განვრცელებული სამეფო-
ევროპიისა, სადაცა მოციქულსა პავლეს აქუნდა
განსრახუა მისლვსა მითხრობისათჳს სახარებისა,
რომ: 15, მუხ: 24. იგი მუწლსა დროსა შინა
უფროს განვრცელებულ-იყო, ვიდრემდის აწ: ვი-
ნადგან სახელსა ქრწმე სპანიისასა თჳთ მუწ-
ლით დროდთგანვე თითქმის ვიდრე მეათერთმე-
ტის საუკუნოდმდე გულის-ხმა-იყოფებოდა ეო-
პალნივე აწინდელნი ისპანიისა და ფორტუგა-
ლიის სამეფონი.

სჳქემ, საქ: 7, მუხ: 16, რომელ არს
აწ ნაზლუსა, ქალაქი პალესტინისა მეოფი სა-
მარიასა შინა, სხუწმბრ სახელ-დებული სუქა-
რად, რომან: 4, მუხ: 5, რომელსა შინა ჰსცხო-
ვრებდა მამათ-მთავარი იაკობ. ესე სჳქემი იყო
საგახცოდ ისრაილთა მეფეთად, შემდგომად
დარღწმვისა სამარიას ქალაქისა. თუმცა მრავალ-
თა დროთა შინა იყო იგიცა დარღწმულა, გარნა

უკანასკნელ ესრეთსა განახლებასა და მდგომარეობასა შინა მოუყენებულ-იქმნა, რომელ მიხედვსამებრ სიდიდისა მისისა არა რაჲ ნაკლებ არს იერუსალიმისაგა.

(გ.)

გარსუ, სიქ: 9, მუხ: 30, დიდებული ქალაქი მცირისა ასიისა, უმთავრეს ქალაქად ყოფილი კლივიასა შინა, რომელიცა მდებარებს შუზნიერსა ვაკესა ზედა ზირსა კიდნის მდინარისასა და ცხად არს აჲ სახელით გაროსსად, ანუ გარსად. იგი იდიდებოდა სიგუჯერითა სწავლულებითა და წილთსოფრითა; ხოლო უღმატებულესი დიდება მისი მდგომარებს მას შინა, რომელ მუნ იშუა მოტიქული ჰავლე. სიგრ. 53°, 30'. სივრ. 37°, 10'.

ციბერია, იოან: 6, მუხ; 1. ქალაქი ჰალესტინისა გალილიასა შინა ყოფილი ვიყესა ზედა გენესარეთის ცბისასა; რომელთამე მგონებლობისამებრ, აღშენებულ-იქმნა იგი იროდის მიერ იუდიანთა მეფისა და იწოდა ციბერიად ჰატივისათჳს ციბერიოს კეისრისა; ხოლო სხუ-

ათა ჰმარისამებრ, მხოლოდ განვრცელდა იგი
 ოროდის მიერ, და ჰირუმლად ეწოდებოდა გენ-
 ნესარეთ; აწ სრულებით არს იგი დარღუმულს,
 და ნაქცევთაგან მისთა იხილვების, რომელ უო-
 ფილ არს უკუმ დიდ.

გვრე, საქ: 21, მუხ: 2) ანუ გვროსი, უმუმ-
 ლესი და უწარხინებულესი ქალაქი ფინიკიისა, რომ-
 ძელიცა იყო დაწეებითგანვე აღშენებულ ვლდესა სედა
 თვთ ბუნებითად ქმნულსა ნახევარ კუნბულად. ესე
 შუმნიერი ქალაქი, მქონებელი ყოვლისა სარგებ-
 ლოვანისა ზღუაში მსლუმლოობისა, ესოდენ დი-
 დებულ-ქმნა თვსითა ვაჭრობითა, რომელ აღძრნა
 თვს სედა მოშურნედ ასურელნი და ქალდეელ-
 ნი. ღროსა ნამუქოდონოსორის მიერ გრძლად
 გარემოდგომისა მისისასა, წინა-აღუდგა ქალაქი
 იგი საკვრუმლითა მამაცებრითა საჭურველითა
 ესე ვითარსა ძლიერსა კელმწიფესა, რომელმანცა
 უკანასკნელ დაიხერა იგი. გარნა მუნ მცხოვრე-
 ბთა ჰირუმლუმ წინასწარ განსრახვთა, შეკრი-
 ბეს ყოველივე რაფცა აქუნდათ უძრფესესნი, და
 განკრბენ მახლობელსა ჭალავსა, რომელიცა ჰმო-
 ნეს სასარგებლოდ თვსად დასახლებისათვს, და

აღაშენეს მას შინა ახალი ცკრე, რომელიცა
 დიდშენიერებითა თვსითა და ძლიერებითა შეუ-
 სწორებელად გარდამატებდა ბუნლსა. ახალი
 ცკრე, შესაძლო-არს თქმად, რომელ იქმნა,
 უფლად სღუათა შინა მავალთა, რომელ-
 მანცა დაასახლნა ევ³ოზასა და აფრიკასა შინა
 ვიდეთა ზედა საშუალ - ქუზენის-სღვსათა უმ-
 რავლესნი სოფელნი თვსნი. ესოდენსა ბრჩეი-
 ნუალესა მდგომარეობასა შინა იყო იგი ვიდრე
 დროდმდე აღექსანდრე დიდისათა, რომელმანცა,
 აღმოავსო სივრცე იგი ვიდრითგან ვიდრე მას კუ-
 ნბულადმდე, და ჰქმნა იგი ნახევარ კუნბულად და
 მით დაიპერა იგი და გარდასჩუა სრულებით.
 განვლორა რაოდენმანმე წელმან, შემდგომად
 სიკურდილისა კელმწიფისა ამის, აღემართა კუალად
 ცკრე თვსთა დარღუმულებათაგან, და მიხევენილ-
 იქმნა ჰირუმლისაჲმი დიდებისა თვსისა და ძლიე-
 რებისა. არამედ უკანასკნელ სხუა და სხუათა
 დროთა შინა ყოფილთა ბრძოლათა მიერ ესრეთ
 დაირღუა იგი, რომელ აწცა ვერ შემძლებელ-არს
 მიხევენად კეთილსა მდგომარეობასა შინა. აწ
 თურქნი უწოდებენ მას სუროდ, რომელიცა

დამთო მიღარს ადგილად არარად ჩინებულად. სივრ. 54°, 30'. სივრ. 33°.

გრატონი, ღუეკ: 3, მუხ: 1, სამთავრო, რომელიცა შეადრგენს ნაპირის კერძოსა პალესტინისასა ჩრდილოეთით, ლიბანისა და ერმონის მთათა თანა.

გროატა, საქ: 16, მუხ: 8, ანუ ალექსანდრია გროატისა; რომელიცა იყო ქალაქი დიდი მცირისა ასიისა მცირესა სამთავროსა შინა გროატას, კიდესა ზედა ელვის ზღვისასა; აქ სრულებით არს დარღმულ. ღროსა პავლე მოციქულის მეოფობისასა ამას ქალაქსა შინა, თქვს იგი ასწავებდა ერთა დღესა ერთსა: მაშინ ერმანზე სახელით ევგვქოს, მჟღომარე სარკმელსა ზედა, მიხეკის გამო პავლეს მოძღუერების განგრძობისა ვიდრე შუალამედრე, გარდავარდა მირულებული სარკმლისაგან მესამე სართულისა, და შემუსრვილ-ქმნა იგი ვიდრე სიკუჟილადმდე, და თქვს მოიღეს იგი პავლე მოციქულისა, მაშინ განაცხოველა მან იგი. საქ: 20, მუხ: 9—12.

გრონკვლია, საქ. 20, მუხ. 15, *მხცბ* მეოფი მცირისა ასიის სამთავროსა შინა ღუეკის.

(ფ)

ფილაღელთვია, ახოვალ. II, პირველ
 ღაღ დიდებული და მრავალ ეროვანი ქალაქი მცო-
 რისა ასიის სამთავროს ლაუდიისა, რომელიცა აწ
 თითქმის არარადმელა არს. აწ ეწოდების მას ფი-
 ლაღელაჲ; ხოლო თურქთაგან აღლასარს. სივრ.
 47°, სივრ. 38°, 8'.

ფილიპპე, საქ: 16, მუს: 12, ანუ ფილი-
 პპუსი, ქალაქი მაკედონიისა, აღშენებული ფი-
 ლიპპეს მიერ მაკედონიის მეფისა სასდუართა სე-
 და თრავისათა, და მისებრვე სახელდებული, რომ-
 ელიცა ხინებულ არს მით, რომელ მოციქულმან
 პავლემ მას შინა მცხოვრებთა მისწერა ეპისტო-
 ლე.

ფინიკია, საქ: 15, მუს: 3, საკუთარო
 ქუჩეანა, პუჩლად მეუანებელი თვსთა კელმწიფე-
 თა, და შემდგომად ასურასგანის სამთავროდ
 ქმნილი მდებარებდა შორის საშუალ-ქუჩეანის
 ზღვსა, ასურასგანისა, და პალესტინისა. აწ შე-
 ადგენს იგი გუჩლარსა თურქთა საფაშოსასა ანუ
 სანაიბოსა აღლესისასა ასურასგანსა შინა.

ფინიკე, საქ: 27, მუხ: 12, ნავთ-სადგური
კრიგის ჭალავისა, აწ წოდებული კანდიად, მეოფ
არს სამხრეთსავლეთის მხარესავე ზედა მისსა.

ფრიგვა, საქ: 2, მუხ: 10, სამთავრო მკი-
რისა ასიისა, შეცული საშუალო ბითვნიისა, გა-
ლაგიისა, ლუკათნიისა, პისიდიისა, პამფილიი-
სა, ლუკიისა და მისიისა.

(ქ)

ქანაანის ქუჩუანა, იხილეთ, ა დ თ ქ მ ი ს-
ქუჩუანა.

ქარჩან, ანუ ხარან, საქ: 7, მუხ: 2, რი-
მელ არს აწ ლარჩან, უძეულესი ქალაქი შუამ-
დინარისა. ამას ქალაქსა შინა მოკუდა თარჩა
მამა აბრამისა. აქავე პართთა შთასხეს ოქრო
ველსა შინა კრასს.

ქიონი, საქ: 20, მუხ: 15, ანუ ხიონს,
ხილთ აწ სკიონ, ჭალავი ედვის ზღვისა. თუმცა
არს იგი მთიანი: გარნა სავსე უძრავლესთა ნაყო-
ფიერთა ხეთა მიერ წარმოადგენს იგი შუენიერსა-
სახილუმლობასა. ჭალავისა ამის ნაყოფგამო-
მდებლობათა შორის, უფროს ეთველათსა მიძსა-